

Bekir Büyükarkın'ın Romanlarında Milli Mücadele

Őenay Őireci

Lisansüstü Eğitim  ğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
SunulmuŐtur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ağustos 2013
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof.Dr.Ömer Faruk Huyugüzel
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç.Dr.Adnan Akgün
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof.Dr. Ömer Faruk Huyugüzel

2. Doç. Dr. Adnan Akgün

3. Yrd.Doç. Dr. Ertuğrul Aydın

ABSTRACT

In this work, the two novels of Bekir Büyükarkın, *Gece Yarısı* (İşgâl altında İstanbul) and, *Bozkırda Sabah* are studied in terms of National Struggle's reflections on the imaginary world.

In the first part of the study, the life, style and works of Bekir Büyükarkın are examined. In the second part, the novels in Turkish literature discussing about National Struggle are studied. While in the third part the plot is analyzed, in the fourth part the characters, the minorities as well as occupying powers are examined. In the fifth and sixth parts, the time and space are studied in detail. In the seventh part, the style and language features are tried to be identified. In the last chapter, the results of how National Struggle reflected on the novels of Bekir Büyükarkın are given.

Keyword: Bekir Büyükarkın, novel, National Struggle, *Gece Yarısı* (İşgâl Altında İstanbul), *Bozkırda Sabah*.

ÖZ

Bu çalışmada, Bekir Büyükarkın'ın *Gece Yarısı (İstanbul İşgal altında)*, *Bozkırda Sabah* adlı iki romanı Millî Mücadelenin kurtarıcı dünyasına yansımaları açısından incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde Bekir Büyükarkın'ın hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde genel olarak Türk Edebiyatında Millî Mücadele konusunu işleyen romanlara değinilmiştir. Üçüncü bölümde olay örgüsü işlenmiştir. Dördüncü bölümde kişiler, azınlıklar ve işgal güçleri incelenmiştir. Beşinci ve altıncı bölümde de zaman ve mekân kapsamlı şekilde incelemeye alınmıştır. Yedinci bölüm üslûp ve dil özelliklerini tesbit etmeye yöneliktir. Sonuç bölümünde Bekir Büyükarkın'ın romanlarına Millî Mücadelenin nasıl yansıdığına dair ulaşılan sonuçlar ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bekir Büyükarkın, roman, Milli Mücadele, *Gece Yarısı (İşgâl altında İstanbul)*, *Bozkırda Sabah*

TEŐEKKÖR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan danıőmanım Doç. Dr. Adnan AKGÖN'e, bizleri engin bilgisiyle aydınlatan çok değerli hocam Prof. Dr. Ömer F. HUYUGÖZEL'e ,benden maddi - manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve her zaman yanımda bulunan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖN SÖZ

Bekir Büyükarkın, uzun yıllar tarihî çalışmalar yapmış, romanlarının çoğunu bu araştırmaların ışığında Türk tarihinden esinlenerek oluşturmuştur. Çalışmada, Bekir Büyükarkın'ın romanlarında Millî Mücadele konusu ele alınmıştır.

Bekir Büyükarkın Millî Mücadelenin yaşandığı dönemde iki yaşındadır. Millî Mücadele yıllarını yazmayı çok istediğini *Bozkırda Sabah* romanının ön sözünde belirtmiştir.

Yazarın Bozkırda Sabah(1969), Gece Yarısı (İşgâl Altında İstanbul) (1987) romanlarında işlenen Millî Mücadele Dönemindeki tarihî gerçeklikler, sosyal ve siyasi hayat, millî şuur vurgulanan yönleriyle tematik açıdan incelenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1 BEKİR BÜYÜKARKIN'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	1
1.1 Romanları:	3
1.2 Tiyatroları:	3
1.3 Film Senaryoları:	4
1.4 Hikâyeler:	4
1.5 Şiirler:	4
2 GİRİŞ	6
3 OLAY ÖRGÜSÜ	10
3.1 Gece Yarısı	10
3.2 Bozkırda Sabah.....	12
4 KİŞİLER	14
4.1 Kuva-yı Milliye Yanlıları	14
4.2 Padişah Yanlıları ve İşgalci Kuvvetler	65
4.3 Azınlıklar.....	73
4.4 İşgal Kuvvetleri	74
5 MEKÂN	78

6 ZAMAN.....	90
7 DİL VE ÜSLUP	99
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	108

Bölüm 1

BEKİR BÜYÜKARKIN'IN HAYATI VE ESERLERİ

Tam adı Bekir Sıdkı Büyükarkın'dır. Yazar, 1921 yılında İstanbul'da Etyemez Davutpaşası'nda dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Bey Malatyalı, annesi Nadire Hanım babası ise Kastamonuludur. İlk öğrenimine 25. İlkokul'da başlamış 1939 yılında Vefa Lisesi'ni, 1942'de Yüksek İktisat ve Ticaret Okulun'da Banka Muhasebe Şubesini bitirmiştir. İkinci Dünya Harbi yıllarında askerlik görevini İslâhiye'de yedek subay olarak yapmıştır. Mart 1945'ten 1953 yılına kadar Anadolu Sigorta Şirketinde muhasebeci, daha sonra kasım 1960'a kadar Türk Ticaret Bankasında genel muhasebe müdürü olarak vazife gördükten sonra özel bir büro açarak serbest malî müşavirlik yapmıştır. Eserlerinin çoğunu 1960-79 yılları arasında kaleme almıştır.

Yazı hayatına henüz lisede iken tiyatro eserleri yazmakla başlamış, çeşitli dergi ve gazetelerde şiir, hikâye ve romanları yayınlamıştır. Vefa Lisesinde öğrencilik yıllarında *Efe* piyesini yazmış ve oynatmış, ilk hikâyeleri 1942 yılında *On İki Masal* adıyla Yapı Dergisi'nde yayınlanmıştır. Büyükarkın'ın 1945 yılında *Son Telgraf* ve *Akşam* gibi gazetelerde de hikâyeleri çıkmış, ilk romanı olan *Cadıların Kırbacı*, *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edilmiştir.

İlk tiyatro eseri olan *Dökmeci* 1947 yılında C.H.P.'nin açtığı tiyatro yarışmasında Ahmet Muhip Dıranas'ın *Gölgeler* adlı oyunuyla birlikte ödül kazanmıştır. *Dökmeci*, *Yarısı*, *Duman*, *Soytarı*, *Tanyeri* gibi tiyatro eserleri İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynanmıştır. *Duman* Berlin'de de sahneye konmuş ve

başka yerlerde de oynanmıştır. *Soytarı* adlı oyun TRT’de dizi film olarak gösterilmiştir. *Yarısı* adını taşıyan oyun da yine senaryosu yapıp filme çekilip TRT’de gösterilmiştir. Onunromanlarının birçoğu önce gazetelerde tefrika edilmiş, sonra kitap halinde yayınlanmış ve çeşitli baskıları yapılmıştır. *Son Akın* isimli romanı filme çekilerek sinemalarda gösterilmiştir.

Kavuk adlı oyunu Kültür Bakanlığının açtığı Orta Oyunu Metin Yarışmasında ödül kazanmış (17.12.1986), *Gece Yarısı* Kültür Bakanlığı’nın Edebiyat ödülünü almış (28.3.1988), *Bozkırda Sabah* romanı tiyatro eserlerine çevrilip İnönü Vakfı tiyatro yarışmasında ödül kazanmıştır (1988).

Bekir Büyükarkın, uzun yıllar tarihî araştırmalar yapmış ve romanlarının çoğunu bu araştırmalarının ışığında Türk tarihinden aldığı ilhamla yazmıştır. O romanlarında geçmişi günümüze taşımıştır. Dünyü bugünde göstermek amacını gütmüştür. Tarihin derinliği ve millî kültürün zenginliğini gözler önüne konmuştur. *Tanyeri* romanında özellikle Türk kültürü ve millî şuurun varlığı canlandırılmıştır. *Son Akın*’da serhat boylarındaki akıncılar ve millî duygular dile gelmiştir. *Bozkırda Sabah*’ta Kurtuluş Savaşı’nın yaşanan görüntüleri, tarihî gerçekler ve değerlendirmeler dikkati çeker. *Suların Gölgesinde* romanında yerli ve yabancı tarihî kaynaklar ve arşivlerin incelenmesiyle tarihin karanlığından gün ışığına çıkartılan büyük Türk denizcisi Kurtoğlu Muslihittin Reisin hayatını ve Rodos Adası uğrunda yapılan fedakârlıkları gözlerimizin canlandırılır. Romanda Rodos ve 12 adanın Türkiye’nin güvenliği için stratejik ve jeopolitik önemi ve ibret dersi olacak tarihî olayları anlatılır. Romanın sayfalarına yazarın tarih bilgisinin genişliği, Türk kültürüne olan vukufu, sanat ve şairane duygu inceliği, vatan sevgisi ve Türklük şuru yansımıştır.

Bekir Büyükarkın'a Türk kültürünün tarihî ve zengin birikimi üzerindeki çok değerli çalışma ve katkılarından dolayı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından *şeref  yeliği berati* verilmiştir.

Eserleri:

1.1 Romanları:

1. Uğrak (basılmamış),
2. *Cadıların Kırbaacı* (1945),
3. *Maske* (1956),
4. *Bir Sel Gibi* (1961),
5. *Son Akın* (1962),
6. *Belki Bir Gün* (1964),
7. *Suların Gölgesinde* (1966),
8. *Tanyeri* (1967),
9. *Bozkırda Sabah* (1969),
10. *Yoldaki Adam* (1972),
11. *Gün Batarken* (1976),
12. *Kutludağ* (1979),
13. *Gece Yarısı (İřę l Altında İstanbul)* (1987),
14. *Kervansaray* (1998),

1.2 Tiyatroları:

1. *Dökmeci* (1947),
2. *Zafer* (1948),
3. *Yarısı* (1967),
4. *Armutlar* (1970),

5. *Yolcular* (1970),
6. *Duman* (1970),
7. *Keçiler* (1970),
8. *Soytarı* (1974),
9. *Balıkçı* (1974),
10. *Genç Osman* (1974),
11. *Kuşak* (basılmamış),
12. *Masal* (basılmamış),
13. *Atilla* (basılmamış),
14. *Tanyeri* (1981),
15. *Kavuk* (1987),
16. *Bozkırda Sabah* (1988).

1.3 Film Senaryoları:

1. *Son Akın*,
2. *Soytarı*,
3. *Yarısı*,
4. *Yoldaki Adam*,

1.4 Hikâyeler:

1. *On iki masal* (Manzum, 1942),
2. *Tarihten Hikâyeler* (1996),

1.5 Şiirler:

1. *Eski Dost* (1959),
2. *Rüzgâr* (1965),

Bekir Büyükarkın'ın uzun yıllar çeşitli derneklerde çalışmaları olmuştur. Vefadan Yetişenler Derneğinin kurucusu (1947) ve başkanı, Vefa Kulub n n divan başkanı, M sik  Kültür Derneğinin kurucusu (1960) ve başkanı olarak çok değerli hizmetleri vardır.

Bekir Büyükarkın evli (1965); eşi kültürlü bir İstanbul hanımefendisi olan matematik  ğretmeni G her Büyükarkın'dır.

Bekir Büyükarkın, son eseri olan *Kervansaray*'ın son bölümünü yazdığı günlerde 6.8.1998 tarihinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur.8.8.1998 günü öğle vakti Şişli Camii'nde namazı kılınarak Edirnekapı Őehitlięinde toprağa verilmiştir.

Bölüm 2

GİRİŞ

Tarihî roman, tarihin değişik dönemlerindeki olayları ele alır. Konularını tarihi konulardan veya gerçekten yaşamış kahramanları olan veya hayali kişilerin hayat maceralarından alan roman türüdür. Tarihî romanlarda kahramanlar gerçekliğine çoğu kez benzer. Bu romanın türü sosyal romandır. Romantizmin ürünüdür. Tarihî romanın edebî özelliğe sahip olması o tarihi romanın konu olarak aldığı zamanın özelliklerini tam olarak açıklayabilmesidir. Dünya edebiyatında ilk tarihî roman yazarı İngiliz Walter Scott'tur. Türk edebiyatında ise , tarihî romanın ilk denemesi Ahmet Mithat Efendinin *Yeniçeriler* (1871)' dir. Batılı anlamda ilk tarihsel Türkçe roman Tanzimat dönemi yazarlarından Namık Kemal'in *Cezmi*'sidir. Türk edebiyatının ilk tarihî romanı özelliğini taşır.¹

Tarihî roman 19. yüzyıldan sonra edebiyat sahnesindeki yerini almıştır. Bu dönemden sonra edebiyat eleştirmenlerinin ve araştırmacılarının sürekli gündeminde olan bir roman türüdür. Tarihî roman, konulara dayalı bir sınıflamanın içinde yer almaktadır. Gürsel Aytaç Tarihî romanı şöyle tarif eder:

---

¹ TURAL, Sadık Kemal “Tarihî Roman Geleneği veya Cezmi”, Doğumunun 150. Yılında Namık Kemal, AKM Yayınları, Ankara, 1993, s. 69

“Konusunu tarihî şahsiyetlerden ya da tarihî olaylardan alan, tarih gerçekliğini, düzmece (fiktiv) olayların yaratılmasında kullanan roman çeşidi...” (AYTAÇ 1990: 494).² Tarihsel roman yazarı için tarih, bitmez tükenmez bir malzeme yığındır. Her sanatkar, bu kaynaktan kendi görüşüne, mizacına, temayüllerine göre seçmeler yapar ve seçtiklerini yorumlar. Ancak, sanatkar eserini, tarihsel olayları anlatmak için yazmaz (KAPTAN 1988: 31)³

Tarihsel roman yazarının, tarihçinin belgeler, tarihselci tutum ve yordam ile tarih bilincinin ışığında tarihin derinliklerine doğru çıktığı yolculuk sırasında temizlediği döşenmiş taşları bir de kendisinin parlattığını ve tozların yerine rengarenk tozlar serptiğini, siyah-beyaz görünen tarihî renklendirdiğini (Gümüş 1999: 21)⁴söylemek doğru olur.

Millî Mücadele dönemi, Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatının alt yapısını oluşturur. Bu dönemi konu alan önemli eserler Millî Mücadele döneminden başlayarak günümüze kadar gelir. Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olan Millî Mücadele Türk romanının ele aldığı önemli konulardan biridir. Türk milletinin kaderini değiştiren bir savaş olması dolayısıyla 1922'den günümüze uzanan süreçte çeşitli şekillerde romana yansıdığı görülür.

30 Ekim-1918'de Mondros mütarekesi ile başlayan ve 9 Eylül 1922' de Yunanlıların İzmir'de denize dökülmesiyle biten bu döneme, Milli Mücadele

---

² AYTAÇ, Gürsel (1990) .Çağdaş Türk Romanları Üzerineİncelemeler, Ankara : Gündoğan, S(494)

³ KAPTAN, Mehmet Saim ,(1988), *Tarihî Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁴ GÜMÜŞ, Semih (1999), “*Tarihsel Roman*”, S.3. Ankara, AKM Yayınları

dönemi; bu dönemde oluşan edebiyata da Millî Mücadele dönemi edebiyatı denir.

Millî Mücadele dönemi, aynı zamanda yeni Türkiye Cumhuriyetinin temellerinin atıldığı dönemdir. Bu dönemde esareti kabul etmeyen Türk milleti, yeniden derlenip toparlanarak Millî Kurtuluş Savaşı'nı başlatır. Millî Mücadele dönemi edebiyatını kesin sınırlarla diğer dönemlerden ayırmak çok zordur; çünkü toplumsal olayların başlangıçları ile bitişleri kesinlikle sınırlanamaz. Bu nedenle Millî Mücadele dönemi edebiyatı, bu edebiyatın ilkeleri doğrultusunda gelişir, bu dönemin sanatçıları, Cumhuriyet döneminde de o günün koşulları içinde eser vermeye devam ederler.

Millî Mücadele taşıdığı tarihî önem itibariyle Türk romanında kendisine geniş bir yer bulmuştur. Hemen her dönemde Millî Mücadeleyi konu alan romanlar yazılmış, yazarlar Türk tarihinin bu önemli dönemecini çeşitli vesilelerle romanlarına taşımışlardır.

Millî Mücadele savaşı devam ederken konu alan ilk roman *Ateşten Gömlek*'i Halide Edip yazar. *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, *Vurun Kahpeye* yazarın diğer romanlarıdır. Bu dönemi işleyen romancılardan biri Peyami Safa'dır. *Sözde Kızlar*, *Bir Akşamdı* ve *Biz İnsanlar* adlı romanları da bu dönemi yansıtırlar. Yakup Kadri Karaosmanoğlu *Yaban*'da savaş yıllarında Anadolu insanının halini bir aydının gözünden anlatır. Tarık Buğranın, *Küçük Ağa*'sı Millî Mücadeleyi anlatan romanları içerisinde çok önemli ve farklı bir yere sahiptir. Bazı romancılar mücadele yıllarını içine alan romanlar da yazmışlardır. Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı*, Burhan Cahit'in *Yüzbaşı Celal*, *Nişanlılar* ve *Gazinin Dört Süvarisi*, Şukûfe Nihal'in *Yalnız Dönüyorum*, Reşat Nuri

Güntekin'in *Yeşil Gece* adlı romanları bu dönemi kapsar. 1950'lerden bu güne Kemal Tahir, Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Hasan İzzettin Dinamo, İlhan Tarus, Attila İlhan, Turgut Özakman gibi romancılar eserlerine savaş yıllarını konu edinmişlerdir. Bu dönemi konu alan romanların bir kısmında Millî Mücadele fon olarak yer alırken, romanların önemli bir kısmının Cumhuriyet döneminde kaleme alınması nedeniyle Millî Mücadele, yeni Cumhuriyetin bakış açısıyla işlenmiştir. Bu romanlarda roman kahramanları genellikle iki grupta göze çarpmaktadır: Millî Mücadele'ye karşı olanlar (din adamları) mücadeleye etkin katılan aydın kimlikler.

Bölüm 3

OLAY ÖRGÜSÜ

3.1 Gece Yarısı

Gece Yarısı üç ana bölümden oluşur. Bu üç ana bölüm otuz bir ara bölümden oluşmaktadır. Ara bölümlerin her biri, birer olay halkasından oluşur. 490 sayfadan oluşmaktadır. *Gece Yarısı*'nda işgalci güçlerle yapılan Millî Mücadele anlatılır. Romanda bağımsızlık için canları pahasına mücadele edenler, sonunda ölüm olsa da geride kalanları yaşatmak, ülkesinin bölünmez bütünlüğünü korumak için uğraş verirler. Romanda Kurtuluş Mücadelesinin başlama süreci ve bitme evresi anlatılır.

Romanın ilk bölümünde dört olay halkası vardır. Ana olay halkasında; Ragıp'ın Birinci Dünya Harbinden İstanbul'a dönüşü sonrası yaşadıkları , ara bölümlerde işgalci güçlerin yaptığı zulümler, tacizler anlatılır. Ragıp ailesini yaşatabilmek için uğraş verirken evden kaçmak zorunda kalır.

Roman al bir gülün koparılmasıyla başlar. Ragıp'la Feride'nin hikâyesi de Feride'nin kafes arkasından ona attığı al güllerle başlar. Ragıp Dünya Harbi yenilgisinden sonra vatanın kurtuluşuna dair tüm ümidini kaybeder ve ailesine mutlu, huzurlu olacakları bir hayat bırakamama korkusuyla yaşar. Öncelikle kendisine maaş bağlanması için başvurur. Ancak Ragıp reddedilince evine

döner. Yolda şahit olduğu işgalcilerin tacizleri başına iş açar. Ragıp evden kaçmak zorunda kalınca nereye gitmesi gerektiğini ne yapması gerektiğini tam olarak bilemez. Ragıp İstanbul'a döndüğü sırada takada karşılaştığı adamlar onu Şehremini'deki Racep'in Kahvesine davet etmiştir. Ragıp önce arkadaşının babasının evine sığınır ve orada birçok olaya şahit olur. Ragıp pencereden bakınca işgalcilerin mahalle sakinlerini ayı gibi oynattığını görür. Onları kurtarmaya Sadık Reis yetişir. Kendisi de arama yapılır diye kaçmak zorunda kalır.

Romanın ikinci bölümünde, altı olay halkası vardır. Ragıp'ın Recep'in Şehremini'deki kahvesine gelmesiyle düğüm çözülür. Bundan sonra Ragıp kendisini aciz görmeyecek, vatani uğruna ölmeyi göze alanlarla beraber çalışacak. Anadolu'ya yardımların ulaşmasını sağlayacaktır.

Feride ağabeyi yüzünden çocuğunu ve kayın validesini alıp komşularına sığınır. Onun da zorlu yolculuğu. Ragıp gidince başlar. Açlık ve safalet vardır. Dışarda işgalciler devriye gezer. Ragıp'a Mustafa Kemal'den bilgi almak görevi verilir. Feride Ragıp'ı bulmaya kalkışınca başı beladan kurtulmaz. Yolda işgalci komutan Feridey'i beğenir onu alıkoyar. Sadık Reis'in de olaylar karışmasıyla her ikisi de aranan birer isim olur.

Romanın üçüncü bölümü yirmi ara halkadan oluşmaktadır. Ragıp'ın Şeref Efendiyle tanışmasıyla başlar. Şeref Efendinin bağ evi Anadolu'yla haberleşmeyi sağlar. Ragıp Şeref Efendi ile kalır. Ragıp ve Şeref Efendi Anadolu'ya silah cephane göndermek için uğraş verirler. Ragıp ona bir arkadaş, yoldaş olur. Romanın sonunda Türk milletinin haklı mücadelesi zaferle sonuçlanır.

3.2Bozkırda Sabah

Bekir Büyükarkın'ın sekizinci romanıdır. Bu eseri tamamlamak için Bekir Büyükarkın iki yıl uğraşmış ayrıca savaşın geçtiği her yeri incelemiştir. Roman üç ana bölümden oluşur. Bozkırda Sabah, savaş sonu yıllarının bezginliğini, Türk Kurtuluş Savaşı'nın çeşitli yönlerini, inanmışlarla inanmamışların çatışmasını, yalnızlığın derin boşluğunu iradenin zaferini dile getirmektedir. 634 sayfadan oluşmaktadır.

Birinci bölüm Yunanlıların İzmir'i işgalleri sırasında ölüm saçmalarına, onların sevinç gösterilerine dayanamayan bir gencin attığı ilk kurşunla başlar, ortalık karışır. O genç, kaçarken de öldürmeye devam eder. Bu gencin kurşunu bitip onu bir Yunan askeri vuracakken Ali kaldırım taşını Yunan askerine atarak bayıltır. İlk kurşunu atan genç bu durumu fırsat bilip kaçar. Başka bir asker ise Ali'yi bacağından yaralar. Tesadüf sonucu Remzi de oradan geçmektedir. O da Ali'yi vuracak olan askeri öldürür. Beraber önce bir eve sığınır, daha sonra kaçış başlar. Gayret Remzi savaş dönüşü eşinin ihanetiyle karşılaşınca onu öldürmüştür. Hapse girince kızını kaybetmiştir.Onun kızını aramak için çıktığı yolculuğa Ali de eşlik eder. Daha sonra aralarına üçüncü kahraman Hinoğluhin Bayram katılır.

Yolculuk sırasında Yunanlıların ağır yıkımlarıyla, onları destekleyenlerle, onlara karşı mücadele eden geçit vermeyen insanlarla karşılaşır. Onlar yeri gelir mücadele edenlere katılır bazen de göç halindeki insanlarla, kışladan kaçan askerlerle, mücadeleye katılan; ama halkı yağmalayan efelerle karşılaşır. Bunun yanında onlar bazı yerlerde davul sesleri bazı yerlerde isyan seslerine şahit olurlar. Remzi kızını bulduğunda korktuğu başına gelir. Kızı yerde çıplak ve baygındır. İşgalcileri kızana üçüncü kez tecavüz etmiştir. Remzi taciz eden askeri öldürür. Remzi'nin kızı Emine babasının kendisini götürmesi için ona yalvarır. Remzi kızını

öldürmek ister. Remzi kızını öldürmesine müsaade etmeyen Ali'yi kovar. Ali İstanbul'a döner. Remzi ikinci kez kızını almak için gittiğinde bu defa kızı kabul etmez.

İkinci Bölüm Ali'nin İstanbul'a dönmesiyle başlar. Ali eve gidince üvey babası tarafından evden kovulur. Ali arkadaşı Fahri'nin evine sığınır. Ali, Millî Mücadeleye yardım eden Fahri'nin grubuna katılır. Fahri Anadolu'ya gizli gizli cephaneye göndermeye çalıştığı sırada öldürülür. Ali arkadaşının evine döndüğünde mahallenin kömürçüsünün Nihâl'i kaçırmaya çalıştığını görünce kömürçüyü öldürür. Fahrinin annesi de öldürülmüştür. Fahri'nin ölümüne neden olan onu şikâyet eden mahallenin kömürçüsüdür. Ali'nin bundan sonra Nihâl'le yolculukları verilir. Ali ve Nihâl Ankara'ya göreve gitmeden önce mecburi olarak nikâh kıydırırlar. Nihâl Gökmen yüzbaşının eşinin yanında kalırken Ali cepheye savaşmaya gider.

Üçüncü bölüm Ali'nin daha önce kaçtığı korktuğu cephelere tekrar gitmesiyle başlar. Onun emrine bir bölük asker verilir. Ali asteğmen rütbesiyle düşmanla yarım kalmış mücadelesine Gökmen Yüzbaşıyla devam eder. Ali bu bölümde yol arkadaşlarını tekrar bulur. Ali onlarla beraber Yunanlılara ve azınlıklara karşı canla başla mücadeleye devam ettikleri bir gün yaralanır ve hastaneye yatırılır. Nihâl de hasta bakıcılığı yapar. Ali hastaneden çıkınca tekrar cepheye döner. Gayret Remzi'nin kızı işgalcilerden intikamını almak için Kuva-yı Millîye yanlısı çetelere katılır. Onları yönetmek için onlarla ilişkiye girer. Gayret Remzi onları bulur. Emine, babasına çocuğu olacağını, utançla yaşayamayacağını söyleyerek babasının kendisini öldüremesini ister. Remzi de kızının acı çekmesine dayanamaz onu öldürür. Sonra tekrar hapse döner. Romanın sonunda zaferle sonuçlanan savaşın bitiminde Ali çok sevdiği Nihâl'e kavuşmayı bekler.

Bölüm 4

KİŞİLER

4.1 Kuva-yı Millîye Yanlıları

Gece Yarısı (İstanbul işgal altında) romanı ümitsizlik yanında yaşayabilme umudu ile başlar. Mevsim kış olmasına rağmen, bahçede koparılan gülün yaşayabilmesi, işgal altındaki vatanın tekrar güzel günleri görme arzusunu beraberinde getirir. Gülde görülen direnme gücü, umut ışığı olur. Şahısların kendi çabalarıyla oluşturdukları gizli gruplar; toplantılar yaparak Kuva-yı Millîye'ye yardımcı olmaya çalışırlar. İmkânlar zorlanarak, aç susuz kalarak toplanan paralarla, satılan mallarla, mülklerle cephanelikler alınır, gizli yollarla Anadolu'ya ulaştırılmaya çalışılır. Romanda padişahın ve hükümetin işgallere kayıtsız kalışına, işgalleri desteklemeyenleri cezalandırmasına karşın, halkın direnişi anlatılır. Birinci Dünya Harbi sonrasında Mustafa Kemal önderliğindeki halkın Anadolu'nun her karesinde işgal kuvvetlerine karşı başlatmış olduğu mücadele vardır. Birlik ve bütünlükten kuvvet doğacağına inanan Kuva-yı Millîye, vatani için çırpınan, her türlü imkânsızlıklardan imkân yaratmaya çalışan gönüllü topluluklardır.

Balkan Harbi ve sonrasında Birinci Dünya Savaşı sonunda halkı derin bir üzüntü kaplamıştır. Romanda, Mustafa Kemal'in ordular kumandanlığından İstanbul'a dönüş tarihi İşgal kuvvetleri donanmasının Boğaz sularına demir attığı tarihe rastlar. Mütarekeden on üç gün sonra İngilizler, İtalyanlar, Fransızlar hatta

Yunanlılar İstanbul'a gelmiş sabah sekizde altmış parçalık işgal donanması o mavi sularda geçit resmine başlamıştır. Ragıp'la başlayan umuda yolculuk; azimle, sabırla, inançla, zaferle sonuçlandırılır.

Gece Yarısı

Birinci plândaki Kişiler

Ragıp:

Gece Yarısı (İşgal Altında İstanbul) romanında Ragıp'ın fizikî özelliklerine yer verilmez. Romanda Ragıp, Darülfünûn'un son sınıfında okurken Dünya Harbi çıktığı için askere alınmış, subay olarak cephe cephe savaşırken doğuda tifüse yakalanmıştır. Sadece bu hastalık sonucu Ragıp'ın kulaklarının ağır işittiğinden bahsedilir. Romanda ilk olarak göze çarpan Ragıp'ın psikolojik halidir. Yapılan savaşlara, vatan uğruna onca dökülen kanlara rağmen, esaretin yaşanması onu muzdarip eder. Ragıp ruhsal bir bunalım yaşamaktadır. Ragıp ailesine, kimsenin boyunduruğu altında kalmadan yaşayabilecekleri bir gelecek bırakamamanın üzüntüsü içinde kendini suçlu hisseder.

Ragıp, İktidarda Hürriyet Fırkası olduğu için savaş dönüşü işsiz kalır. Onun tek istediği, Harbiye Nezaretinden kendisine maaş bağlanması ve ülkenin kurtarıcısı olarak gördüğü daha önce de Çanakkale Cephesi'nden tanıdığı M. Kemal Atatürk'le vatanın durumunu konuşmaktır. Ragıp vatan için tek başına bir şeyler yapamayacağını anlar, çaresiz kalır. Kendine olan güveni yitirmiştir. O ne yapacağını tam olarak bilemez.

Anlatıcı, olayları bize Ragıp'ın hayatını anlatıyormuş gibi verir. Ragıp'ın, eşi Feride ile mutlu bir evliliği ve savaştan sonra haberdar olduğu bir oğlu vardır. Romanda onların evlenmeden önce geçirdikleri zorluklardan kısaca bahsedilir. Ragıp'ın eşi Feride'yle olan macerası ve Birinci Dünya Harbi Bekir

Büyükarkın'ın *Gün Batarken* adlı romanının konusudur. Ragıp, maaş bağlanması için savaşta kendisine emanet edilen Emireri Mustafa'yla birlikte yollara düşer. Onların yol boyu gördüğü manzaralar utanç vericidir. Yolda Fransız subayla Senegalli askerin bir bayanı taciz etmesine şahit olurlar. Ragıp evde ona muhtaç, onu bekleyen ailesi olduğu için; üstelik henüz tek başına ne yapması gerektiğini bilmediği için işgalcilerle uğraşmak istemez. Kaçmak ister; ama daha on yedi yaşındaki emireri, bu acı tabloya dayanamaz, üzerlerine atlar. Ragıp da olaya karışır, başları derde girecekken Sadık Reis adında Kuva-yi Milliye yanlısı delikanlı, onları alt etmeyi başarır, Sadık Reis Ragıp'ın hayranlığını kazanır. Ragıp o delikanlının kim olduğunu bilmek, onu bulmak ister. Bu olay, Ragıp'ın olayın faili olarak aranmasına ve onun sürekli gizlenmesine neden olur. Onun aranması mücadeleyi gizli gizli yürüten asıl kişilerin rahatlıkla hareket etmesini sağlamış, işlerini kolaylaştırmıştır.

Olaylar birbiri ardına devam eder. İstanbul'a gelirken sohbet ettiği takadaki iki adamdan biri onu Şehremini'ndeki Receb'in kahvesine gitmesini, *takadaki adam* diyerek kendisini bulmasını söylemiştir. Romanın bağlantı noktası Receb'in kahvesidir. Dönüm noktası orasıdır. Birileri gizli gizli, ülkenin refahı için çoktan işe koyulmuştur. Ragıp onları bulmaya çalışırken Mustafa Kemal'le konuşmasından sonra vatanın kurtuluşuna gönül vermiş kişilerin yanında yer alır. Hayaller yavaş yavaş, adım adım gerçekleştirilir.

Sadık Reis:

Romanın baş kahramanlarından. Romanda Sadık Reisin fizikî özellikleri sürekli tekrar edilir.Sadık Reis iri yarı, bıyıkları dudaklarının üzerine düşmüş, aba ceketi açık, beli kuşaklı, güçlü kuvvetli, başındaki fesi kalıpsız olarak tanıtılır. Sadık Reis, roman boyunca fazla konuşmaz, görevini başarıyla yerine getirmeye çalışır.

Anlatıcı, romanda Sadık'ı kendi ağzından da anlattırır. Ragıp'la sohbetlerinde Sadık Reis Anadolu çocuğu olduğunu, kahve sahibi Recep Ağanın kendisini İstanbul'a getirdiğini, büyütüp beslediğini, sevdiğini anlatır. O, Harp zamanı hapiste olduğu için harbe kaltılamamıştır. Reis, vatan işgalci çizmeleriyle ezilmeye başladığı zaman aklının başına geldiğini, pişman olduğunu, ah ettiğini anlatır. Sadık Reisle tesadüfler sonucu karşılaşan Ragıp; onun gücüne, kuvvetine, cesaretine hayrandır. Sadık Reis, işgal güçlerinin zulümleri altında ezilen halkın yardımlarına koşan kurtarıcı rolünü üstlenmiştir. Romanda, Sadık Reisin psikolojik haline yer verilmez. Sadık Reis, Ragıp'ın ailesine yardımları ulaştıran, onları koruyan, işgalci komutanların korkulu rüyası, aranan bir isimdir. Sadık Reis daha sonraları kılık değiştirir. O, Ragıp'la beraber cephanelerin Anadolu'ya gizli gizli ulaştırılmasına yardımcı olur.

Sıtkı Bey:

Romanda, Milli Mücadeleye yön veren, halkı bilinçlendirmeye çalışan, haber alışverişini sağlayan bir yarbaydır. Kendi çabalarıyla oluşturduğu grubun başıdır. Mustafa Kemal Paşanın en büyük hayranlarından biridir. Sıtkı Beyin fiziksel özelliklerinden bahsedilmez. Bekâr olduğundan ve yaşlı bir annesinin varlığından bahsedilir. Onun önceliği, vatanın kurtuluşu olduğu için annesini bile görmeye gidemez.

Sıtkı Beyin inancına göre; sonunda ölmek varsa da vatan kurtulacaktır. Sıtkı Bey, Ragıp'ın İstanbul'a dönüşü sırasında takada görüp konuştuğu ona yol göstermeye çalışan iki adamdan birisidir. Sıtkı Beyi ilk olarak romanın başlarında Ragıp'ın sürekli hatırladığı *takadaki*, daha sonra da Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmeden önce Pera Palas Otelinde beraber konuştuğu, başka bir gün de toplanılması sakıncalı ancak haber alışverişini sağlamak için uğranılan Özbekler Tekkesi'ndeki adam olarak görülür. Sıtkı Bey, kendisinin *Baş Efendi* dediği Şeref Efendinin bağ eviyle Jandarma Karakolu arasında haber alışverişini sağlar. Onların Şeref Efendinin bağ evinde Anadolu'yla irtibatını sağlayan gizli gizli kullandıkları bir telgraf makinaları vardır. Sıtkı Bey, savaşın bütün katılığına rağmen duygularını yok etmeyen, o duyguları inançla yoğuran, besleyen biri şeklinde tanıtılır. Sıtkı Bey, romanın sonunda Şeref Beyin kızı Nurhayat 'la evlenme kararı alır.

Şeref Efendi:

Şeref Efendi romanda, Millî Mücadeleye gönül vermiş en önemli isimlerdendir. Şeref Efendi Ragıp'ın, bağ evine davet edilmesiyle tanıtılır. Ragıp, bağ evine polis kıyafetiyle, polis eşliğinde gelir. Şeref Efendi yaşlıca, zayıf, kır saçlı, beyaz sakallı bir adamdır. Şeref Efendi Ragıp'a kendi hayatını, ne düşündüğünü tek tek anlatır. O vaktiyle Darülfunun'da hocalık yapmıştır.Şeref Efendi eşi Nurten Hanımla, telgrafi çalıştıran Asım Beyle, Asım Beyin olmadığı zamanlarda telgrafi çalıştıran oğlu İsmail'le, kızı Nur ve gelini Işık'la, iki de yardımcısıyla beraber otururlar. Yardımcıları, bağlara bostanlara bakar, haber alışverişini yaparlar.

Şeref Efendi bağ evinde o gece kendisinin Kuva-yı Millîyeye yardımlarının başlangıcını da anlatır. Yarbay Sıtkı Beyin "Başımız ol" demesiyle bu harekete katılır. Kendisini, Sıtkı Beyin emirlerini yerine getiren bir yardımcı olarak görür. Şeref Efendi babadan kalma hanları, hamamları neyi varsa vatan topraklarında yaşayanlar, inleyenler, özgürlük arayanlar için feda etmiştir.

O, gerekirse asma yaprağı yemeye, sadece su içmeye razıdır. Ragıp, o günden sonra Şeref Efendi ve ailesiyle bağ evinde kalır. Kendisine düşen görevleri orada yerine getirmeye çalışır.İkisi de beraber sevinir, beraber üzülürler. Romanda, Şeref Efendiyle Ragıp'ın sedirin üzerinde bazen düşünerek, bazen konuşarak, günü karanlığa gömen gecenin varlığı kadar, geceyi kovan bir günün de var olabileceği inancı içinde oturduklarından bahsedilir. Ragıp, mücadele sürecinde Şeref Efendiye can yoldaşı olur.

Şeref Efendinin psikolojik haline romanın sonuna kadar yer verilir. O, Anadolu'dan iyi haberler aldığında sevinir, işgal haberler aldığında odasına çekilir, ne yapılması gerektiğini düşünür. Anlatıcı, vatanın kurtulacağına inanan

kişilerin düşüncelerini Şeref Efendinin düşüncelerinde birleştirir, bizlere yorumlar. Şeref Efendi, var olanı yeniden yaratmak yerine, var olanı bulmaya çalışmanın, onu karanlıktan çekip çıkarmanın hüner olduğunu, kendilerinin araç olduğunu düşünür. Bunu, en büyük ustanın başaracağına inanır. Ona göre, vatana can katmak, onu yüceltmek sanattır. İnsan eserine ihanet edemez. Vatanın, onun uğrunda can verenlerin omuzunda yükseldiği kanaatindedir.

Şeref Efendinin inancına göre, gönüldeki sevgiyi yaşayanlar; çirkinlikten, kötülükten uzaklaşıp, güzeli özler, ararlar ve onu bulamazlarsa yaratırlar. Bundan sonra dayanışma başlar, kavgalar durur, parmaklar tetiklere gitmez, çizmeler toprağı hoyratça çiğnemez. Güzeli insanı süsler, başını döndürür, Yaradanın karşısında secde ettirir. Hizmet aşkı, yardım etme arzusu sevgiden kaynaklanan en büyük güzelliştir. Emperyalist güçler, bu güzeli görseler, sevmenin anlamını bilseler insafsızca ezilmiş ne daha fazla ezerler ne de kendi çıkarları için zafer sarhoşluğunun etkisiyle bu ezilmelerini haklı bulmazlar. Romanda, Şeref Efendinin kendi halindeki engin bilgisi ve tecrübesiyle büyüttüğü küçük dünyası aralanır. Onun azmi, inancı, sabrı, ileri görüşlülüğü ve tek amacı vatanın özgürlüğü için gerekli olan kişileri bir arada tutmaktadır. Şeref Efendi onlara bilgisiyle yol gösterir önlerine ışık tutar.

Romanın sonlarına doğru Şeref Efendinin Kuva-yı Milliyyeye, Anadolu'ya yaptığı yardımlar ortaya çıkınca nezarete atılır. Şeref efendi bu işe gönül veren, kendisiyle aynı kaderi paylaşan birçok kişiyle uykusuz günler, hatta aylar geçirir. O, belirsizlik içinde idam edileceği günü beklerken Mustafa Kemal'in ağzından çıkan, İstiklâl Savaşı'nın zaferle sonuçlandığı haberlerini gazeteden okur. Bu zafer ona göre azmin, inancın başarısıdır.

Sokaklarda bayram havası yükselir. Şeref Efendi dışarıya çıkıp o mutluluğu yaşamak ister. Şeref Efendi çıkamazsa da, idam edilirse de huzurla ölecektir. Sıtkı Bey asker elbiseyle, onu ve içeride bulunan vatanseverleri geç kalmışlığın üzüntüsü içinde almaya gider. Beraber inandıkları, baş koydukları yolda hepsi zaferin mutluluğunu yaşarlar.

Şeyh Ata Efendi:

Özbekler Tekkesinin şeyhidir. Şeyh Ata Efendi, Şeref Efendinin kardeşim dediği, iradesi çok güçlü biridir. Şeyh Ata Efendinin de fizikî özelliklerine yer verilmez. Psikolojik hali onun sohbetlerinden anlaşılır. O, bulutların arkasından güneşin doğacağı inancına sahiptir. Ata Efendi, hükümetten aldığı haberleri ve kendisine verilen emirleri iletmekle yükümlüdür. Recep Ağa, Ragıp'ı kendi evinde bir gün ağırladıktan sonra Özbekler Tekkesine Şeyh Ata Efendinin yanına yollar. Ragıp orada artık geleceği bekler.

Orada konaklaması Ragıp'ın buraya gelişi Şeref Efendiyle tanışmasından öncedir. Yarbay Sıtkı Beyin de orada olduğu bir gün Ragıp İttihat Terakki Partisinin savaşın korkunç günleri sürerken zafer müjdeleri vermiş olduğundan bahisle, halkla aralarında kopukluklar bulunduğunu, halka yalan söylenildiğini ifade edince Şeyh Ata Efendi tüm İttihatçıları aynı kefeye koymamak gerektiğini söyler. Onların da içinde vatanını sevenlerin, vatanın geleceği ve iyiliği için çalışanların varlığından bahseder. Şeyh Ata Efendi, işgalcilere asla boyun eğilmemesi gerektiği inancındadır. Zamanı gelince ölünecek; ama boş yere ölmeyecektir. Şeyh Ata Efendi, iradeye inanır. O, işgal haberleri geldikçe tekkede kabahat işlemiş gibi kıvrılır. Ragıp'ın Mustafa Kemal'i Şişli'deki evinde ziyareti öncesi şeyhle konuşur. Şeyh tekkedeki yollar çamurlu, karlı da olsa herkesin gelip gideceğini asla durdurulamayacaklarını, ne kadar küçülürse

küçülsün ellerindeki son lokmanın işgalcilere yedirilmeyeceğini anlatır. Ata Efendi; eserin hem Yaratan hem yaratılan olduğunu ve onun eserin tecellisini beklemekten başka çareleri olmadığını söyler. Ona göre, yollar çeşitli ama hedefler birdir. Hedefler ne olursa olsun gerçekleştirilecektir.

Tophaneli Süleyman:

Romanda, istihbaratı sağlayan önemli kişilerdendir. İngiliz istihbaratının deniz Şubesinin şefi Jozef Ponti'nin emri altında Galata'da Yeraltı Camii yanında İstavropulo Hanı'nda çalışan sivil polistir. Anlatıcı, Süleyman'ın fizikî özelliklerini ruh haliyle birlikte verir. Romanda çakır gözlü, kaşları kalın, dudakları konuşurken bir üzüntünün izlerini taşırmışçasına kıvrılan, azimli, kararlı bir genç şeklinde tanıtılır. Süleyman'daki, işgalcilerle mücadele tutkusu küçüklüğüne dayanır. Küçükken Tuluat Tiyatrosunun önünde babasının kulağının zarını patlatan bir Fransız özentisi, konsoloshaneye sığınınca onu oradan hiçkimse almaz, ceza vermez ve Osmanlı yasalarını hiçe sayar gibi herkesle alay eder. Babası da kulağından kan aka aka Süleyman'ı karşısına alarak sağır kalmasının umurunda olmadığını kahrından öleceğini, intikam değil, vatan topraklarında bir tane işgalci bulunmasına bile göz yumması gerektiğini söyler ve vakitsiz ölür. Süleyman'daki işgalci arayışı bu tarihten sonra başlar.

Süleyman, Özbekler Tekkesinde Ragıp'a görev verildiğini bildirmek üzere gelir. Genç adam, Büyük Kumandanla konuşma emrini getirmiştir. Süleyman Ragıp'a ailesinden iyi haberler de getirir ve tekkede Yenibahçeli Binbaşı Şükrü Beyle sohbetleri olur. Şükrü Bey, Süleyman'ın çalıştığı yeri öğrenince şaşırır. Süleyman'ın emrinde çalıştığı İngiliz şef insafsız evler basan, mavnalar yakan, merhamet nedir bilmeyen bir adam olarak biliniyordur.

Süleyman, kendisini anlarsa ipe götürüleceğini bildiği halde çalışmaya mecbur olduğunu, kimsenin vatan için boş durmadığını söyler. Süleyman vatanın kurtuluşunu canı pahasına isteyen, kurtulacağına inanan, bunun için elinden geleni yapmaya çalışan, çok çalışkan bir gençtir. İngiliz istihbaratının elemanları kıyılardaki balıkçı kulübelerini basar, silah arar, bulamayınca yakıp yıkarlar. Onları hüsrana uğratan Süleyman'dır. O işgalcilerin nasıl davranacaklarını öğrenir, onlardan önce harekete geçer.O, şefi kızınca da yanlış istihbarat olduğunu söyler.Şefi, her seferinde Süleyman'ın ihanet ettiğini düşünüp uyardığında Süleyman inkar eder.

O, Ragıp'ın eşi Feride'yi ona göz koyan onu her yerde arayan Jorj Kallas'tan saklamaya çalışır. Süleyman onu Sıtkı Beyin annesinin yanında oradan da kendi evine kızkardeşinin yanında gizler. Süleyman Sıtkı Beyin annesi Emine Hanım'ın ağzından bir şeyler öğrenmek için gelecekleri haberini alır. İşgalciler yaşlı kadını, hırpalayacaklardır. Süleyman onlardan önce giderek Emine Hanım'ın elini ayağını öpüp durumu açıklasa da o, aciz bir şekilde kaçmak istemez. Yine de Süleyman'ın korktuğu gerçekleşir. Daha önce Jozef Ponti'nin adamlarından olan sonra Jorj Kallas'la çalışan Kasap Şarl'la bir tercüman evi basar. Onlarla Süleyman arasında bir münakaşa olur. Kasap Şarl Emine Hanımla Süleyman'ı çok kötü hırpalır. Süleyman'ın Kuva-yı Milliye için çalıştığı öğrenilir. Sadık Reis her zamanki gibi yetişir. Onları döver sokağa fırlatır. Yerde hareketsiz yatan Emine Hanım'ı öper, koklar, sarılır, ağlar. Onu hemen Süleyman'ın kucağına verir, Ragıp'ın mahallesine yollar. Sıtkı Beyin annesini koruyamamışlardır. O günden sonra Süleyman İstanbul'dan cephelere savaşa yollanır. Anlatıcı gemiye binen Süleyman'ın fizikî özelliklerinden bahsederken onu

perişan bir halde, bıyıkları çıkmış, kamburlaşmış, boyu kısalmış gibi tanımlar. Jozef Ponti onu görür, yakalama emri verir; ancak Süleyman kaçarak Özbekler Tekkesine sığınır. Süleyman ertesi sabah, İnebolu’da düşmanla birebir çarpışacak olmanın tutkusu içinde geride bir yığın ümit bırakarak geleceğe, ümide doğru yola çıkar.

Mustafa Kemal Atatürk:

Kurtuluş Mücadelesinin öncüsüdür. O vatanın kurtulacağına inanların tek lideridir. Romanın başlarında Ragıp, Mustafa Kemal Paşayı sürekli anımsar. Onunla konuşmak için fırsat arar. Ancak Ragıp esir bir şehirde Mustafa Kemal’i düşünemez. Ragıp, Mustafa Kemal’in yanında çalışmıştır onun hayranıdır. Ragıp’ın tek umudu Mustafa Kemal’dir. Mustafa Kemal’in Ragıpla savaştan sonra ilk konuşması; Ragıp’ın General Franche Depre’ye selam vermediği için yumruk yiyip sendelemesiyle, bastığı toprağı okşaya okşaya ağlamasının ertesi günüdür. Mustafa Kemal, Ragıp’ı Pera Palas Oteline davet eder. Ragıp önceleri cesaret edip gidemez. Pera Palas Otelini ikinci ziyaretinde Paşa’yı bulur. Paşa ona “çocuk” diye hitap etmektedir. Sıtkı Bey de oradadır, konuşurlar. Bu olay Ragıp’ın Recep’in kahvesine gitmesinden öncedir. Bundan sonra Ragıp’ın görevi Mustafa Kemal Anadolu’ya gidene kadar aralarında haber alışverişini sağlamaktır. Mustafa Kemal Anadolu’ya Dokuzuncu Ordu müfettişi olarak tüm yetkileri üzerine alarak gider. Daha sonra M. Kemal ve yanlıları vatan haini ilan edilir, “Mirliva Mustafa Kemal! Ordular kumandanı Mustafa Kemal!” görevinden istifa ederek yoluna devam eder. Mitingler düzenlenmekte, genelgeler yayınlanmakta, meclis kurulmaktadır. Romanda, Mustafa Kemal’in mavi gözleri hep bulutla, hüznle kaplıdır. Anlatıcı, Mustafa Kemal’i otuz sekiz yaşında yenilmek bilmeyen bu adamı, Conk Bayırı ve Anafartalar savaşları kahramanını,

üzüntülü ve dertli olarak anlatır. Mustafa Kemal, kazanılacağına inandığı özgürlük mücadelesini zaferle sonuçlandırır.

Recep Ağa:

Romanın başlarından itibaren Recep Ağanın ismi geçer. Recep Ağa Dünya Savaşında Galiçya’da Şeref Efendi, Sıtkı Bey gibi kişilerle beraber düşmana karşı çarpışmış bir çavuştur. Yaralandıktan sonra döner. Recep Ağa oldukça varlıklı, Şehremini’nde çok sevilen sayılan biri olduğu için orada kahve açılması kararı alınır. Bu kahve, Milli Mücadeleye destek verenleri bir araya getirmek, onları toplamak için kullanılır. Bu kahve buluşma yeridir. Kahvehane yeni bir başlangıçtır, umuttur, amaçların birleştiği yerdir. Ragıp, günlerce gizlendikten sonra Recep Ağanın kahvesine gider. Ona orada gerçek bir dost kucağı açılır. Recep Ağa onu samimi karşılar.

Recep Ağanın fizikî özellikleri olarak sadece iri yarı bir adam olduğu anlatılır. Anlatıcı, gülümsemeye çalışan bu iri yarı adamın dudaklarında üzüntünün izlerini taşıdığından bahseder. Anlatıcı, şahıs kadrosunun çoğuna üzüntü dolu ifadeyi yüklemiştir. Recep Ağanın Ragıp’a sıcak ıhlamur ikramının ardından onunla sohbet eder. Recep Ağa Ragıp’ın duygularının kendilerinininki gibi olduğunu söyler, onu aralarına davet eder. Zamanı gelince gerekeni yapmak için görevlendirilecektir. Ölmek var dönmek yok diye yemin etmişlerdir. Recep Ağanın sürekli tekrarladığı cevabını beklemediği soru “Kimin mirası kimde?”dir.

Recep Ağa Ragıp’ı alır ve kendi evine götürür zemin kata inerler. Gaz lambasıyla aydınlatılmış bir odada masa başında dört kişi oturuyordur. Ragıp, orada bulunanlarla tanışırılır. Sadık Reis gelir Recep Ağa ona görevler verir. Recep Ağa Ragıp’ın izlenmiş olabileceğini düşünüp onu o akşam Özbekler Tekkesine yollar. Sadık Reisin önünde eğilerek, büzülerek, konuşmaya çalıştığı Recep Ağa daha

sonra isimsiz mektupla ihbar edilir, tutuklanır. O, Beylerbeyi'nde bir paşazadenin evinden cepleri para dolu çıkarken yakalanır, kahvesi aranır. İtilaf devletlerinin kuyusunu kazan, sahtekâr, dolandırıcı biri olarak içeriye alınır. Jozef Ponti, Recep Ağanın davasına bakar, aradığı insanın o olmadığını söyleyerek serbest kalmasını sağlar. Recep Ağanın kahvesinin açılması sakıncalıdır. Recep Ağa artık uzaktan uzağa mücadelesini yürütmeye çalışır.

Jozef Ponti:

Jozef Ponti, Galata'da Yeraltı Camii yanında İstavropulo Hanında İngiliz İstihbaratı deniz şubesinin şefidir. Ponti, İstanbul'da bulunan Britanya İmparatorluğunun yüksek komiser âmiri Gordon'un emirlerini yerine getirmeye çalışır. Aslında Jozef Efendi, Kuva-yı Miliye için çalışır; ama bunu başlangıçta sadece Sıtkı Bey, Behiç Bey, Şeref Efendi ve oğlu İsmail biliyordur. Jozef Pontinin görevinden dolayı yardımlarının anlaşılması gerekmektedir. Anlatıcı, romanın sonuna doğru Jozef Efendinin bağ evini ziyaretiyle kim olduğunu asıl amacının ne olduğunu bizlere sunar. O zamana kadar Türklerin Jozef Efendi dediği şefin asıl amacını anlayamayız. Romanda, Jozef Efendi kaşları çatık, kır saçları fesinin kenarından taşmış, kısa boylu, elinde bastonu olan biri olarak tanıtılır.

Jozef Efendinin karakteristik özelliklerine daha çok yer verilir. Nasıl hareket edeceği, ne yapacağı bilinemeyen, insafsız, yüzü hiç gülmeyen, merhametsiz, sinirli, önüne gelen her yeri yakıp yıkan biridir. Jozef Efendi, Türkçeyi de İngilizce kadar düzgün konuşan biridir. O, Bazen Süleyman'ı çağırır, yapacakları baskınları söyler, bazen de Süleyman'a danışmış gibi yapıp onun olaylardan haberdar olmasını sağlar. Süleyman Jozef Ponti'nin kendileri için çalıştığını öğrenemez. Hatta Süleyman, gemiden kaçarken Jozef Efendiyi öldürmediğine, sonra da denize atlayıp boğulmadığına pişman olur. Jozef Ponti,

Jorj Kallas'ın yanındaymış gibi görünüp onun acımasız plânlarını her seferinde bozmaya çalışır.

Karların yığıldığı soğuk bir kış günü Jozef Efendi Şeref Efendinin bağ evini ziyarete gelir. Ragıp elinde tüfekte kapıya çıkar. Jozef Ponti parolayı söyler. Ragıp karşısında duran kişinin zeki, kurnaz, amansız İngiliz şefi olduğuna inanamaz. Ragıpla beraber içeri geçerler. Şeref Efendi onu görünce sevinir. Jozef Efendi Feride'nin kurtulmasına da yardımcı olduğunu anlatır. O gece tüm telgraf hatları dinleneceğinden Jozef Efendi İsmail'i yolda görünce hatları kestirir. Jozef Ponti, kendilerinden şüphe edildiğini söylemek için gelmiştir.

Ragıp olanları anlamaya çalışır. Jozef Efendi Ragıp'ın merakını giderir. Jozef Efendi Birinci Dünya Savaşından önceki yıllara döner. Şeref Efendi Jozef Efendi iflas ettiği zaman aylarca Jozef Efendiyi ve eşini misafir eder. Birlikte Galatasaray lisesindeki talebelik yılları konuşmuş, ezilmekte olan beşeriyetin acıları dile getirilmiş, Türklerin çilesi, aczi anlatılmış, kuvvetlinin zulmü kınanmıştır. Sonra Jozef Efendi, Şeref Efendinin zorla verdiği parayla eşini de yanına alarak Londra 'ya gider orada istihbarata katılır. Böylece yıllar geçer.

Jozef Efendi düşüncelerini şöyle anlatır:

“Burada yapılan haksızlıkları görüyorum. Bunları durdurmak elimden gelmiyor. Öyleyse hizmetim başka türlü olsun diye düşünüyorum. Bu topraklarda yaşayanlar hiç değilse böyle zamanlarda kafalarına çakılıp kalmış düşüncelerden, ideoloji sandıklarından, hatta kinlerinden sıyrılıp aralarındaki ayrılıkları unutmalıdır. Irkların göçü felaketlere sebep olur. Baskı altında yaşamının emir olarak ömür sürmenin ne olduğunu bilenlerdenim! Hele Türk milleti, yardıma koşani misafirini bağrına basan, güçsüze gönülden yardım eden Türk milleti asla böyle göçlere ve baskıya layık değildir. İşte benim gayem budur. Bu görüş ve duyguma uyararak sizlere faydalı olmaya çalışacağım...(Büyükkarkin,1987; 237)

Jozef Pontinin düşünceleriyle yaptıkları çok farklıdır. O, evler yıkıp, tekneler batırmasının nedenini kendisi anlatır. Kendisi dış görünüşünde gaddar

olmasa o yerde tutunamayacağını söyler. Jozef Efendi iki günde foyasının çıkacağını bu yüzden belki de idam edileceğini, her şeye mecbur olduğunu, barut fıçısının üstünde oturduğunu, küçük bir ateşin bu fıçıyı havaya uçurmaya yeteceğini ifade eder. Jozef Efendinin korkusu, uçarken Şeref Efendi ve çevresindekileri beraberinde götürmektir. O, Şeref Efendiye taparcasına hayran olduğunu dile getirir. Jozef Ponti Şeref Efendiye inancının sonsuz olduğunu, kendisinin alacaklılarının baskılarından onun kurtardığını, kişiliğini kazandırdığını, Şeref Efendinin milletine olan sevgisine ve insanlığına hayran kaldığını söyleyerek Ragıp'ın aklının karışıklığını gidermeye çalışır.

Göreve başladığı ilk aylarda Şeref Efendi her tehlikeyi göze alarak Jozef Pontiyi ziyarete gitmiş, başarılar dilemiştir. Jozef Efendi o zaman Şeref Efendinin ziyaretinin sebebini anlamış orada ona hizmet için söz vermiştir. Jozef Efendi, doğup büyüdüğü topraklardaki insanların hepsine yardım etmeye vatani için çırpınan, onu çok seven kişilere elinden ne geliyorsa yapmaya hazırdır. Jozef Ponti Mustafa Kemal'in haklı direnişine inanmış biridir. Kendini Türk vatandaşı olarak görür ve esarete tahammülü yoktur.

Jozef Ponti o gece bağ evinden şüphelenildiğini konağa çekilmek gerektiğini ve telgrafların dinleneceği haberini vermek için gelmiştir. Jozef Efendi navlun meselesinde arkadaşının yardımcı olacağını, Sıtkı Beyin onunla gidip konuşmasını ister. O gece Recep Ağanın, Ragıp'ın dosyalarının artık kapanacağı, onların istediği gibi çalışabilecekleri konuşulur. Şeref Efendinin kitaplarını ve kıymetli eserlerini görüp helalleşip gider.

Aradan aylar geçer. Bir temmuz sıcaklığında Jozef Ponti, Şeref Efendiyi son kez ziyarete gelir. Görevinden alındığını haber verir. Pontinin alınma nedeni milli kuvvetlere silah gönderenlere haber vermede kolaylık göstermekmiş Ponti elde

delil olmadığı için tam olarak kovulmaz İstihbarat müfettişliğinde kalır. İngilizler Anadolu'ya deniz yoluyla cephane taşındığını anlamışlardır. Jozef Ponti bu konuda uyardı, Jorj Kallas konusunda çok dikkatli olunması gerektiğini söylemeye gelmiştir. Artık gemiler Kallas'ın emrinde denetlenecektir. Jozef Efendi ne olursa olsun kararlıdır, yardım edecektir.

Ponti, son olarak azledildiğini haber vermek için gelir. Ponti bu görüşmede Şeref Efendinin evinin basılacağını, bir daha görüşemeyeceklerini onlara yararının artık dokunamayacağını nemli gözlerle anlatır. Ponti birkaç haber daha verdikten sonra vedalaşır. Jozef Ponti, gerçek bir vatansever gibi davranmıştır.

Behiç Bey:

Behiç Bey, Şeref Efendinin gelini Işık'ın babasıdır. Anlatıcı, Behiç Beyin ne psikolojik halinden ne de fizyolojik özelliklerinden bahseder. O, haber alışverişini sağlar. Jozef Ponti'den de haber getirip, haber götürür. Behiç Bey Şeref Efendinin evine gizli gizli gider. Behiç Bey arada Molla Efendi ve Mahir Beyle gelerek Şeref Efendinin onlar tarafından yoklanışına eşlik edermiş gibi görünür. O, Şeref Efendiyi İtilaf ve Hürriyet Partisine katılmaya ikna etmeye çalışır. Behiç Bey mandacılık kabul edildiğinde kurtulacaklarını izah eder. Her seferinde onların arasında sözlü münakaşa olur. Yine de Şeref Efendi nazik tavırlarıyla ortamı yumuşatır. Behiç Bey, bağ evine gelince her seferinde kızını götürmeye çalışır. Şeref Efendiyle aralarında dargınlık varmış gibi göstermek istenir. Düşmana karşı asıl amacın gizli tutularak onlara şeker renk gözükme gerekmektedir. Behiç Beyi Jozef Ponti, ile tanıştıran Şeref Efendidir. Behiç Bey Pontinin hayranlığını kazanmıştır.

Behiç Bey, ara ara Jozef Pontinin odasında da görülür. Behiç Bey Şeref Efendiyi bir daha sonraki ziyaretinde yalnızdır. Onun ziyaretinin sebebi torununun olacağı haberini duymuş olması, ayrıca Molla Efendiden duymuş olduğu haberleri iletmek istemesidir.

Behiç Bey işgalciler tarafından İstanbul'un bir gün sonra tamamen basılacağı, Kuva-yi Millîyenin İstanbuldaki başlarının yakalanacağı haberlerini getirir. Şeref Efendi yeteri kadar paraları olmadığı için gerekenin yerine getirilemeyeceğini düşünür. Behiç Beyle yapılması gerekenler konuşulur. Şeref Efendi konağı, dükkânları ve eserlerini satmak ister. Behiç Bey Molla Efendinin şüphelendiğini söyleyerek Şeref Efendiyi evlerinde kalmaya davet eder. Şeref Efendi telgrafından ayrılamayacağını her akşam çalıştığını, tek amacının bu topraklarda yaşayanların mutluluğu olduğunu söyler.

Behiç Bey onu ikna edemez. Behiç Beyle Şeref Efendi acılarını sevinçlerini paylaşan iki dosttur. Behiç Bey azimli, inaçlı, yılmak bilmeyen biridir. O da diğer vatanseverler gibi ülkesi için elinden geleni yapar.

Feride:

Feride Ragıp'ın eşidir. Ragıp'la Feride'nin hikâyesi, pencereden atılan al güllerle başlar. Ragıp evlerinin önünden geçerken Feride ya bir gül ya bir karanfil atar. Anlatıcı da romanı koparılan al bir gülle başlatmıştır. Feridenin ağabeylerinin İttihatçı olması zorluk çıkarmaları beraber kaçmalarına, yıllarca çile çekmelerine neden olur. Onlar bütün engelleri aşarak birbirine kavuşurlar. Feride'nin fiziksel özellikleri sürekli tekrar edilir. Çok güzel bir kadındır. Ragıp'ı aramak için evi basan işgalciler Feride'ye dayak atar. Anlatıcı yüzü gözü şiş halde bile Feride'nin hâlâ güzel olduğunu ifade eder. Feride *afet* diye de

adlandırılır. Onun güzelliği başına bela olur. O, İşgalci komutanların aranan ismi olur. Feridenin psikolojik hallerine de yer verilir.

Ragıpla zorluklarda beraber sığındıkları, onların sevgilerinin dayandığı şarkıları da vardır. Feride aklına geldikçe çok sevdiği bu şarkıyı eşine fısıldar. Daha sonraları O Ragıp'a hasret duydukça şarkıyı mırıldanır:

“İkimizi bir odaya koysalar
Üstümüze altın kilit vursalar
Seni de bana, beni de sana verseler...
İnsafa gel be hey zalim, insafa!”(Büyükarkın,1987;31)

O eşine çok güvenir, vatanın kurtulacağına inanır. Feride umudunu ara sıra kaybetse de vatan için her şeyi yapmaya hazırdır. Feride Ragıp'ın evden kaçmak zorunda olduğu gün eşine destek verir. Feride eşine o gün daha yolun başında olduklarını kendilerine bile bir şey söylememesi gerektiğini söyleyerek mücadeleye desteğini ifade eder. Ölmekten korkuyorsa kalmasını, esir şekilde yaşamının mümkün olmayacağını söyleyerek onu gitmesine ikna eder. Ferideyi artık zor günler bekleyecektir. Feride kocasından haber almaya çalışır, oğluna bir parça süt bulur diye hem de kendilerine bir parça katık bulmayı umut eder. Feride ezileceğini, yorulacağını bilse de, zafer sağlanacak, kocası geri dönecektir. En sonunda onlar mutlu olacaklar, çardaklı güller arasında küçük bir evleri olacaktır. Birinci Dünya Harbi sonunda bekledikleri gerçekleşmese de, bu sefer mutlu son gelecektir.

Feride'nin ağabeyi ve işgalci kuvvetler evlerini basınca Dünya Harbinde şehit düşen manav Kazım'ın eşi Zerafet Ferideleri yanına alır. Feride Sadık Reisten, Ragıp'ın Özbekler Tekkesinde kaldığını öğrenince dayanamayarak onu görmeye gider. Ancak Feride Ragıp'ı bulamaz. Feride dönüşte Jorj Kallas adında yabancı

komutan onun güzelliğini görünce alıkoymaya çalışırlar. Sadık Reis yetişerek Jorj Kallas'ın bileğini çatlatır.

Bu olaydan sonra Feride ve Sadık Reis Jorj Kallas tarafından sürekli aranır. Feride artık farklı farklı yerlerde gizlenmek zorunda kalır. Feride ne kaçak yaşamak ister, ne teslim olmak ister; ama saklanmaya mecburdur. Birgün Jozef Pontinin de yardımlarıyla yola çıkmak için hazırlanan gemideki cephaneleri Jorj Kallas bulur. Kallas, geminin yola çıkması için şart koyar. Feride ve Sadık Reis istenir. Sıtkı Bey karşı çıksa da, Şeref Efendi buna razı olmak zorundadır. Ankaradaki mecliste karışıklıklar olduğundan cephanelikler bekleniyordur. Ragıp eşinden çok Sadık Reis'e üzülür. Feride ve Sadık Reis mecburen giderler. Feride Jorj Kallas'ı oyalamaya çalışırken Sadık Reis ellerinden kurtulur. Ragıpla beraber Feride'yi kaçırlar. Feride, vatan için her şeye razı olur fakat Ragıp'ın duyarsız kalmasına hiçbir şey söylememesine anlam veremez ona kırılır. Ragıp cepheye savaşa gideceği zaman eşi Feride ile helalleşmeye gittiğinde Feride onu umursamayacaktır.

Zerafet:

Dünya Harbinde şehit düşen manav Kazım'ın hanımıdır. Zerafet cesur ve mert bir kadındır. Hayata karşı hep direnen, kolay kolay çökmeyen sarsılmayan biridir. O, başlangıçta eşini kaybetmesinin suçlusu olarak Ragıp'ı görür. Ragıp Kazım'ın savaşa katılmasına sebep olduğu için Zerafet onu affetmez. Zerafet'in işgalden sonra düşünceleri değişir. O, eşinin anlı şanlı bir şehit olduğunu düşünür. Onun Ragıp'a kızgınlığı geçer. Ragıp'la Mustafa'nın karıştığı olaydan sonra Fransız subayının öldüğü haberleri yayılır. Zerafet bekçi Gaffar Ağadan Ragıp'ı yakalamak istedikleri haberini alınca bir gece oğlu Şevket'i yollayarak Ragıp'ın kaçmasını sağlar.

Zerafet vatanın içinde bulunduğu durumdan kurtulması için elinden geleni yapmaya hazırdır. O, Ragıp gibileri olmasa düşman daha önceden İstanbul'u işgal ederdi diye düşünür. Zerafet Ragıp'ın namus bekçisi olduğunu onca savaştan sonra yıprandığını söyler. Onun, kendilerini zalimlerden kurtaracağına inanır. Zerafet, o gece Ragıp'ı evinde mutfakta gizler. Ragıp'la gece boyu ağabey kardeş gibi sohbet ederler. Ragıp'a onu gammazlayanı bir bulsa tırnaklarıyla derisini kazıyacağını söyler. Ragıp'tan günün birinde işgalcileri kovacaklarına dair söz alır ve uğurlar.

Zerafet Feride'ye ve diğer zorda kalan kim varsa yardım eder. Onlara evini açar. Baskın yapmaya gelenlere kafa tutar, lafını kimseden esirgemez. Feride'yle konuşmasında "Silah omuza deyip erlerimizle beraber süremez miyiz bu kâfiri?" der. Zerafet durmamaları gerektiğini söyleyerek vatan için bir şeyler yapmak ister.

Feride Zerafet'in evinde kalır. Bir gün kahveci Veli kucağında Zerafet'in küçük oğluyla Mahallenin imamı Fettah Efendi, Gaffar Ağa gelir. Çocuk surlarda oynarken İngiliz çavuşuna küfreder. Çavuşa da Feride'nin ağabeyi tercüme edince çavuş çocuğu döver. Feride'nin peşinde olan Kallas mitingden sonra onu izleterek onun kaldığı yeri öğrenir. Bekçi Gaffar Ağa da bir adamın akşam Feride'yi ve oğlunu bir yerlerde gizlemek için gelip alacakları haberini verir. Zerafet sinirden Veli'ye ileri geri laflar eder. Veli Zerafet'e aldırış etmeden onu Allah'ın emriyle ister. Sonra Veli sözü imama bırakır. Zerafet kendinde kadınlıktan eser kalmadığını, şehit kocasının kemiklerinin sızlayacağını bahane ederek kabul etmez.

Zerafet sonunda kabul eder; ama Veli'ye üç şart sürer birincisi; Veli'nin Feride'yi yaka paça evden attıran, evi Hürriyet Partisi binası yapan ağabeyi Şadan'ı

dövmesi, ikincisi; o gece kim gelirse gelsin Feride'nin teslim edilmemesi, gelenin aklının başına getirilmesi ve Veli'nin de elinde balta, bıçak ne olursa kapıda nöbet tutmasıdır.

Zarafet, bir insanın bir kere öleceği, işgalcilerin kendilerini bu şekilde her gün öldürdüğü kanısındadır. Zarafet'in üçüncü şartı da; Veli'nin eline silah alıp Ragıp'ı bulması; onunla İstanbulda mı, İzmir'de mi yoksa millicilerin yanında mı olur, çarpışıp düşmanı kışalayacak olmasıdır. Feride bunun kolay olmadığını söyleyince Zarafet:

“Başka türlüüne aklım ermez! Senin kocan nasıl ortalık yere? Bunlar niye duruyorlar çay yap, ıhlamur yap! Sabahtan akşama kadar kahvede çene, dedikodu. Sonra peykede pinekle! Başka marifetleri yok! Erkeklik mi bu? hepsi gidecek! İngiliz'in, Fransız'ın Yunan'ın gırtlaklarına sarılacaklar, onları alaşağı edecekler, biz de olacağız yanlarında! Ne namus kaldı, ne can, ne mülk! Her gün heyecan! Gelecekler, basacaklar, yıkacaklar diye. Böyle yaşanır mı Feride abla? Padişah göstermelik oldu, sadrazam ise Paris'te sürünür diyorlar! Bir paşamız varmış! Anadolu'ya gitmiş! Kimisi Sarı Paşa der. Bütün ümit ondaymış, tek başına ne yapsın adam Samsun'da? (Büyükarkın, 1987; 60)

Ondan sonra Zarafet ağlamaya başlar. O, İmam Efendiye o adamları sıkıştırmalarını, yetimlerin ahını almalarını, toprakları sulayan onca şehidin kanını kurutmamalarını söyler ve sözünü tamamlar. Zarafet Veli'ye artık başka türlü gelmesini söyler. Veli'ye yine kızar “Hiç değilse mitingde “Yaşasın vatan!” diye bağırıydın der...

Zarafet'in dört çocuğu vardır. En büyük oğulları Şevket, Ragıp ağabeyi gibi olmanın çarelerini arıyordur. Okumak daha çok okumak, ayrıca güçlü kuvvetli olup önüne geleni devirmek...Balıkçı Nihat'ın yanında çalışır. Zarafet geceyi atlatınca yol üstündeki konağa taşınmayı plânlar. Gece baskın olur. Komiserle yaralı bir İngiliz çavuşu, bir de her tarafı kırılmış olan Feride'nin ağabeyi Şadan gelir. Evi ararlar. Zarafet yine lafını esirgemez cesurca davranır, onları kovar.

Onlar gittikten sonra Veli ve balıkçı Nihat gelir. Veli onları o hale getirmiştir. Zerafet sevinir. Veli'nin diğer şartları da yerine getirmesini bekler. O gece mahallede kurşunlar yağar. Bekçi Gaffar Ağa, Sadık Reis ve iki adam Feride'yi götürmek için gelir. Feride irade karşısında boyun eğmek zorunda kalır.

O gece Feride'nin kayınvalidesi vefat eder. İşgalci komutanların bir plânı olur. Türkleri tüm dünya devletlerine karalamak için birkaç Türk çocuğu bulup onları Ermeniymiş gibi göstermek isterler. O çocuklar sözde Ermeniymiş zorla Müslüman yapılmıştır ve onları kurtarıp Ermeni kiliselerinde besleyip, Türkleri herkese rezil etmek isterler. Bir akşam yolun üstünde konakta oturan paşazade Mehmet'in bahçıvanın çocuklarını götürmeye gelirler. Zerafet ve diğer mahalle sakinleri duruma engel olmak için ellerinden geleni yaparlar. Zerafet çıplak ayaklarla koşar engel olmaya çalışır. Taşlar sopalar atılır , kurşunlar vınlır, dipçikler mahalle sakinlerine iner, Zerafet durmadan sağa sola tükürür, tekme sallar, tırmalayacak yüz göz arar. Zerafet'e bir dipçik iner. O gece çocukların götürülüşüne kimse engel olamaz.

Başka bir gün Zerafet çocuklarına ne yedireceğini düşünürken Veli gelir ve konağa taşınmalarını ister. Veli Zerafet'ten Sıtkı Beyin annesi Emine Hanıma bakmasını onu iyileştirmesini ister. Ama gizli tutulması gerektiği için sorulursa konaktaki dadı rahatsızlanmış ona bakılacak denecektir. Veli, Feride'nin çamaşır diktiği haberini de getirir. Zerafet yaşlı nineyi iyileştirmek için haftalarca uğraşır. O, yaşlı ninenin karşısında ağlayıp durur. Yaşlı nine haftalardır yine kendine gelememiş, ayağa kalkamamıştır.

Nine bir gün gözlerini aralar ve konuşur. Nine Zerafet'e göğsünü açmasını söyler. O, göğsünde sakladığı keseyi Zerafet'e vererek saklamasını ister. Nine atlastan yapılmış küçük kesenin yüz görümlülüğü olduğunu, gelinine vermek için

sakladığını, oğlunu görürse ona vermesini söyler. Zerafet'i öyle bir insanın için için söndüğünü görmek, bir ömrün tükenişini seyretmek yıkar, çökertir.

Birkaç gün sonra Emine nine hayata gözlerini yumar. Onu konağın bahçesine gömerler. Yarbey Sıtkı Bey uzaktan gözlerinden süzülen yaşlarla annesinin defnedilişini izler. Sıtkı Bey Zerafet'e teşekkür eder. O, Zerafet'in konağa yerleşmesini yardımlarının dokunacağını söyler. Sıtkı Bey Zerafet'ten dikiş dikmesini, çorap örmesini, denk bağlamasını, dışardan gelenleri izlemesini en önemlisi de kendilerini aklından çıkarmamasını ister. Zerafet'e para gönderileceğini de sözlerine ekler. Zerafet, Sıtkı Beyin annesinin vefat ederken bıraktığı emaneti vermek ister. Sıtkı Bey onu günün birinde belki alacağını şimdilik kendisinde kalmasını söyler. Sıtkı Bey annesinin mezarına selam verdikten sonra gözyaşları içinde sessizce oradan ayrılır. Zerafet de farkında olmadan Sıtkı Beyin peşinden gider. Yukarı mahallede bir İngiliz çavuşu Sıtkı Beyin yolunu keserek yakasına yapışır. Onu karakola götürmek ister. Çavuş Sıtkı Beyden dayak yerken Zerafet koşarak yanlarına gelir. O sokak çıkmaz sokak olduğu için Zerafet yardım eder. Zerafet Sıtkı Beyi komşularına götürür ve onlara akşam olunca Sıtkı Beyin gideceğini, ona iyi bakılmasını, ağızlarını sıkı tutmalarını yoksa ağızlarını yırtacağını söyler. Sıtkı Beye dua ederek oradan ayrılır.

Zerafet geçerken de yerde yatan çavuşa tükürür. Sıtkı Bey, Feride'nin Kallas'tan kaçırıldığı gün, yalnızlığın buruk acısı duygularını anlatamamanın boğucu boşluğu ile kendisini Zerafet'in kaldığı konağa atar. Zerafet belki onu oyalardı. İstanbul'un bir kısmı ne yaptığını bilmeden çoşkunca eğlenirken, bir kısmı ise kara bir tüle bürünmüşcesine adeta nefes bile almaktan korkarcasına sadece beklemektedir. Kazanacaklarına inananlar ellerini göğe kaldırmıştır.

Anadolu'da akan her damla kan sanki kendilerinden sızar. ‘’Mustafa Kemal öldü’’ sesleri arasında konağa girince Zerafet'i eli sopalı bulur. Zerafet bağırانların kafalarını ezmek ister. Sıtkı Bey su içtikten sonra Zerafet'in kendisini yalnız bırakmasını söyler. Zerafet onun gama bürünmüş olduğunu anladığı için bırakmak istemez. Zerafet Sıtkı Beye aslan parçalarının inandığı Mustafa Kemal Paşanın asla yenilmeyeceğini söyleyerek onu teselli etmeye çalışır. Sıtkı Bey bahçıvanın çocuklarının emin ellerde olduğunu, bekledikleri gün geldiğinde kavuşacaklarını anlatır. O gün Gelecek iyi günlerin habercisi, özgürlüğün başlangıcı, ezilen gururun dirilişi olduğu gün...

Zerafet Sıtkı Beye evlenmesini, bakıma ihtiyacının olduğunu söyler. Sıtkı Bey biran Nur'u aklından geçirir, o çok sevdiği arkadaşının da eşi olmuştur. Üstelik o aziz vücut ‘’Vatan!’’ dediği için toprak olmuştur. Zerafet Sıtkı Beyin üzerini örtüp uyuyacağı zaman Sıtkı Bey de Zerafet'in Veli'yle evlenmesini onun aslanlar gibi çalıştığını anlatır. Zerafet içine düşen ateşi söndürmeye çalışarak sessizce oradan uzaklaşır.

Kahveci Veli:

Veli Ragıp'ın mahallesinde kahvecilik yapar. Veli, başlangıçta Millî Mücadeleyi dışardan destekler. İşgali kabullenemez; ama işgalcilere boyun eğer. Ragıp, evden kaçmak zorunda kalmadan önce Sütçü Musanın eşi Hasibe Hanım vefat eder. O gün Ragıp, Velinin kahvesine Bekçi Gaffar Ağa ile uğrar. Ragıpla Veli'nin sohbetleri olur. Ragıp hayal kırıklığı yaşadığını, artık ekmek parasından başka hiçbir şeyin umurunda olmadığını söyler. Veli çevrede olup bitenleri anlatır. Veli, kimsenin işgalcilere gücünün yetemeyeceğini, polislerin, hükümetin sessiz kaldığını söyler. Ragıp'a ve onun gibilere güvenir. Veli, Sultanahmet mitingine de katılanlardandır.

Veli, Birinci Dünya Harbinde şehit olan Manav Şevketin karısı Zerafetle evlenmek ister. Veli, evlenmek için Zerafet'in onun koyduğu şartları yerine getirmeye çalışır. Bahçıvanın çocuklarını Ermeni çocukları diye zorla götürmeye geldiklerinde Veli'nin Feridenin abisi Şadan'la tartışması olur. Veli, komisere yaptıklarının bardağı taşırdığını, artık onu mahallede barındırmayacaklarını haykırır. Veli Şadan'a bağırır ok yaydan çıkmıştır. Şadan'a işgalcilerin arasında ne işi olduğunu kendilerine hesap vermesini söyler. Şadan onlara yaranmak gerektiğini, sularından gidilince vatanın kurtulacağını söyler. Aralarında küfürleşmeler olur. O sara da tabanca patlar. Şadan göğsünü tutarak yığılır. Veli Şadan'ı gözünü kırpmadan, acımadan vurunca ortalık karışır. İşgalciler üstün gelir. Kurşunları biten Veli, Mustafa ile beraber koşarak uzaklaşır. Mahallenin imamı, Balıkçı Nihat ve Gaffar Ağa işgal güçleri tarafından götürülür. Bir daha da onlardan haber alınmaz. İşgal altındaki İstanbul'un bir mahallesi bütün oturanlarıyla esir olmuştur. Sadık Reis onları bir süre gizler. Veli, Sadık Reis'le cephelerin kaçırılmasına, Anadolu'ya yollanmasına yardım eder. Kara ağaçta deri fabrikasındaki cephaneler taşınırken Ragıp da ordadır. Veli Zerafet'in Ragıp gibi olmasını istediğini söyler. Ragıp'a kelleyi koltuğa alıp çalıştığını Zerafet'i ikna etmesini rica eder. Veli, Şadan'ı öldürdüğünü söyleyince Ragıp her şeye ona rağmen acıdığını belirtir. Veli, Ragıp'tan zor ayrılır. Belki bir daha görüşemeyeceklerdir. Geleceğin ne getireceği belli olmayacağını düşünen Ragıp'ın içi sızlar.

Mustafa:

Mustafa dedesiyle beraber askerlik yapar. Doğu cephesinde çarpışırken dedesi şehit olur. Dedesi şehit olurken Mustafa'ya, Üsteğmen Ragıp Beyden ayrılmamasını, onun okumuş bir insan olduğunu, böylelikle ondan çok şey öğreneceğini söyler. Dedesi Mustafa'nın kendisi gibi cahil kalmamasını ister. Halbuki Ragıp Mustafa'nın kendisinden değil, kendisinin Mustafa'dan çok şey öğreneceğini düşünür. O bir kere Mustafa gibi inanmak, sabretmek gerektiğini düşünür. Mustafa kendisi ölse bile, vatanın kurtulmasını ister. Mustafa Ragıp'ın emir eri olduğu için ondan hiç ayrılmaz, onun adeta parçası olur. Mustafa'nın fizikî özelliklerine romanda yer verilmez, sadece yaşı belirtilir. Mustafa on yedi yaşına yeni girmiş bir gençtir. Ragıp daha on yedi yaşına yeni girmiş küçük asker, kimsesiz çocuğun onca meşakkate nasıl göğüs gerdiğini hep düşünür. Ragıp Bakü'de hasta yatağından güçlkle doğrulduğu sıralarda Mustafa'nın ayakta kalabilme çabasına hayran kalır. Ragıp romanın başlarında kendini çok zavallı hissettiği zamanlarda Mustafa'nın sırtına yaslanabilme ümidiyle teselli olur.

Ragıp'la Mustafa Harbiye Nezaretine maaş bağlanması için gittiklerinde şahit oldukları taciz olayında, Ragıp Mustafanın cesaretine hayran olur. Mustafa'nın oyun bilmeyen yüzünde nefretin izleri dolaşır. O savaşta bile böylesine kendinden geçmemiştir. Olay sırasında o baygınlık geçirir, uyanınca neler olup bittiğini anlamaya çalışır. Mustafa'nın bir gözü mor, üstü başı çamur içinde kalmıştır. Mustafa Harbiye Nezaretinin önünde Ragıp'ı bekler. Ragıp çıkınca onu üzgün gören Mustafa hamallık yapacağını söyler. Ragıp kabul etmez, gözleri dolar. Mustafa tuttuğunu koparan, yılmayan, hiçbir şeyden korkmayan, inandığı doğruları ısrarla uygulamaya çalışan bir gençtir. İşgalcilerle

kavgalarından sonra Mustafa yaşadıklarını herkese farklı şekilde anlatır. Olay sırasında Ragıp'ın kulakları duymadığı için yabancı askerler onunla dalga geçerler. Mustafa da bu durumdan rahatsız olduğu için ortalıkta onları alt edenin Ragıp olduğunu yayar. Feride yengesine bu durumu anlatır. Mustafa bunu Ragıp komutanını çok sevdiği için yapmıştır. Ragıp kaçacağı gün ailesini Mustafa'ya emanet eder. Baskında hem Feride hem Mustafa kötü şekilde hırpalanır. Mustafa ondan sonra Aksaray pazarında küfecilik yaparak evin geçimini sağlamaya çalışır.

Mustafa okuma yazma öğrenmeyi çok ister. Ragıp olmadığı için Feride yengesi ona okumayı öğretmeye başlar. Mustafa hamur tahtasının üzerindeki alfabeyi heceleyerek okuduğunda dedesi aklına gelir. Pazarda küfesiyle kendisine iş arayan küçük gazi, kumandanının karısıyla oğlunu beslemeye çalışan bu gönlü zengin delikanlılık o an çok mutlu olur. İlerleyen günlerde Feride'yi Sadık Reis alıp götürdükten sonra Mustafa, Kahveci Veli'ye Feride yengesini bulmak üzere olduğunu, Sadık Reisin yengesinin yerini tam olarak söylemediğini fakat kaldığı semti verdiğini anlatır. Mustafa oradaki boyacı çocuğun kendisine yardım edeceğini söyler. Mustafa Ragıp komutanı yengesini ona emanet ettiği için sonunu hiç düşünmeden Feride'yi sürekli arar.

Kahveci Veli ona yaptığının ne kadar yanlış olduğunu anlatsa da Mustafa anlamak istemez. Mustafa yengesini gördükten sonra mazlumun ahını yerde bırakmamak için çalışacağını, asker olduğunu, Feride'ye kendi yardım edeceğini söyler. Mustafa Feride yengesini bulmak için Fatih sokaklarına gittiğinde köşedeki boyacı çocuk onun hemen uzaklaşmasını, işlerin iyi gitmediğini, işgalcilerin kol gezdiğini söyler.

Mustafa durumları bilmediği için ordan ayrılmak istemez. Bir fayton gelir. Faytondan iki kadın ve bir adam iner. Ferideyi götürmek için gelmişlerdir. Feridenin saklandığı ev Sıtkı Beyin annesinin evidir. O evi Mustafa günlerce araştırır. İşgalciler onu gizli takip eder ve Feride'nin saklandığı evi bulur. Mustafa inenlerin peşlerine düşmeye çalışınca boyacı kızar. O Mustafa'ya ağzını açmamasını, sıkı tutmasını söyler. Jozef Pontinin emri ile Kasap Şarl onları hırpalar. Mustafa ayılınca halâ Feride yengem diye diretir. Boyacı çocukla Jozef Ponti ona kaybolmasını söylerler. Ondan sonra Mustafa durumu anlamaya çalışarak oradan uzaklaşır.

Feride Tophaneli Süleyman'ın evinde gizlendiğinde oğlu Murat'a başkası bakar. Süleyman bir gün eve misafirlerin geleceğini haber vermek için gelir sonra da gider. O gün Mustafa Murat'ı getirir daha sonra da Ragıp gelir. Mustafa Feride yengesine şikâyetlerini anlatır. Kimsenin kendisine okuma yazma öğretmediğini söyler. Feride işgalcileri kovup savaş bitince kendisinin yeniden okuma yazma öğreteceğini söyler. Mustafa yine de hallerine şükr eder.

Ragıp gelir hasret biraz da olsa giderilir. Ragıp Mustafa'ya söyleyeceklerini dinlemesini söyler. Mustafa onlarla beraber kalmak istediğini, hiç olmazsa çalışmaya devam edeceğini eve beş on lira da olsa getireceğini ifade eder. Mustafa dedesinin onu görüp sevindiğini düşünür, duygulanır. Mustafa gözlerini ayırmadan Ragıp'a bakar. Ragıp Mustafa'ya kendisinin oğlu olduğunu, bazen sırtlarını ona dayadıklarını, onları taşıdığını söyler. Mustafa Ragıp'la konuşurken sesi titrek çıkar. Ragıp sesinin titrememesini, koca adam olduğunu, o günü düşünmesini, sendelemeden yürümesini söyler:

“Mustafa! Küçük, on yedisinde asker Mustafa! Hep hayatın içindeydi. Biraz dışarı çıkıp çocukluk coşkusuyla, çamurlara bata çıka doyasıya oynayamamıştı. Daha doğrusu oyun nedir bilmezdi Mustafa.”(Büyükarkın,1987; 309)

Mustafa Sadık Reisle çalışır. Kendisine ne deniliyorsa onu yapar. Kahveci Veli’yle bir handa kalırlar. Zaferin kutlandığı gün Sıtkı Bey Şeref Efendiyi hapishaneden çıkarmaya gittiğinde Sadık Reisle Mustafa Sıtkı Beyin arkasında dururlar. Mustafa, artık Sıtkı Beyin emireri olmuştur. Artık onun okuma yazma öğreneceği günler gelmiştir.

İkinci Plândaki Kişiler:

Bekçi Gaffar Ağa:

Bekçi Gaffar Ağanın fizikî özelliklerinden de pisikolojik ruh halinden de bahsedilmez. O mahalleden geçerken kaldırım taşlarına vurduğu sopasını yanından ayırmaz. Bekçi Gaffar Ağanın yere vurduğu sopası onun sembolüdür. O daha çok mahalledeki baskınlarda görülür. Mahallenin komiseri baskınlara onunla beraber gider. Baskınlarda onun elinden bir şey gelmez. Gaffar Ağa uzaktan uzağa vatanın ve mahallenin içine düştüğü durumu üzüntü içinde seyreder. Gaffar Ağa çok az konuşur, Kuva-yi Milliye yanlısıdır. Fakat o, bunu gizli bir şekilde yürütmektedir. Gaffar Ağa, karakolda duyduğu haberleri mahalleliye önceden haber verir.O, Sadık Reis’i gizli gizli mahalleye alır. Bekçi Gaffar Ağa da mahallede vatanın kurtuluşunu isteyen mahalleliyle beraber Sultanahmet mitingine katılır. Bekçi Gaffar Ağanın işgalcilere karşı olduğu konuşmalarından çok Sadık Reis’e yaptığı yardımlardan anlaşılır. Bekçi Gaffar Ağanın romanın başlarında hangi taraf için çalıştığı tam olarak belli değildir

Zerafet’in oğlunu İngiliz çavuşu dövdüğü gün Bekçi Gaffar Ağa da haberleri olduğu için ordadır. Bekçi Gaffar Ağa konuşmaları böler. Feride’nin

mitingden sonra peşine düştüğü haberini alır. İşgalciler evi öğrenmiştir. Karakola birileri gelip mahallede bulunan herkesin künyelerini yazar. Ragıp'ın da kim olduğu anlaşılmıştır. Sadık Reis Feride'yi kurtarmak için gelecektir. Bekçi Gaffar Ağa mahalle sakinlerine duyduğu her şeyi haber verir.

Gaffar Ağa çoğu zaman mahalle sakinlerine kendilerini korumak için tabancasını verir. O, tabancası kendisine getirilene kadar bir müddet ortalıktan kaybolur. Kahveci Veli'nin Feride'nin ağabeyini vurduğu gün komiser Gaffar Ağaya bir şeyler yapmasını söylese de o yerinden bile kıpırdamaz sadece sopasını birkaç kere yere vurur. Veli'nin Şadan'ı vurduğu tabanca Bekçi Gaffar Ağaya ait olduğu için onu götürürler. Vatanın bağımsızlığı için Bekçi Gaffar Ağa gibi daha binlercesi kurban verilir.

Şeref Bey'in Ailesi

Şeref Efendinin oğlu İsmail onların yanına pek az uğrar. İsmail haber alışverişini sağlar, gelen misafirleri ağırlar. İsmail'in hiç zamanı olmaz. Telgrafçı Asım Bey olmadığı zamanlarda telgrafa o bakar. İsmail'in fiziki özelliklerinden bahsedilmez. Bağ evinde toplandığı zamanlarda bile İsmail yanlarında bulunmaz. O Behiç Beyin kızı Işık'la evlidir. İsmail ile Işık'ın ilerleyen zamanlarda çocukları da olur. O, hiçbir şeyden şikâyet etmez halinden memnundur. İsmail, babasına çok düşkündür, Şeref Efendinin eli ayağı gibidir. Vatanın kurtuluşundan başka kimse bir şey düşünemez olmuştur.

Şeref Efendinin gelini Işık da aynı yolda yürümektedir. Mutfakta yemek hazırlar ve telgraf çalıştığı zaman telgrafın sesini bastırmak için görünmesiyle beraber ud çalar şarkı söyler. Işık'ın adını Şeref Efendi sonradan koymuştur. Anne adayı Işık, Şeref Efendiyi kendi öz babasından ayırt etmez. Hatta o kendi öz babası gelince onu aramak ihtiyacı bile duymaz. Babasının

kendisini çağırmasına karşılık, mutlu olduğunu gitmek istemediğini söyler. Görümcesi Nur'un kendisine ihtiyacı olduğunu düşünür. Yalnızlığını unutturmak ister. Dışarda işgalciler dolaşırken dışarı çıkmaya korktukları için de babasının yanına gidemez.

Şeref Beyin kızı Nur çok acılar çeker. Ragıp'ın takada gördüğü iki adamdan biri Binbaşı Rıza Bey Nur'un eşidir. Binbaşı Rıza Bey, bir gün bağ evine giderken Şeref Bey ve ailesinin eşi Nur'un gözleri önünde işgalciler tarafından vurulur. Şeref Bey bekçi kulubesinde olduğu halde ne sahip çıkmış ne de yardımına koşmuştur. O da dönüp eve bile bakmaz vurulurken. İşgalciler ölüsünü kim kaldıracak diye pusu kurmuşlardır. Şeref Beyi çağırıp kim olduğunu sorduklarında tanımadığını söyler. Bir süre bahçeye çıkmazlar. Yarbay Sıtkı Beye gizlice haber yollarlar. Sonunda Rıza Beyi çöp arabasına atıp götürürler. Şeref Bey içi kan ağlasa da kendini affetmese de vatanın kurtuluşu için öyle davranmaya mecbur kalmıştır. Nur, o acılı günde kucağına alamadığı bebeğini de kaybeder. Onca savaştan sonra gözünün önünde eşinin öldürülmesi onun çöp arabasıyla götürülmesi Nur'u çok üzer. Onun için bir yıkım olur. O mutfakta ağlayarak hıçkırıklar içinde ud çalar ve şarkı söyler. Ama vatan için gerekirse kendi etini bile satmaya razıdır. Nur babasının hep yanında olmaya çalışır, halinden şikâyet etmez.

Şeref Efendinin eşi Nurten Hanım da eşine yardımcı olmak için elinden geleni yapar. Yıllarca kahır çeker; ama çocukların her zaman eşinin en doğrusunu bildiğini söyleyerek yetiştirir. Gelen misafirleri ağırlar eşine yardımcı olmaya çalışır. O da evin diğer hanımları gibi zamanını mutfakta geçirir. Romanın sonuna doğru Şeref Efendi ve eşi Nurten Hanım İşgalcilerin eve baskın düzenlemesini beklerler. Şeref Efendi eşini son yolculuğa götüreceği zaman bile

Nurten Hanım korkmaz. Şeref Efendinin her zaman yanında olduğunu, yanında olacağını, elbet güzel günlerin geleceğini söyler. Şeref Efendi eşine dokunacaklar diye korksa da Nurten Hanım eşi olmadan hiçi bir şeyin önemi olmadığı düşüncesindedir. Nurten Hanım eşinin tevkif edilmesinden sonra bütün metanetini toplamasına rağmen, yanaklarına doğru iki damla gözyaşının kaymasına engel olamaz. Sonra o kendini toplar eşinin bir gün tekrar geleceğine inanır. Vatanın kurtulacağına dair inancını hiç kaybetmez. Şeref Efendinin ailesi vatanın bağımsızlığı için ellerinden geleni yapar. Şeref Efendiye ve çabalarının karşılıklarını göreceklerine inanırlar.

Halide Edip Adıvar:

Halide Edip Adıvar Sultanahmet Mitinginde vatanın bütünlüğüne destek vermek için konuşma yapar. O oldukça ufak tefektir. Halide Edip Adıvar'ın inançları onu büyütür ve yüceltir. Onun kadın olması, toplumun onu kabul etmesi büsbütün değer kazandırır. O, minarelerden sallanan kara bayraklara bakarak konuşur. Halide Edip milletlerin dost, hükümetlerin düşman olduğunu söyler. Hiç bir kuvvete boyun eğilmemesi gerektiğini söyleyerek yemin edilmesini ister. Halide Edip sararmış ve belki de titrek şekilde titreyerek konuşmasına devam eder. Onun dünyası da oradaki onbinlerce kişiyle birlikte kara bayraklarla kaplanmıştır. O bayraklar elbet bir gün gerçek rengine bürünecektir. Geleceğin kuşağı bunu unutmamalı, nereden nereye ulaşıldığını siyahla al rengi, siyahla ay yıldızın farkını iyi bilmelidir. Halide Edip yenilmek bilmeyen ataların ruhuna seslenerek konuşur. Kendisini o günün talihsiz kızı aynı zaman da kahramanlık devrinin anası olarak görür. Yenilmez güçte olduklarını bu gücün de Allah'a ve haklarına inanmanın iman etmenin neticesi olduğunu söyler.

Halide Edip itilaf devletlerinin Türklere karşı haksız yere saldırdıklarından bahseder. Haksızlıkları yapanların mutlaka mahkûm edileceği günlerin geleceğine inanır. Meydanda bulunanlar çoştukça coşar, ara sıra sloganlar atılır. Mitingde kürsünün yanında Ragıp da hoca kılığıyla dayanamaz, duygularını saklayamaz, bastıramaz, bağırır. Ortalık bir anda karışır. Feride'nin ağabeyi Şadan onu tanır ve halkı kışkırtmaya çalışır. Ragıp'ı meydanda aralarına alıp âdeta örterler. Ragıp kendisi de farkında olmadan kalabalığın arasında eriyip gider. Halide Edip ortam yatışınca kaldığı yerden devam eder. Çiğnenen hakların tekrar alınacağını söyler. Hakların kazanılacağı gün çok uzak değildir ve Halide Edip o gün geldiğinde bayrakların alınmasını, o uğurda can veren asil kardeşlerin ziyaret edilmesini ister. Halide Edip yüreklerdeki kutsal heyecanın milletlerin haklarını sağlayıncaya kadar süreceğini söyleyerek sözlerine nokta koyar. Bu konuşma haklı olanların seslerini duyurmasının ilk toplu adımıdır. Halk oradan içlerinde iman, göğüslerinde özgürlük arzusu olduğu halde yavaş yavaş dağılır. Bir şey daha vardır onlarla beraber giden, o da gözyaşlarıdır...

Rauf Bey:

Eski Bahriye Nazırı, Hamidiye kahramanı, Mondros ateşkes antlaşmasını imzalayan kişidir. Rauf Bey Mustafa Kemal'in yanına gizli gizli gelir beraber plân yapıp onu uygulamaya çalışır. Mustafa Kemal'in emir ve komutalarını yerine getirmeye çalışır. İşgalcilerin İstanbul'u fiilen ikinci defa işgal edecekleri haberleri gelir. İşgalciler halka gözdağı, Mustafa Kemal Paşaya ihtar vermek isterler. Meclis-i Mebusan kapatılıp daha büyük çapta tevkifler başlayacaktır. Rauf Bey diretir. Mustafa Kemal onu ve diğer mebusları Ankara'ya çağırır ancak onlar bu daveti kabul etmezler. Onların amaçları Meclis'in fesh edilmesi, hatta kendilerinin yakalanması böylelikle kendilerinin nasıl bir baskı altında

yaşadıklarını bütün dünyanın görmesidir. Bu suretle dünya İngilizlerin zulmünü öğrenecektir. Rauf Bey evinde kalmaması için ikna edilir. Şeref Efendi Albay Kazım ve Seyfi Bey Rauf Beyi kararlarının tersi yönünde ikna etmeye çalışırlar. Çünkü onlara göre dünya devletlerinin böyle bir durumda Rauf Beyin düşüncesinin aksine kılıları bile kıpırdamayacaktır. Ragıp Rauf Beyle işgalin olduğu gün konuşmaya çalışır. Ona Ankara'ya gitmesini, öyle emir aldıklarını anlatır Rauf Bey, engel olmamalarını söyleyerek mebuslarla beraber Sultan Vahdettinle konuşmaya giderler. Padişah onlara gayet katı ve soğuk davranır. Padişah onlara işgalcilerin canları ne isterse yapacaklarını, kızdıklarında daha kötü şeylerin olacağını dile getirir. Meclis'te konuşulanlara dikkat edilmesi gerektiğini, uslu oturmalarını, Ankara ile ilişkilerini kesmelerini söyler. Konya mebusu ne yaparlarsa yapsınlar memleketin kurtuluşunu düşündüklerini kendilerini hiçbir kuvveti yıldıramayacağını söyledikten sonar, Padişah'tan yardım ister. Padişah, güçlerinin yetmeyeceğini anlatmaya çalışmasına rağmen, Abdülaziz Mecdi Efendi memleketin, giriştiği bu azimli mücadeleden mutlaka başarılı çıkacağını Anadolu'nun çelik gibi olduğunu savunur. Onlar ne derse desin Sultan Vahdettin Ankara'ya yardım etme teklifini reddeder. O işgalcilerin her yaptığına boyun eğerek kurtuluş yollarını bulacağını sanır. Rauf Bey söze karışır. O milletin duygularına tercüman olunursa başarının sağlanacağını söyleyerek Sultan Vahdettin'den bir talepte bulunur.

Rauf Bey padişahın meclisin kararı olmadan milletlerarası bir vesikaya imza atmamasını, eğer bu rica yerine getirilmezse milletin geleceğinin çok karanlık olacağını söyler. Sultan Vahdettin'in cevabı ağır olur. Milletin sürüsü gibi olduğunu o sürünün başına çoban gerektiğini, o çobanın da kendisi olduğunu söyler ve sözlerini tamamlar. Üçü de Mustafa Kemal'e hak verirler. Meclis'in

Ankara'da toplanmadığına pişman olurlar. Ne yapacaklarını bilemezler. Onlar meclise geldiklerinde orasını mateme bürünmüş bulurlar. Onların üzüntüleri bir kat daha artar. Padişah'tan yardım yerine azar işitmişlerdir. Meclis çatısı altında ezik ve ses çıkarmadan yaşamak mümkün değildir.

İşgal güçleri Rauf Bey ile Vasıf Beyi teslim almak için gelirler. Rauf Bey gururlanarak konuşma yapar. Rauf Bey o zamana kadar meclisi tehlikeye sokmamak için konuşmamıştır. O, meclis taarruza uğramış sayıldığından silahlı çatışma olsun ister. Mebusların birkaçı kan dökülsün istemez. Meclislikiler Rauf Beyi ve Vasıf Beyi teslim etmek istemezler. Bir üstteğmen yine Rauf Beyi kaçırmaya ikna etmeye çalışsa da başarılı olamaz. Rauf Bey nefisini, rahatını, özgürlüğünü, huzuru tereddüt etmeden feda etmeye hazırdır. O, vatanın kurtulmasına az da olsa katkıda bulunmak ister. Rauf Bey meclisin artık fesh edilmesini gizli yollarla Ankara'ya taşınmasını arkadaşlarına söyler. İngilizler Ruuf Beyin istediği vesikayı imzalar. İşgalciler onu umursamazlar bile. Bütün dünya neyi öğrenecektir, öğrense ne olacaktır? Amaçları dünyanın öğrenmesi değil, canlarını sıkı Türk millî şuurunu ürküterek, korkutarak, sindirerek susturmaktır.

Sonunda Rauf Beyle Kara Vasıf Bey meclisten alınır, askerî bir otomobil ile Tophane'deki köşke götürülür. Oradan da alınıp Malta'ya sürülmek üzere "Benbow" diritonuna bindirirler.

Lâ Fransez şirketinin müdürü Hanri Botrele:

Jozef Pontinin arkadaşıdır. Hanri Botrele'yi Şeref Efendiye tavsiye eden Jozeftir. Jozeftin onun navlunu ucuza verecek olduğunu söyleyerek yardımcı olmaya çalışır. Yarbay Sıtkı Bey konuşmaya, tanışmaya gider. Sıtkı Bey gidince Hanri Botrele kimseyi içeri almaz. Hanri Botrele'nin Türkçesi Jozeftin kadar düzgün değildir. Sıtkı Bey söze nerden başlayacağını bilemez, asker

olduğu için pazarlık yapmasını da bilmiyordur. Üstelik bir yabancından ricada bulunmak hoşuna gitmez. Hanri Botrele Sıtkı Beyin durumunu sezer.

Hanri Botrele Jozef Pontinin dostu olduğunu söyler. Sıtkı Beye kendilerini takdir ettiğini, yurt sevgisinin ne demek olduğunu, vatanına hizmet edenlerin duygularını bilenlerden olduğunu sıkılmaması gerektiğini söyler.

Hanri Botrele kendisinin ve on altı gemiden oluşan ticari filosunun emirlerinde olduğunu, süvarilerinin ağızlarının sıkı olduğunu, ucuz fiyatlarla malları taşıyacaklarını söyleyerek Sıtkı Beyi rahatlatmaya çalışır.

Sıtkı Bey de kendini tutamayarak neden kendilerine yardım ettiğini sorar. Hanri Botrele düşünmeden Sıtkı Beye cevap verir. Türk milletine hak verdiğini ezmekten ezilmekten nefret ettiğini, üstelik Türk topraklarını çok sevdiğini söyler. Hanri Botrele büyük babasının Türk topraklarında yaşadığını, Türklerden gördüğü yakınlığı, sevgiyi şefkati ölünceye kadar anlata anlata bitiremediğini söyler. O zulmü, inleyen insanları Beyaz Rusya'da bulunduğu sırada görmüştür.

Ermenilerin doğuda Türklere yaptıkları soykırımın nasıl abartılarak ters yüz edildiğine şahit olmuştur. Şimdi de eline fırsat geçtiğini, yararlı olmaya çalışacağını Sıtkı Beyi Türk ordusunun kahraman bir subayı ve Türk milletinin temsilcisi olarak gördüğünü söyler. Botrele bütün gizli gruplara yardım edeceğini, inleyen beşeriyete hizmetin görevleri olduğunu söyler.

Yarbay Sıtkı Bey bu sözler karşısında ne söyleyeceğini bilemez. Hanri Botrele ara vermeden sözlerine devam eder. Evinin önünde camii olduğunu, o sesi duyunca ürperdiğini anlatır. Ona göre bu ses Tanrı'ya güvenin, sığınışın ifadesidir. Sadece o sese secde ettiğini söyler. Hayatın asla görüldüğü gibi olmadığını, yaşandığından farklı olduğunu düşünür. Servet parada değil

gönüldedir. Sıtkı Bey ve onun gibileri gönül vermiş insanlar olarak değerlendirir. Hanri Botrele gönül vermiş zenginlere hayran olduğunu söyler. Sonra navlun meselesi konuşulur, anlaşılır. Allah'a emanet olun diye yolcu eder.

Kemal Bey:

Boğazlayan Kaymakamı ve Yozgat mutasarrıf vekili Kemal Bey, Bekirağa Bölüğünden getirilir. Kürt Mustafa Paşa Divan-ı Harbi'nin karşısına son kez çıkartılır. Kemal Bey otuz beş yaşlarında biridir. Vatanı uğruna can vermeye hazırdır. Nemrut adıyla anılan Reis Mustafa Paşa kaşları çatık, korkunç derecede karışık, burnundan soluyarak Kemal Beye bakar. Kemal Bey, Ermenilerin davasıyla yargılanır. Nemrut Mustafa Paşa sözlerine Ermenileri kasabadan niye sürdüğünü sorarak başlar. Kemal Bey emir aldığını kendisinin bir memur olarak görevini yerine getirmekle mükellef olduğunu söyler. Onları kasabadan çıkartırken en insanî davranışlarda bulunduğunu, vicdanında en ufak bir üzüntü olmadığını da sözlerine ekler. Nemrut Mustafa Paşa bunun üzerine ona hakaretlerde bulunur, yalan söylediğini ve bunun hesabının sorulacağını söyler. Mustafa Paşa, Kemal Beyi “İttihatçı uşağı” diye değerlendirir.

Kemal Bey kimsenin burnu kanamadan güneye gönderildiklerini söyleyerek kendisini savunur. Ermenilerin fitne soktuklarını, batanı iyice batırmaya çalıştıklarını söyler. Nemrut Mustafa Paşa İtilaf Devletleri yüksek komiserliğinin sözlerini ve Ferit Paşa hükümetinin adaletine sığınıp herkesin yargılanmasını istediğini söyler. Herkesin ipe götürüleceğini anlatır.

Kemal Bey ölmeden gerçeğin aydınlanmasını, vatanın nasıl bir ihanet içinde kıvrandığının iyice bilinmesini ister. Mustafa Paşa sesini yükseltir. Kemal Bey hiddet buyurmamalarını rica eder. Nemrut Mustafa Paşaya kendisinin itilaf

devletlerinin baskısı sonucu asılacağını, onların emellerine hizmet edildiğini, bütün dünyaya Ermeni meselesinin bulunduğunu ilan etmeye çalıştıklarını haykırır.

Kemal Bey Ermeni soykırımını reddeder. Türklerin barbar olmadığını savunur. Nemrut Mustafa Paşa, Kemal Beyi yalancılıkla suçlayarak susturmaya çalışsa da başarılı olamaz. Kemal Bey her konuştuğunda Nemrut Mustafa hakaret eder yumruğu kalkıp iner. Kemal Bey mebusların içinde hariciye nazırlıklarında Ermenilerin olduğunu ancak Kemal Bey Ermenilerin Türk vatandaşı olduğunu onların vatanlarına ihanet ettiğini söyler. Ruslardan aldıkları cesaretle dedelerinin önünde torunları doğradıklarını, kızları kirlettiklerini, bunları yapanların Ermeni komitesi olduğunu savunur. Kemal Bey Ermenilerin hepsini suçlamadığını; ama ortadaki gerçeklikleri herkesin bilmesi gerektiğini söyler.

Nemrut Paşa ne yapacağını şaşırır. Kemal Beyi konuşturduğu için pişman olur. Kemal Beye idare amiri olduğu için memlekette can ve mal güvenliğini bozanların akıbetinin ne olduğunu sorar. Kemal Bey idam olduğunu fakat kimseyi birbirine düşürmediğini, can ve mal güvenliğine sebep olmadığını serin kanlılıkla anlatır. Nemrut Mustafa Paşa,ona kendi ipini kendisinin çektiğini söyleyerek Kemal Beyi daha fazla konuşturmadan idama mahkum eder. Kemal Bey gittikçe sararan dudaklarıyla son kez konuşur:

“Ey Türk vatani! Bu dünyada kalbim, öteki dünyada ruhum sonsuza dek sana minnet hisleriyle dolu olacaktır! Türk milleti, asla esir yaşamayacaktır” (Büyükkarın, 1987;78)

Kemal Bey günlerden Salı günü akşamüstü Beyazıt Meydanında çınarın altına kurulan darağacıyla idam edilir. Sadık Reis, Sıtkı Bey de ordadırlar. Kemal Beyi vatan için feda etmek zorunda kalırlar. Kalabalığın içinden Kemal Bey solgun dik durmaya çalışarak gelir. Kemal Bey beyaz gömlekle yavaş yavaş

yürümeye çalışır. Kemal Bey'e son sözleri sorulduğunda masum olduğunu işgalcilere yaranmak için asıldığını, böyle bir adaletin olmadığını söyler.

Kemal Bey:

“Sevgili vatandaşlarım! Aziz Türk milleti! Kardeşlerim. Bu kahraman millet, sizler, evlatlarımız, torunlarımız asla esarete ve adaletsizliğe boyun eğmeyecektir. Ben cephede çalışan bir asker gibi şehit olarak gidiyorum! Vatanım elbet yaşayacak ve Türk milleti âdil olmayanlara günün birinde adaleti öğretecektir. Allaha ısmarladık!” der. (Büyükarkın ,1987;81)

Halk hıçkırıklara boğulur, sarılanlar, ağlayanlar, dövünenler... Hepsi bir şey yapamamanın aczi içindedirler. O sırada İngilizlerle işbirliği yaptığı söylenen Molla Efendi cellada, Kemal Bey'in bir an önce işinin bitirilmesini söyler. Kemal Bey ilahî sesleri arasında ipte sallandırılır. O ceset, öldüğü sanılan bir milletin yaşama gücünü alevlendiriyordur. Kemal Bey ertesi gün gözyaşları ve ilahî sesleri arasında toprağa verilir. Günler geleceği beklemeye başlar...

Bozkırda Sabah romanında

Birinci Plândaki Kişiler:

Ali :

Yunan askerinin İzmir'e çıktığı gün Yerli Rumlar Yunan bayraklarıyla onları en ön sıralarda çiçekler serpererek karşılar. Bütün halk sokağa dökülür. Kordon boyu gerilerde ağlayan, üzülen, inleyen Türklerle meraklanan sevincinden tabancalar patlatan Rum, Ermeni Yahudi insanlarla dolup taşar. İzmir o gün böylesine dalgalanıyordur. Bando sesleri eşliğinde Pasaport iskelesine ayak basan evzon askerleri yürüyüşe geçer. Yerli Rumlar kahkahalar atarak “Zito Venezilos” diye bağırır. Hükümet konağı da kışla da sakindir sanki içindekiler orayı bırakmış gibidir. Yunan alayıyla yürüyen İzmir metropolidi Hristostomos feslilerle “Zito Venezilos” demeyenlerin öldürülmesini emreder.

Ali genç ve yakışıklı biridir. Ali'nin annesi ve üvey babası İstanbul'da yaşar. O, babasının bir anda itilafçı olmasına dayanamayarak ona karşı çıkınca üvey babasıyla tartışır. Annesi de babalığına uymamasını söyler. Onun başının derde girmesini istemez. Ali de bu yüzden amcasının yanına gelir. Amcası bekâr olduğu için beraber oturmaya karar verirler. Amcasıyla beraber o gün Yunanlıların Pasaport ve Alsancak İskelesinden ayak basmalarını hüznü şeklinde izledikleri sırada amcası *Zito Venezilos* demediği için öldürülür. Ali de korkusundan Zito Venezilos der, beline bir tekme yiyerek kaldırıma fırlatılır.

Korkusundan Kemeraltı caddesinin başında toplanan halkın arasına karışır. O sırada bir genç gizlediği tüfeğini hemen omuzuna dayar. Evzon alayının bayraktarlığını yapan yerli Rum'a doğrultur. Oyalanmadan ilk kurşunu atar. Etraf bir anda karışır. Herkes bir anda dağılır. Yağız delikanlı gülüyordu. Aslında inliyordu. Delikanlı "Sonu nereye varacak anlarsınız günün birinde gelin, gelin..." diye fısıldar. Genç, gülümsemesini keser, diz çökerek üzerine gelen bir muhafıza ikinci kurşunu, bir başkasına üçüncü kurşunu atar. Sonra tüfeğini koltuğuna alır geri çekilir. Kimseden korkusu yokmuş, gezmeye çıkmış mutlu bir çocuk gibi etrafına bakınır. Genç, sokağın başındaki Yunanlı'ya son kurşununu atar.

O sırada ahşap bir evin kafesi kalkar. Yaşlı teyze gencin öldürüleceğine üzülür korkar. Genç, teyzeye gamlanmamasını Allah'ı şahit göstererek kurşunu bittiği için bırakıp gideceğini onların peşini bırakmayacağını, daha kendisi gibi binlercesi olduğunu, elbet kurtuluş yolunun bulunacağını söyler. Yaşlı kadın hıçkırıklara boğulur. Evzon askerleri yine belirir, delikanlıyı arkadan vuracakken bir kapının girintisine sığınmış âdeta sinmiş başka bir genç adam eğilir, yerdeki parke taşını tetiği çekmek üzere olan Yunan askerinin

kafasına fırlatır. Evzon askeri yığılır. Yağız delikanlı bunu fırsat bilip gözden kaybolur. Genç delikanlı yaptığıının farkına varmaya çalışırken, Yunan askeri ona ateş eder, delikanlı bacağından yaralanır. Delikanlıyı öldürecekken orta yaşlı bir adam gözüdür. Adam hiç istifini bozmadan, heyecanlanmadan belindeki silahla Yunanlıyı devirir. Ali ile Gayret Remzi'nin hikâyesi başlamış olur.

Kaldırım taşını atan genç Ali'dir. Onu kurtaran da Gayret Remzi'dir. Gayret Remzi Ali'ye kapıya sindiğini, nerdeyse korkudan tahtalara yapışacağını neden öyle bir şey yaptığını sorar. Ali, o giden adam neden ateşlediyse, onun için yaptığını söyler. Gayret Remzi hapisaneden çıkmıştır. Onlar yaşlı teyzenin evine sığınır. Yaşlı teyze de tüm yakınlarını savaşlarda kaybetmiştir. Onlara kapılarını açar. Ali'nin yarasına pansuman yapılır. Gayret Remzi öncelikle Bergama'daki kızını bulmak istediği için Ali'ye yardımcı olmak istemez. Zehra nine Ali'ye kendisinin bakacağını isterse gitmesi gerektiğini söyler. Remzi yardım eder. Yunan askerlerine mahallenin çocukları Ali ve Gayret Remzi'nin saklandığı yeri söyleyince evi basarlar. Onlar arka bahçenin duvarını tırmanarak kaçarlar. Gayret Remzi yukarı çıkınca orda bekleyen askeri öldürüp kıyafetini giyip bekler . Yunan askerleri Zehra nineyi döverler, tekmelerler, söverler; ama yine de bir şey söylemez. Askerler bir gözü patlamış, dudağı çarpılmış, ölümle hayatın arasında dolaşan Zehra nineyi orada bırakıp çıkarlar...

Ali ile Gayret Remzi yollara düşer. Gayret Remzi Ali'yi evine dönmesi için ikna etse de gitmez. Onların konakladıkları yerlerde savaşın acımasız halleri anlatılır. Varacakları yerleri daha önceden Yunanlılar Rumlar işgal eder. Ali, Gayret Remzi'ye sığınır. Kendisinin sadece ismini biliyordur. Gayret Remzi Ali'yi yeri geldi mi, eleştirilere boğar, alay eder; yeri geldi mi ona yardımı dokunur. Gayret Remzi onu cesaretsiz korkak olarak nitelendirir. Ali

kendisinin çocuk olmadığını uğraşmamasını ister. Gayret Remzi'nin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu çözemez. Ali Gayret Remzi'nin söylediklerine zaman geçtikçe alışır. Ali kendisinin *Zito Venezilos* dediği için bir yandan sevinir. Çünkü yapmak istedikleri şeyler vardır. Gayret Remzi Ali'ye yolculuk boyunca savaş anılarını anlatır. Ali her zaman vatan tutkusu diye söylenir. Ali vatani için bir şeyler yapmak ister; ama tek başına bir şeyler yapmaya cesaret edemez. Eline tüfek alır ama kurşunu sıkacak kadar kendine güveni olmaz. Ali gayret Remzi'den ayrılmak istemez iyi biri olduğunu düşünür, onu sevmiştir. Öncelikle Gayret Remzi'nin kızının bulunmasına yardımcı olmak, sonra millîcilere beraber katılmak ister. Bir gün milletin kurtulacağına dair inancını hep korur. Gayret Remzi savaşta beraber esir düştüğü Hinoğluhin Bayram'a Nazilli'de rastlar. Ondan sonra üç kişilik yolculuk başlar. Gayret Remzinin kızını bulmasıyla Ali ile Gayret Remzi'nin araları bozulur. Gayret Remzi kızını işgalcilerin tecavüz ettiğini görünce askeri öldürür. Gayret Remzi sonra kızını da öldürmek isteyince, Ali karşı çıkar. Ondan sonra Ali İstanbul'a döner.

Ali İstanbul'da acı acı düşman gemilerini izlerken arkadaşı Fahri'ye rastlar. Fahri onu meyhaneye götürür. Orada gürültü olduğundan rahat konuşacaklarını düşünür. Ali düşünür kendi topraklarında çevrelerinde kendi gibi olanların dolaşmadığını düşünür. Fahri ona Anadolu'dan niçin döndüğünü ordan dönenlere iyi bakmadıklarını anlatır. Ali Gayret Remzi'nin kovduğunu kendisinin de güçsüzlüğünü gördüğünü, tüfek bile kullanmadığını söyler. Yorgunluk, açlık, ölümü burnunun ucunda hissetmek, yararlı olamamak onu yıldırıştır. Ama yine de orda kalmamanın pişmanlığını yaşar. İş bulamadığını, annesinin çok üzülmesini, bir yolu olsa Mustafa Kemal'in yanına gitmek istediğini; ama bu sefer asla dönmeyeceğini dayanmak gerektiğini geç de olsa anladığını

söyler. Ali inanmanın sadece dudaklarında olduğunu gerçekten inansaydı millîcileri bırakıp gelmeyeceğini düşünür. Ali Fahri'den ona İstanbul'da millîcilere nasıl yararlı olabileceği konusunda yardım ister. Fahri de o meyhaneye görev için gitmiştir zaten.

Ali ile Fahri Fahri'nin evinde toplanmak için anlaşılır. Ali mahallesini hem seviyor hem nefret ediyordur. Ali, kadere boyun eğdikleri için, Tanrı'nın öyle istediğini düşündükleri için, özgürlüğün maksadını tam olarak bilmedikleri için mahalledekilere kızılıyordu. Ali mahallesinde başka türlü düşünenlerin, vatanın kurtuluşunu isteyenlerin de bulunduğunu ama bunların sayıca az olduğu kanısındadır.

Eve gidince babasının misafirleri olduğunu görür. Babasıyla kavga eder. Sonra babasının misafirleriyle konuştuklarına şahit olur. İttihatçı Hüseyin Beyle Padişah yanlısı Aktar Sungur Efendi aralarında atışırlar. Ali Hüseyin Beyi destekleyince üvey babalığı tarafından evden kovulur. Hüseyin Beyle evden çıkarken dışarıda Hüseyin Bey gözlerinin önünde öldürülür. Ali'nin oradan kaçtıktan sonra Fahrilere sığınır. Orada Fahri'nin kızkardeşi Nihâl'i içten içe sever. Fahrinin annesi ve kızkardeşi yaralananlara bez dikiyordu. Ali topların tüfeklerin Anadolu'ya ulaşmasında yardımcı olacaktır. Ali ile Fahri İnebolu'ya cephane kaçırılmasına yardıma gider. Fahri o gece öldürülür. Ali yıkılır. Fahri ölmeden önce ailesini Ali'ye emanet eder. Ali eve gidince onları izleyen Fahri'yi öldüren mahallenin kömürçüsü oradadır. Fahri'nin annesi de öldürülmüştür. Ali'ye bir cesaret gelir kömürçüyü çeker vurur. Fahri'nin kızkardeşi Nihâl'i alır Özbekler Tekkesine Şeyhi Ata Efendiye sığınır. Ata Efendi onları tehlikelerden korumak için öncelikle nikâh kıyılmasını ondan sonra köylü kılığında yaşamalarını ister.

Ali ve Nihâl'in önce İnebolu'ya sonra Ankara'ya gitmeleri kararlaştırılır. Grup halinde yola çıkarlar. Yolda giderlerken padişah yanlısı halkla çarpışır. Nihal omuzundan yaralanır. Ali Nihâl'i sever. Nihal, Ali'yi ağabeyi gibi sever. Ankara'da Gökmen Yüzbaşı Nihal'i eşinin yanında arkadaş olarak bırakmasını ikisinin de yalnız kalmamasını teklif eder. Ali cephelere asteğmen olarak gönderilir emrine bölük de verilir. Ali o zamana kadar Yunanlıların korkunç mezalimleriyle karşılaştığı için, Ali artık yapmak istediklerini uygulayacak fırsata sahiptir. Ali, Gayret Remzi ve Hinoğluhin Bayram'la karşılaşır bu mücadeleye omuz omuza devam ederler. Çarpışmada yalanırlar. Nihâl hemşire olarak yaralılara yardım eder. Ali düzelince Nihâl'i arar bulamaz. Gayret Remzinin kızını öldürmesine şahit olur. Remzi ilk karşılaştıkları yere hapisaneye döner. Vatan toprakları yavaş yavaş geri alınıyordu. Ali, zaferin mutluluğunu Mustafa Kemal'in o masmavi gözlerinde görür.

Gayret Remzi:

Gayret Remzi romanın ikinci baş kahramanıdır. Remzi, orta yaşlı bıyıkları kırılmış, saçları beyazlamış, bakışları donuk bir adamdır. Otuzlu yaşlarda olmasına rağmen, derdi onu çökertmiştir. Gayret Remzi çok cesur bir insandır. Yıllarca savaşta çarpışmış Mustafa Kemal'le yan yana bulunmuş esir düşmüştür. Ona “gayret” adını takan Mustafa Kemal'dir. Savaş sonrası vatana döner. Ailesi onun öldüğünü sanıyordu. Eve gittiğinde eşini başkasıyla bulunca her ikisini de öldürür. Hapse girer, çıkınca da kızını bulmaya çalışır, ona düşmanın zarar vermesinden korkar.

Gayret Remzi, o günden sonra hayatla dalga geçermiş gibi davranır. Hayatı umursamaz gibi davranır. Açıksözlü alaycı bir yapısı vardır. Gayret Remzi

Ali'ye çoğu zaman fazla yüklenir. Ali'ye işe yaramaz, korkak, cesaretsiz, marifetsiz diyerek aslında onu cesaretlendirmeye çalışır. Hayatın gerçekliğini içkide unutmaya çalışır. Remzi vatanını çok sever ve sonuna kadar da çarpışır.

Ali, vatan için çarpışanlara katılmak istediğinde Remzi ya sonrası sonrası diyerek vatanın kurtulacağına biraz zor inandığını göstermek ister. Onun için hayat bitmiştir. O, bir yandan kızını bulmaya çalışır bir yanda da düşmanla çarpışmaya devam eder. Ali onun iyi bir insan olduğunu ama biraz da aksi biri olduğunu düşünür. Ali'ye hep yol göstermeye çalışır. Hayallerle ülkenin kutulamayalamayacağına inanır. Gayret Remzi çoğu zaman da başının çaresine bakmasını söyleyerek onu kovar. Hinoğluhin Bayram'ı çok sever. Onunla savaş anılarını Ali'ye anlatır.

Gayret Remzi kızını bulmak için bir buçuk ay oradan oraya sürüklenir. Onu bulunca dünyası yıkılır. Kızını bulduğunda evin kapısı açıktır. Boynu bükük şekilde bakar. Remzi'nin içine düşen sızı onun hava almasını engeller. Remzi o sırada evden kaçan Yunan askerini hem koşar, hem pantolonunun kemerini bağlarken görünce çılgına döner, çeker vurur. İçeriye girdiğinde korkunç manzarayla karşılaşır. Kızı Emine yerde çırılçıplak şekilde yatıyordu. Emine babasının yüzüne korku ve utanç dolu gözlerle bakar. Gayret Remzi ona teslim olacağına direnmesi gerektiğini söyler.

Emine'nin halasıyla eniştesine kızar. Emine babasına kendisini uzaklara götürmesini söylediğinde Remzi onu vurmak için tüfeğini doğrultur. Ali engel olunca kovulur. Gayret Remzi tekrar kızına gider alıp gitmek ister; ama kızını gitmek istemez. Ona güvenemeyeceğini söyler. Gayret Remzi kızıyla üçüncü karşılaşmasında onu çetecilere katılmış bulur. Emine kendisini o hale koyanlardan intikam almak için çete kurmuştur. Onların öncüleridir. Emine onları elde tutmak

için onlarla beraber olur. Gayret Remzi bunu öğrendiğinde ikinci kez yıkılır. Kızı bebeğinin olacağını yalnız büyütemeyeceğini acılarına son verilmesini artık kendisini vurmasını yalvararak ister. Gayret Remzi de daha fazla ona acı çektirmek istemez. Kızını çeker vurur. Sonra Ali ile Hinoğluhin Bayramı orda bırakarak Ali ile başladığı yolculuğunun başlangıç noktasına yani hapse döner.

Hinoğluhin Bayram:

Bayram Egeli bir erdir. Gayret Remzi Ali'ye Bayram'ı armut gibi kafası, boncuk gibi gözleri olan biri şelkinde ifade eder. Hinoğluhin kalçasının birini tam olarak atamaz. Ayağını sürüye sürüye gider. Gayret Remzi onu çok sever. Cephe cephe savaşırken onunla eğlenip avunduğunu anlatır. Esir düşünce Bayram "Gâvurları kescez, ardından da yakcaz, hinliğim tutmasın garik" diye hep söyler. Bir gavuru vurdu mu dağların inleyeceğini söyler. O hinliğine Gayret Remzi'ye inanağı kadar inanır. Bir gün hamama gidecekleri haber verilir. Hinoğluhin Bayram ayağının aksaklığı yüzünden geri kalır birbirlerini kaybederler. O savaş dönüşü köyüne gidince köyün zeybekler tarafından yağmalandığını görür. Hinoğluhin sonra Nazilli'ye gelerek hamallık yapar. Nazilli'de Gayret Remzi ve Ali'yle Hinoğluhin Bayram karşılaşınca çok sevinirler ve beraber yola koyulurlar. Bayram biraz yiyecek bulur gelir. O düşmanı vatandan üreceğine inanır. Cesaretlidir; ama henüz o fırsatı değerlendirememiştir. Bayram her geçtikleri yerdeki düşmanı temizleyerek geçmek ister. Zorlu esirlik dönemlerinde Gayret Remzinin verdiği akıllarla ayakta kalabildikleri için Bayram ona güvenir. Bayram düşmanı kovmak için elinden geleni yapmaya hazırdır. Gayret Remzi ve Ali'yle beraber sonuna kadar uğraş verir. Dünya Harbi'nde boşuna kan dökülmemiştir. O canla başla çarpışır... Sonunda yaralanır. Vücudu yıllardır savaşta olduğu için direncini kaybeder.

Toparlanınca Gayret Remzi'yi bulamaz Ali asteğmenini bulup yine mücadeleye katılır.

Gökmen Yüzbaşı:

Gökmen Yüzbaşı Ali'yle Gayret Remzi'yle beraber Aydın ovasında Yunanlılara ateş açmış onlarla beraber girmiştir Aydın'a. O zamanlarda subay olarak gönüllülerle beraber çarpışır. Yunanlılarla çarpışırken başından yaralanır. Onu Gayret Remzi kurtarır. Gökmen Yüzbaşının başının sağ tarafı oyukumsudur ve saçları o bölgede kalmamıştır. O eşinin yanında kalpakla dolaşır. Zira eşi onu görünce kendisinden iğreneceğinden mahçuptur. Yüzbaşı ölmemiştir ama başındaki ağrı çok fazla kendisini rahatsız eder. O yaralı olduğu için aylarca hastanede yatar. Onun üzüldüğü tek şey daha fazla yararlı olamamaktır. Cephede çarpışmak için canını vermeye hazırdır. O canı sıkıldıkça sürekli ıslık çalar. ıslığı besteye dayanmaz sadece üfürür.

Ali'ye Ankara'da rastlayan odur. Ona ve Nihâl'e kalacak yer ayarlar. Bir sonraki gün kahvede buluşurlar beraber çarpışmışlardır, tanışırlar. Gökmen Yüzbaşı ona öğretmenlik yapmasını teklif eder. Ali ilk karşılaştıkları zamanlarda silik olduğunu Gayret Remzi'nin kendisini ezdiğini, kendisinin de cesaretsiz, aciz korkak olduğunu söyler. Ali artık çarpışmak ister. Direneni vurduğunu öğretmenin de Gayret Remzi olduğunu Aydın'a tekrar gitmek istediğini Gökmen Yüzbaşına söyler. Onlar cepheye gidince Nihal, yüzbaşının evinde kalacaktır. Gündüzleri çalışsa da akşamları birbirlerine arkadaşlık ederler. Gökmen Yüzbaşı savaşın acı halini, perişanlıklarını, asker sayısında yetersiz olduklarını Ali'ye anlatır. Beraber Mustafa Kemal'i ziyarete giderler. Gökmen Yüzbaşı Ali'den ölümüne çarpışmak için yalnız yaşatmasını bilmek şartıyla söz alır. Ölümüne düşmanı yok etmeye giderler.

Gökmen Yüzbaşı, Ali ve Hinoğlulin Bayram çarpıştıkları sırada yaralanırlar. Eskişehir Kızılay Hastanesine kaldırılırlar. Gökmen Yüzbaşının kalbi delinmiştir ve ağır yaralanır. Ameliyat olmadan önce Ali'yle konuşur. Ölmek için çok erken olduğunu, yaşamak, vatan için daha çok şey yapma arzusunu haykırır. Ali'ye bir gün eşine ve çocuğuna söylemesini istediği vasiyetleri vardır. Gökmen Yüzbaşı vatanın gerçek sahibinin kendileri olduğunu birgün ülke bölünmek istendiğinde o kadar çileye bunun için mi katlandıklarını , göğüs gerdiklerini, kendilerine sormalarını ister. Ailesinin haklarını aramaları gerektiğini ifade eder. Yüzbaşı son kez ellerini sallar ve vedalaşır. Gökmen Yüzbaşı ameliyat masasından kalkamaz. Ali o ıslığa hasret kalır.

Ali, Gökmen Yüzbaşının vasiyetini yerine getirmek için eşini ziyarete gider. Yüzbaşının eşi sonradan Kızılay'ın dikiş yurduna çalışmak için girer. Sırtında oğlu olmasa cepheye yaralılara bakıcı olarak gitmek ister. Tek başına her şeyi göğüsler, yardım kabul etmez. Gökmen Yüzbaşı bu hayat dolu insan, bu çok sevdiği vatanın kurtuluşunu gerçekleştirmek için biraz daha ömür istemiştir. O gölgeleri silip hep aydınlığa gitmek istemiştir. Ama o, uğruna mücadele ederek canını verdiği çok sevdiği vatanının kurtuluşuna şahid olamaz.

Mustafa Kemal Atatürk:

Mustafa Kemal Ankara'da Ziraat okulundan emir ve komuta verir. Ziraat okulu iki katlıdır. Odalardan biri telgraf odasıdır. Yurdun her tarafından haberler alınır, Mustafa Kemal'in emirleri bildirilir. Mustafa Kemal'in yanında yardımcıları vardır. Hayati Bey Mustafa Kemal'in yanında, birkaç yardımcısıyla beraber cepheyle haberleşmeleri idare eder. Yüzbaşı Recep de aynı binada kalır. O da cephe dışındaki yerlerle konuşmaya ve diğer işlere bakar. Doktor

Refik Bey de Paşanın sağlığıyla ilgilenir. Paşa akşamları geç uyur, mebuslar gelir, yemekleri uzar.

Masada ülkenin durumu ve meclis konuşulur. Mustafa Kemal yeni bir meclis kurulmasından yanadır. Memlekette daha büyük tek bir kuvvet olmamalı. Kabine üyeleri memur olacak sadece meclise karşı sorumlu olacaklardır. O herkesten daha ileri bir görüşe sahiptir. Mustafa Kemal ve ülke için çırpınanlar varken, Padişah Kuva-yi inzibatiyeyi harekete geçirir. Padişah Anzavur Ahmet'i peşlerine salar, isyanlar çıkarır; Mustafa Kemal hakkında idam fetvası yayımlar. Mustafa Kemal cephelerde savaşmak yerine maddî gücü arttırmaya çalışır. Yunan cephesi bütün vatan, bütün bir memlekettir. Mustafa Kemal'e göre bütün topraklar cephelerin değerini anlarsa Yunanlılar o zaman çöktürülecektir. İşte o bu gerçeği milletine göstermek peşindedir. Onun bakışları, karanlık bir gecede çakan şimşekler gibi parlar, göz kamaştırır, karanlığa gömülür. Onu ilk bakışta anlamak mümkün değildir. Mustafa Kemal milletin özgürlüğünü son kaya parçası üzerinde bile korumak ister. Milleti tüm baskılardan kurtarmaya çalışır. Bunları ölmek kurtarmak için yapmaya çalışır. Kendisini koruyan muhafız birliği bile yoktur.

O bazı geceler uyuyamadığı zamanlarda yalnızlığın buruk acısını tadar. İradesini bilmekle yetinemeyeceğini anlayınca o iradeye yumruk indirir. Mustafa Kemal iradesinin desteğini mecliste bulacağını düşünür. Mustafa Kemal'in idealizmi ile diğer liderlerin idealizmi çok farklıdır. Onun zihin çalışması hızlıdır. Cuma namazı sonrası, Bursa mebusu Fehmi Hoca Türkçe bir dua okur. Mustafa Kemal sessiz bir çekingenlik bir düşünce baskısı altında ezilir gibi dinler. O masmavi gözleriyle, başına oturttuğu kalpağıyla, gayet zarif elleriyle, dudaklarının ucundaki gülümsemesiyle, hem insanların

içinde hem oldukça uzağındadır. Mustafa Kemal Sonra Meclisin açılışını yapar. İlk olarak oraya girer. Vatan toprakları yavaş yavaş geri kazanıldıkça Mustafa Kemal'in bakışlarındaki ışık parlar, göğsü inip kalkar.

Nihâl:

Fahri'nin kız kardeşidir. Nihâl güzel genç bir kızdır. Ali onu ilk gördüğü andan itibaren sever. Ali sevmeye sevmeye ihtiyacının olduğunu düşünür. Nihâl ağabeyinin her şeyini bilir. Ağabeyinin ve bu işe gönül vermişlerin en büyük yardımcısıdır. Nihâl annesiyle beraber hem Anadolu için, hem de başka gelirleri olmadığından karınlarını doyurmak için küçük yaştan beri hiç durmamacasına dikiş diker. Fahri'nin çıkamadığı zamanlarda Nihâl çarşafına bürünür haber götürüp getirir. Fahri kendisine bir şey olursa onların da sağ konmayacağını düşündüğünden Ali'ye emanet eder. Ali bir gün Nihâl'e evlenmeyi düşünüp düşünmediğini sorar. Nihâl kız olduğundan dolayı bu tür şeyleri konuşmanın ayıp olduğunu düşünür. Onun için asıl önemli olan çalışmak, vatani işgalden kurtarmak, işgalden kurtulmaktır. Nihâl Anadolu'nun İstanbul'un da kan ağlamaması için kendine düşen görevi yerine getirmeye çalışır.

Nihâl annesinin ve ağabeyinin ölümünden sonra Ali'ye sığınır. Beraber göreve gitmek için nikâh yaparlar Ali cepheye gider. Nihâl de Gökmen Yüzbaşının eşinin yanında kalır. Nihâl gündüzleri dikiş diker, sonra savaş bitene kadar gönüllü olarak hasta bakıcılığı yapar. Nihâl başlangıçta ağabeyi olarak gördüğü Ali'ye karşı zamanla hisleri değişir. Hislerini Ali'ye anlatması için Gayret Remzi onu cesaretlendirir. Ali Nihâl'e kavuşmak için savaşın bitmesini bekler. Ali Nihâl'i en son hastanede yattığı sırada görür.

İkinci Plândaki Kişiler

Nazmi Efendi:

Nazmi Efendi Ali'nin üvey babasıdır. Ali millîci olduğu için onu sürekli evden kovar. Nazmi Efendi aslında millicîdir; fakat ailesine zarar vermemek için İtilafçı gibi görünür. Ali'ye zarar gelsin istemediği için onu oralardan uzaklaştırmak ister. Ali'nin tutumu onun işini güçleştirdiği için yanında olmasını istemez. Durumu anlaşılınca İnebolu'ya kaçar ve orada görev alır. Ali ile Ankara'da karşılaşınca her şeyi açıklar. Nazmi Efendi oğluna ayrıca ne kadar zor durumda olduklarını silah götüren kağnıların azaldığını kadınların sırtlarında mermi taşıdıklarını, Yunanlıların savaş gemilerini bombaladıklarını anlatır.

Nazmi Efendi Ali'yi uzaklaştırdığı için kendini suçlu hisseder. Ali'ye annesinin vefat ettiğini söyler. Ali'ye annesine mektup yazmadığı için sitem eder. Annesi gamından, evlat hasretinden ölmüştür. Ali ona inanmıştır. Bir daha görüşemeyeceklerini bilir gibi vedalaşırlar. Nazmi Efendi Ali'nin acısını duymamak için dua eder ve gider. Nice millîciler gibi Nazmi Efendi de vatanın kurtuluşunu öncelikli olarak görür. Savaş ne anne, ne baba, ne evlat bırakmıştır.

Seyh Ata Efendi:

Şeyh Ata Efendi *Gece Yarısı* romanında da şahıs kadrosunda mevcuttur. Ali'yle Nihal kaçtıklarında Özbekler Tekkesine sığınır. Şeyh Ata Efendi yaşlı olmasına rağmen dinç görünür. Onlara yolculuk yapmalarında yardımcı olacaktır. Ata Efendi öncelikle onların aralarında nikâh kıyar; ancak beraber yolculuk etmenin zorluklarını da ifade eder. Ata Efendi Rum çetelerinin baskın yaptığını, soyup öldürdüğünü, İngilizlerin yolları tuttuğunu aktarır. Ali gitmekte kararlıdır. Ata Efendi kendi topraklarında rahat rahat dolaşamamanın acısını

yaşar.. Ata Efendi kimselere güvenmediğini jandarmaların, polislerin, askerlerin bir kısmının millîci olduğunu bir kısmının da olmadığını Meclisi Mebusandan da ümitli olmadığını, hükümetin padişahın da bu ikiliği istediğini ifade eder. Ata Efendi dışarda yağın kar üzerinde dolaşın ayak izlerini özgürlüğü arayanların geride bıraktıkları izler olarak değerlendirir. Tekke sürekli yol isteyen, çözüm arayanlarla dolup taşar. Ülkenin durumu ve çaresizlik Şeyh Ata Efendiyi bunaltır. Ata Efendi mücadeleye katılmak isteyenlere yol gösterir, onların Anadolu'ya ulaşımını sağlar.

4.2 Padişah Yanlıları ve İşgalci Kuvvetler

Gece Yarısı

Feride'nin Ağabeyi Şadan:

Şadan'ın psikolojik hali de fizyolojik hali de belirtilmemiştir. Şadanla erkek kardeşi Şadi Feridenin Ragıpla evlenmesine engel olur. Ragıp savaşta iken kızkardeşlerini kaçıırlar. Savaş dönüşü Ragıp da arkadaşıyla birlikte onların evlerini bombalayarak eşini ve çocuğunu kurtarır. Bu bombalama olayında arkadaşını kaybeder. Kayınbiraderi Şadi sakat kalır. Şadan da intikam peşine düşer. Ragıp'ı ihbar eden de odur. İttihat Terakki Partisinden olanların toplandığını öğrenen Feride ağabeyleri için üzölüyordur.

Bir gün Şadan, mahallenin komiseri ile birlikte Sütçü Musa'nın evinden Feride'yi kovmak için gelir. Feride ağabeyini görünce yaşadığına şükreder. Şadan Feride'yi hainin karısı olarak nitelendirir. Hakaretlerde bulunur. Feride Şadan'a İttihatçılarn toplandığını kendisinin nasıl bu kadar rahat dolaştığını sorar. Şadan katilin karısı diyerek sözlerine başlar. Şadan İttihatçı olmadığını öz be öz Hürriyetçi olduğunu amacının ittihatçı gibi gözüküp olup biteni, vatanın asıl sahibine

bildirmek olduğunu artık yüzünün akıyla Hürriyetçilerin safında yer alıp vatan için çalıştığını konuşur. Feride bir insanın nasıl bu kadar alçalabildiğini düşünür. Şadan Ragıp'ın yerini söylerse evde kalabileceklerini, çıkarmayacaklarını söyler. Ortalık karışır. Zerafet Şadan'a çıkışır. Şadan önüne gelene tekme savurur. Şimdilik onlar kazanır. Sütçü Musa'nın evi hürriyet Partisi binası yapılır. Feride ailesini alıp Zerafet'e sığınır. Zerafet'in Veli'yle evlenmeyi kabul etmesinin ilk şartı Şadan'ı Veli'nin dövmesi olmuştur. Veli ilk fırsatta Şadan'ı döver. Türk çocuklarını Ermeni çocuğu diye almaya geldiklerinde Veli'yle Şadan'ın atışmaları olur. Veli Şadan'a işgalcilerin arasında ne işi olduğunu sorar. Şadan partinin selameti, İstanbul'un kurtulması, sadrazamnın rahatı için İtilaf devletlerine yardımdan asla vazgeçmeyeceğini anlatınca Veli daha fazla dayanamaz Şadan'ı Bekçi Gaffar Ağanın silahıyla orada öldürür.

Molla Efendi:

Molla Efendi İngiliz kuvvetlerinin yanında çalışır. Kuva-yı Milliye yanlısı Kaymakam Kemal Beye hakaret edip bir an önce işini bitirin diyecek kadar da acımasızdır. Padişah yanlısıdır. Molla Efendi Şeref Efendiyi ziyaretlerde bulunur. Molla Efendinin ziyaretlerinin asıl sebebi Şeref Efendiyi kontrol amaçlıdır. Molla, Behiç Bey ve Mahir Beyle beraber gelir. Hepsi her geldiklerinde Şeref Efendiyi Hürriyet partisine davet ederler. Behiç Bey ve Mahir Efendi gizli Kuva-yı Milliye yanlısıdır. Molla Efendi Şeref Efendiye sorular sorarak açığını bulmaya çalışsa da ondan istediği cevabı alamadığı için susar. Bağ evinde kalışını gözlerden uzak yapayalnız kaldığını sorgular. Şeref Efendi ahir ömründe gürültüden uzak yaşamak istediğini söyler. Üçü de Şeref Efendiye Hürriyetçiliği kabul ederek ittihatçıları temizlenmesine yardım etmesini mandalığı himayeyi

kabul etmesini işgalcilere boyun eğildiği takdirde kendilerinin yönetme haklarını kazanacaklarını anlatıp dururlar.

Şeref Efendinin anlık çıkışları olsa da kendine hâkim olur. O millî şuurla her şeyin üstesinden gelineceği inancındadır. Şeref Efendi o iki partinin çekişmesi, birbirlerine çelme takmaya çalışmaları yüzünden memleketin o hale geldiğini söyleyerek çıkışır. İktidarlık sevdası yüzünden her şeyin yaşandığını savunur. Hürriyetçilerin İttihatçıları devirip başa geçtiği zaman Balkan Harbinin kaybedildiği İttihatçıların Bab-ı Âli baskınıyla hürriyetçileri kovduğunu ve Cihan Savaşının kaybedildiğini anlatır. Şeref Efendi akıllarını başlarına toplamalarını nasihat eder. O, vatanını sevenlerin yararlı olması gerektiği düşüncesindedir. Molla Efendi bir anda kıpkırmızı kesilir. Molla Efendi Şeref Efendinin çalışma odasını paha biçilmez eserlerini görmek ister. Şeref Efendi Ragıp ve Sıtkı Beyin orada gizlenmesine rağmen, gayet rahat bir şekilde buyurmalarını söyler. Şeref Efendi de telaş göremeyen Molla Efendi yerine oturur. O, Eminönü'ndeki hanı neden sattığını sorunca Şeref Efendi fakir fukaraya dağıtmak için der. Molla Efendi haberi olsa kendisinin alacağını söyler. Hanının Kızılay'a verilmesini istemez. Molla Efendi paraların Anadolu'ya Mustafa Kemal'in cebine gideceğini düşünür. Şeref Efendi Molla Efendiyi ziyaretinde ona Rakım'ın "Bismillah"ını hediye getirmiştir.

Molla Efendi şaşırınca Şeref Efendi kolleksiyonundan ufak bir parça takdim etmek istediğini söyler. Molla Efendi ondan konak alır. O, alınan paraların nereye gittiğini merak eder. Molla Efendi Şeref Efendinin Anadolu için çalıştığını düşünür. Bunu kendisine söylese de isbat edemez. Molla Efendi padişahın yanında olmanın sevap olduğunu kabine teklifinin hâlâ geçerli olduğunu yineler. Molla Efendi bağ evine kimsenin gidip gelmemesini rica eder. Şeref Efendi Tanrı

misafirlerini kovmanın kendisine yakışmadığını; ama bunun için bir şeyler yapacağını söyler. Molla Şeref Efendiden şimdilik tehlike görmez. Onun bunadığını bunun için malını satıp savurduğunu düşünür.

Molla Efendinin Şeref Efendiyi son ziyaretinde o, Mustafa Kemal için ayaktakımı yakıştırmasını yapar. Onları bir avuç tabanı delik genç diye adlandırır. Kuva-yı Milliyeciler kendileri hakkında atıp tutan *Peyam-ı Sabah* gazetesini dağıtmışlardır. Molla Efendi memleketi felakete sürüklediklerini ilgalci kuvvetlerin bunun acısını çıkartacağını söyler. Şeref Efendi bu defa susmaz. Molla Efendi bir iki eser satın almak istediğini söyler. Çalışma odasına bakınca antika eserleri göremez, oda boştur. Şeref Efendi malın kullanma hakkının kendine ait olduğunu izah eder. Molla Efendi Şeref Efendinin parayı Anadolu'ya yollandığını Kemalist olduğunu açıkça söyler artık. Anadolu'ya yardımı olanların savaşı körüklediği ve binlerce insanın kanına girdiğini vatan haini olduklarını söyler. Şeref Efendi işgal olan bir ülke için Padişahın, hükümetin elinin kolunun bağlı olduğunu Sevr anlaşmasının ülkeyi parçaladığını bir bir anlatarak yaptığı işin “vatan tutkusu!..” olduğunu artık rahatlıkla söyler. Molla Efendi her şeyi anlar, sinirlenir gider. Molla Efendi biraderim dediği Şeref Efendiyi acımadan ihbar eder. Sonrasında Şeref Efendi tutuklanır.

Jorj Kallas:

Sözü işgalciler arasında da sosyete de çok geçer. Genellikle Boğaz'dan Karadeniz'e açılan gemilerin kontrolüne bakar. İngiliz subayının yanında birkaç İngiliz askeri tercümanla Kızkulesi önünde bekleyen gemiler çıkar, ambarları, kamaraları, kaptan köşkünü didik didik arar. “Kalsın” dedi mi bütün gemi boşaltılır, yolcular iner; fakat o sırtını dönüp uzaklaşır. Her önüne geleni tutuklamaya çalışır. Feride'yi yolda zorla alıkoymaya çalışan Jorj Kallas'tır. Sadık

Reis tarafından kolu kırılır. O günden sonra intikam için elinden geleni yapsa da ne Sadık Reise zarar verebilir ne de Feride'yi elde edebilir. Jozef Pontinin yanında çalışan Kasap Şarl'ı emrine alır. Jorj Kallas Kasap Şarl'la bir konuşmasında Türkleri hiç sevmediğini tarihten silinmesi gerektiğini anlatır. Ona göre Ermeniler çok haklıdır. Doğuda, güneyde Türkler katledilmelidir. O, ülkenin yakında parçalanacağını adlarının şanlarının artık işitilmeyeceği iddiasındadır. O, bundan da mutluluk duyacaktır. Jorj Kallas Jozef Ponti'de eksiklik gördüğü için kendisi Kasap Şarl'la beraber haydut diye tanımladığı Sadık Reisi ve Ferideyi bulmaya çalışır. Jozef Ponti onun ne kadar acımasız olduğunu bildiğinden olayları önceden haber alır ve ondan önce davranarak kötü sonuçlara engel olur.

Sonunda Anadolu'ya çıkacak bir gemi yakalanır. Jorj Kallas ve Kasap Şarl gemide cephanelikleri bulurlar. Geminin seferden alıkonmaması için şart koşulur. Eğer Feride ve elleri kolları bağlanması istenen Sadık Reis teslim edilirse geminin geçişine izin verilecektir. Bu süreçte Jorj Kallas kaptanın kamarasında bekler. Avını getireceklerine o kadar emindir ki, viskisini yudumlarken bile zevk âlemine gömülür. O kırılan gururunu onaracağını düşünüyordur. O intikam ateşinden dolayı kimseyi Feride kadar arzulamamıştır. Kasap Şarl'a Feride'den nasibini alacağını söyler. Jorj Kallas Feride'yi gördüğüne inanamaz. Feride Jorj Kallas'ın her dediğini titreyerek yapmaya çalışır. Feride savaşta ölmek de vardır, kurtulmak da savaşa giden insan ürktükçe ecel onu çabuk bulur düşüncesindedir. Bu yüzden Feride yılmaz, sabreder. Jorj Kallas Feride'nin içinde bulunduğu örgütü de merak ediyordur. Jorj Kallas dışarda boğuşmalar duyar.

Kallas Sadık Reisi görünce ürker kapıyı kilitler ama omuz darbesiyle kapı yıkılır. Sadık Reisle hesaplaşma bitmiştir. Sadık Reis üstün gelir. Kallas'ın

başını imza attırmak için hafifçe masaya vurur. Kallas, görme özelliğini kaybeder, imzayı atar ve bayılır. Yine de Sadık Reis öldürmenin kendilerine yakışmayacağını düşündüğü için Kallas'ı olduğu gibi bırakarak sandala konulup kıyıya çıkartılmasını söyler.

Kasap Şarl:

Kasap Şarl ilk önceleri Jozef Pontinin yanında çalışırken sonradan Jorj Kallasla çalışır. O tam bir Türk düşmanıdır . Ona Kasap Şarl denmesinin sebebi kimse karşısına geçip kafa tutamayacak kadar güçlüdür. Kasap acımasız, kafasına koyduğunu ezen, çiğneyen, deviren biridir. Efendisine sadık bir köpek gibi anlatılır. Kasap Şarl'ın efendilerinden başkaları onun için birer deri, birer kemik parçasıdır. Şarl o deriyi yüzer, kemiği çatır çatır kırar. Onun karşısındakini bir kere sarsması yeterlidir. Kallas Sıtkı Beyin annesini hırpalayan onun ölümüne sebep olan kişidir. Sadık Reisi yenemez ama o, Sadık Reis için güçlü bir rakiptir. Feride'yi efendisine teslim etmek için yakıp yıkar. Jorj Kallas da onun bu gücünü ve acımasızlığını farkettiği için onunla çalışmak ister. Şarl mahalleye baskınlar düzenlerse de, ne Feride'yi bulur ne Sadık Reisin izine rastlar. Sadık Reis'le Feride'nin rehin alındığı gün Kasap Şarl, Sadık Reisi ezeceğini düşünürken o gün onun felaketi olur. Sadık Reis onun döktüğü kanlara bir son vermek ister. Sadık Reis onu yumruklar yumruklar sonra Şarl'ın ayağını çeker yere düşürür üzerine çıkar başını yere vurur vurur...

Bozkırda Sabah

Aktar Sungur Efendi:

Mustafa Kemal'i şeytan olarak nitelendirir. Onu ve ona inananları bir gün sallandıracaklarına inanır. Mustafa Kemal milletin başını yemeden Padişahın onun başını yiyeceğini söyler. Padişahın Peygamberin halifesi olduğunu, ona karşı gelenlerin cehennemlik olduğunu düşünür. Mustafa Kemal'i serseri olarak görür. Sungur Bey onun yaptığı işleri hep küçük görür. Sungur Efendi Mustafa Kemal'i aşağılar. O, ülkenin yeniden savaşa girmesine karşıdır. Aktar sağa sola asi Mustafa Kemal'e nasıl güvenildiğini sorarak halkın aklını karıştırır. Sungur Efendi Mustafa Kemal'e karşı savaş açar. O, hükümetin sulh için uğraştığını millicilerin yedi düvele kafa tuttuğunu, ancak işlerin kızıştığı için , İngilizlerin ve Yunanlıların kızdığını, Milliyecilerin hadlerini bilmelerini ifade eder. Padişahına inanan kuzu gibi milletin milliciler tarafından kışkırtıldığını, aldatıldığını savunur. Mustafa Kemal'e inananların içinde Allah korkusu olmadığı görüşündedir. O, Mustafa Kemal'e ve ona inanıp mücadele verenlere ateş püskürüyordur. Sungur Efendi Millicileri tesbit edip onları öldürtür. İttihatçıların zamanında yaptıkları hatalardan dolayı ülkeyi onlara bırakmak istemez. Sungur Efendi işgalcilerin ferahı sağlayacağına inanalardandır.

Hamit Çavuş ve Tutsuz Efe:

Hüseyin Çavuş Çeçendir. Bergama'yı Yunanlıların işgal haberleri gelince yüzbaşı ve onun yanında olanlarla kavga eder. Onlar Yunanlıların Padişah efendilerinin dostu olduğunu, kim Yunanlı'ya karşı koyarsa padişah efendilerinin düşmanı sayılacağını düşünür. Orada bulunan halkın bazıları da ona destek verir. Cephanelerin patlatılmasına kızarlar. Padişahın malı olduğunu nasıl olsa kullanmadıklarını Yunanlıların kullanılmasında mahsurun olmadığını söylerler.

Yunanlılar'ı kızdırırlarsa İzmir'in başına gelenlerin kendi başlarına da geleceğinden korkarlar. Mallarının, buğdaylarının ambarlardaki top top kumaşların yanacağını bahane ederler. Onlar bunu düşündüğü için Kuva-yı Milliye taraftarlarına engel olmak isterler. Onların Yunanlılar'la savaşmasına karşı çıkarlar.

Hamit Çavuş kendisini destekleyenleri görünce güçlenir. Göğsünü şişirerek dipçiğini yere vurur. Hamit Çavuş Bergamalıların tümünün Yunanlıların gelmesini istediğini bunun için imza toplayıp, parmak bastırdığını birkaç kişi çatlak seslerini çıkarsa da, onların önemi olmadığını ve onları susturacağını ifade eder. O konuşmalara katılmayanlar kahveden ayrılır. Onun taraftarları Bektaş ile Ali Rıza gidenlerin arkasından kinle bakarlar. Hamit Çavuş, Gayret Remzi'ye de çıkarır. Onu tüfekte tehdit eder. Hüseyin Çavuş Hamit Çavuş' a kendisinden elbet hesap sorulacağını ortalığı daha fazla karıştırmamasını söyler. O da kimsenin kendisine kafa tutmayacağını, tutanı delik deşik edeceğini söyler. Padişaha kafa tutanı yakacağını haykırır. Hüseyin Çavuş ona Yunan kumandanıyla konuştuklarını herkesin bildiğini, ne hali varsa görmesini söyleyerek susar. Hamit Çavuş onlara kinle bakarak üç adamını da alır oradan ayrılır. Kuva-yı Milliye akşama doğru Bergama'da olur. Hamit Çavuş'un arkadaşları öldürülür. Kendisi de iyi atıcıdır. Evinin önüne gözcü de korkusundan kaçmıştır. Hüseyin Çavuş Hamit Çavuş'un sonunu getirir.

Anzavur Ahmet:

Kuva-yı İnzibatîyenin (Halife ordusu) başıdır. Ordusuyla Harbiye Nezareti meydanına portatif çadırlar kurmuşlardır. Bunlar elbiseleri bir örnek olmakla beraber, acayip kılıklı kimisi başına fes oturtmuş, kimisi yakasını açmış, kimisi alnını bir mendille sarmıştı. Eğilerek, yürüyen omuzlarını düşüren, bıyıklarını buran kişilerdir.

Onların görevi Kuvayı Milliyeyi ezmek, yok etmek, padişahın düşmanlarını temizlemektir. Kuva-yı İnzibatiye hakkında bilgileri halktan biri Ali'yle sohbetinde anlatır. Halife ordusuna aslanlar diye hitap ederler. Padişaha karşı gelenlerin adamı olarak gördüğü Kuva-yı Milliye'yi çil yavrusu gibi yok edeceklerini söylerler.

Günde bir lira alıyorlardır. Kocaeli mıntkasında bir tek millîci kalmayınca ikram da alacaklarını söyleyerek, Ali'nin de kendilerine katılmasını teklif eder. Halife ordusunun kumandanları Paşalar ve subaylardır. Anzavur Ahmet kamp kurar, hazırlıklarını tamamladıktan sonra Kuva'yı Millicilerle mücadeleye girer. İyice kurulduklarında Abraham Paşa çiftliği talim yerleri olduğunda onlara İngiliz'ler de yardım eder.

4.3 Azınlıklar

Osmanlı Devleti çok milletli bir devlettir. Azınlıklar Osmanlı Devleti içinde mutlu ve refah içinde yaşamaktadırlar. Fransız ihtilalinden sonra hak, hukuk, özgürlükler ön plâna çıkar. Bu durum Osmanlının aleyhine gelişen bir durum olur. Uluslar bağımsızlıklarını ilan ederler. Birinci Dünya Harbi yenilgisiyle İtilaf devletleri azınlıklara haklar vermek, ülkeyi bölmek için Sevr'e anlaşma maddeleri koyar. Azınlıkların varlığı Osmanlının çöküşünü hızlandıran en büyük etkidir. Romanlarda bu dikkat çeken bir konudur. Yıllarca aynı tebeanın içinde rahat bir şekilde hayatlarını sürdürürken savaş halinde ihanet etmeleri, yakmaları, yıkmaları, katliamları hem kahramanları hem de vatan tutkusuyla yanan halkı yaralar.

Gece Yarısı 'nda azınlıklar ön plânda değildir; ancak işgalci güçlerin kendi haklılıklarını göstermek için ortaya attıkları bir Ermeni meselesi vardır. İşgal güçleri bir taraftan da Türk çocuklarını kaçırıp Ermeni çocukları diye

göstermek isterler. İşgal kuvvetleri Türk mahallelerine baskın düzenleyerek çocukları kaçıır; ancak emellerine ulaşamazlar. Gönüllü millîyecilerin onlarla çatışmasından sonra çocuklar kurtarılır.

Ermenilerin sürüldüğü iddia edilen davaya bakan Nemrut Mustafa Ermeni soykırımının varlığını isbat için Kaymakam Kemal Beyi idama mahkûm eder. Kemal Bey olanları ne kadar savunsa da, ne kadar iddia edildiği gibi bir haksızlığın yapılmadığını isbat etmeye çalışsa da, susturulur.

Bozkırda Sabah romanında Yunanlılar'ın İzmir'i işgal etmesiyle yerli Rumlar en ön sıralarda onları bayraklarla davullarla zurnalarla karşılar. Rumlar Yunan askerlerinin yollarına çiçekler serperler. Yunan bayraklarını sallarlar. Rumlar toplu katliamlara yol açarlar, önlerine gelen her şeyi yakıp yıkarlar.

Bir iki yerde Yunanlılarla beraber yürüyen İzmir Metropolidi Hristostomos ön plâna çıkar. Feslileri ve *Zito Venezilos* demeyenleri öldürtür. Türkler de içleri kan ağlayarak yaşlı gözlerle emirleri yerine getirirler. Yerli Rumlar yürüyüşe geçen alayın etrafını sararak gırtlaklarını yırtarcasına bağırıp kahkahalar atarlar. Rumların tamamı aynı sevinç gösterileri yapmaz. Kuva-yi Milliye Aydın'a girip Yunanlılar kaçarken birçok Rum da buralardan kaçır. Geride kalan Rumlar, Çakıroğlu bahçesinden, Sörlük okulunun oradan toplanıp hükümet konağına getirilir. Çoğu Yunan'ın arkasından beddua eder. Gül gibi yaşarken Yunanlılar'ın gelip huzurlarını bozduklarını düşünenler de vardır. Yunanlılar bir taraftan Yerli Rumlar öte yandan Ege'nin altını üstüne getirirler.

4.4 İşgal Kuvvetleri

Gece Yarısı

Osmanlı Devleti 11 Kasım 1914 tarihinde katıldığı Dünya Savaşı'nda Almanlar'la birlikte yenik düşer. Yeni hükümeti Ahmet İzzet Paşa kurar. O zaman Bahriye Nazırı olan, Hamidiye Kahramanı diye ün yapan Rauf Beyin başkanlığındaki bir heyetin Limni adasının Mondros limanında demirli Agamemnon Adlı İngiliz Zırhlısında, Amiral Arthur Colthorpe ile 10 Ekim 1918 tarihinde imzaladığı mütareke ile savaş fiilen sona erer. (Büyükkarın, 1987; 26)

Romanda, Mondros mütarekesinden on üç gün sonra, işgal kuvvetleri Boğaz sularında resmi geçitlere başlar. Romanda düşman kuvvetlerinden şahıs olarak ön plâna çıkan karakterler vardır. İşgalci askerlerin, komutanların yaptığı zulümler anlatılır. Bir yandan onlara karşı yapılan mücadele, bir yandan da Anadolu'ya yardım uğraşları anlatılır. Fransız ve İngiliz askerlerinin yollarda tacizlerde bulunur. Onların halkı sokaklarda ayı gibi oynattıkları anlatılır. Genelde işgalci komutanlardan bahsedilir. Onların devriye gezdikleri, evlere baskınları anlatılır. İşgal kuvvetleri Kuva-yı Milliye'nin önünü kesmek için her türlü oyunu oynarlar. Romanda Kuva-yı Milliye yanlılarının en çok mücadele ettikleri kişiler İngiliz komutanlardır. Cephanelikleri Anadolu'ya deniz yoluyla ulaştırılmaya çalışılırken İngilizler'in denetimleri son derece sıkıdır. Kara istihbaratında da çalışan komutanlar baskınlarla halka zulüm ederler.

Bozkırda Sabah

İngilizler'in bahsedildiği tek yer İstanbul'dur. İngilizler halife ordularına destek verirler. Romanda İngiliz'ler, İtalyan'lar, Fransız'lar, geri plândadır. Yunanlıların zulümleri yıkımları anlatılır.

Yunanlılar:

Bozkırda sabah romanında Yunanlıların işgali adım adım anlatılır. Roman 15 Mayıs 1919 da Yunan askerinin İzmir'e çıkmasıyla başlar. Pasaport

İskelesine ayak basan Yunan askerleri hükümet binasına doğru yürüyüşe geçer. Ermeni'ler, Rum'lar Yahudi'ler, Türk'ler çeşit çeşit insanların meraklı gözleri altında Yunanlı'lar karaya adım atar. Rumların sevinç gösterileri bitmek bilmez. İlk kurşun alayın Rum bayraktarına atılınca Hristostomos atının üzerine kapanır canının derdine düşer. Yunanlılar adeta yarışır gibi işgallere yıkımlara başlar. En ağır katliamları onlar yapar. Yunanlılara İngilizler destek verir; ama geri pândadırlar. Yunanlıların İzmir'e ayak bastığını asker çoluk çocuk herkesi öldürdüğünü kestiklerini duyan bazı Türk askerinin kışlaları bile korkudan dağılır. Askerler onlarla çarpışmak yerine ellerine aldıkları silah ile yoldan geçenleri gasp etmeye başlarlar. Halkın bir çoğunluğu da bilinçsiz bir şekilde köylerine giren Yunanlı askerlerine kucak açar. Onları halife ordusu olarak görür. Köylüler Yunanlıların Padişah Efendilerine karşı gelenleri temizleyeceklerine inanır. Yunanlılar Bergama'ya girmeden önce cephanelikleri Yunanlıların kullanmaması için Üsteğmen Nuri patlatır. Orayı işgal eden Yunanlılar 800 piyade ile 130 süvariden oluşur. Dört ağır makinalı tüfekleri iki de topları vardır. Yunan kuvvetlerinin çoğu Bergama'nın güneyinde çadırılı ordugâhta kalır.

Etrafa fitne sokan bazı yerli halktan olan kişiler Yunanlıların ırza geçmesine sebep olurlar. Atlı milisler onları kovalayınca Yunanlılar Reşadiye'den çekilmek zorunda kalırlar . Yunanlılar yıkımlarla beraber ilerler. Demiryoluyla Menemen Boğazından Sabuncubeli üzerinden elini kolunu sallayarak Manisa'ya girerler. Manisa'da Manisa müftüsü ve İzmirli Bahri Bey kazmayla kürekle de olsa Yunanlıyla çarpışılmasını ister. Onlara halk karşı çıkarak Müfettişle, Bahri Beyi kaçtırtınca rahat edeceklerini sanırlar. Ama oradaki yerli Rumlar Yunanlılara karşı çıkarlar. Ödemiş, Tire, Nazilli, Yunanın

eline geçer. Tire'ye Yunanlılar bir bölükle girer. Belediye reisiyle askerlik şubesi reisi onları buyur ederler. İzmir'den kaçıp oraya giden askerleri de kovarlar.

Halkın ve askerlerin Yunanlılarla mücadelesi olaylara şahid olanların ağzından anlatılır. Yunanlılar Aydın'a girmeden önce Köşk'te Nazilli'den kaldırdıkları Türklerle yolda topladıklarını acımadan kurşuna dizmişlerdir. Dağdan inen zeybekler, köylüler, subaylar, saldırır onlara. Yunanlılar kurtulup kaçarlardı. Aydın'a giren Yunanlılar silah arama bahanesiyle evlere girer, evdeki kızları annelerinin babalarının gözleri önünde kirletirler. Kuran yapraklarıyla pisliklerini temizlerler. Rum kadınları Yunan garnizonunun bulunduğu Topyatağı'ndan Rum mahallelerine sepetlerle mermi taşırlar. Rum erkeklerinin çoğu da silahlanmıştı. Karakollar işgal edilir. Yunanlıların yaptıkları katliamların sonucunda binlerce yuva yıkılmıştır. Hükümetin ve padişahın sessiz kalışı onları desteklemeleri zorlu savaflara yol açmıştır. Yunanlılar ve yerli Rumlar karşılıklı olarak çıkan herkesi önlerine katıp topluca kurşuna dikerler.

Bölüm 5

MEKÂN

Bozkırda Sabah ve *Gece Yarısı* romanlarında mekân tasvirlerine çokça yer verilmez. Romanlarda genellikle klâsik bir bakış acısı hâkimdir. Buna göre mekân, anlatılmak istenen olayın gerçekliğini yansıtmak için var olur. Mekân sadece olayların sahnesi durumundadır. Romanlarda mekân tasvirleri çok sınırlı ve genel hatlarıyla ele alınmıştır. Mekân kişilerin, olayların ve anlatımın geri plânında kalır. Mekânlar daha çok savaş tasvirleri ağırlıklıdır. *Gece Yarısı* romanında mekân İstanbul'dur sabittir. *Bozkırda Sabah* romanında mekan değişkendir. İstanbul ve Anadolu anlatılır.

Gece Yarısı (İşgal Altında İstanbul)

Romanda, mekân İstanbul'dur. İstanbul'un kapalı mekânları tasvir edilir. *Gece Yarısı* romanı kahramanın evinin bahçesinde umutlarla başlar. Kahramanın sığındığı bu ev daha sonra, onu ailesinden ayıran bir kimlikle karşımıza çıkar. Mekân, başkahramana ve olaylara göre yer değiştirir. Recep'in kahvesi, Özbekler Tekkesi, Şeref Efendinin bağ evi başlıca mekânlardır. Bu mekânlar kişilerin vücut bulduğu mekânlardır. Recep'in kahvesi, Özbekler Tekkesi, Şeref Efendi'nin bağ evi Anadolu'yla irtibatı sağlayan mekânlardır. Yazarın kapalı mekânları tercih etmesi işgal altında olan bir ülkenin içinde bulunduğu zor şartları tüm gerçekliğiyle okura vermeye çalışmasındandır. Başlatılan mücadele gizli mekânlardan yürütülmek zorundadır. Aynı zamanda bu kapalı mekânlar yaşanan buhranı simgeler.

Romanda Şeref Beyin evi Millî Mücadelede yapılacak yardımların kararlaştırıldığı, Anadolu'dan haberlerin telgraf aracılığıyla alındığı en önemli mekândır. Bu mekânda sürekli olarak bir şeyler yapabilme çabası, çırpınış, sessizlik ve hüznün hakimdir:

“-Bu bu ev ve bağ babadan kalma.” dedi. Daha çok, Ragıp Bey oğlum için söylüyorum. Anlamak istiyor, haklı! Ben kimim, burada ne arıyoruz değil mi?” (Büyükarkın, 1987; 121)

“İstanbul o yıl çok soğuk bir kış geçiriyordu. Kar yığılmıştı. Şimdi de gökte bir ay yüzünü gösterir olmuştu. Aydınlandı etraf. Biraz evvel Şeref Efendi pencereden doymamacasına dışarısını seyretmiş, “Ezilmişliğin güzelliği” demişti.” (Büyükarkın, 1987; 231)

Üsküdar'da sultan tepesindeki Özbekler Tekkesi, Şehremini'ndeki Racep'in Kahvesi de Millî Mücadelede destek verenlerin gizli toplandıkları yerlerdir. Anlatıcının, Özbekler Tekkesini Millî Mücadelede yardımcı olmaya çalışan bir mekân olarak tercih etmesi, dikkat çekici bir unsurdur. Halife yanlılarının işgalcileri halifenin dostu olarak görmelerine, dini öne sürerek yapılan işgale karşı gelmenin günah olduğunu kabul etmelerine karşı, Özbekler Tekkesi bir eleştiri niteliği taşır. Yine bağımsızlık yerine esareti kabul etmek halkın ciddi bir görüş ayrılığına düştüğünü göstermektedir. Özbekler Tekkesi Millî Mücadelede manevî destek sağlayan bölgesel kurtuluş derneğidir:

“...Şimdi Ragıp orada geleceği bekliyordu. Tekkeye sivil giyinmiş subaylar geliyordu. İpi çekip çingirak çaldıktan sonra gelen misafir, Beni İsa yolladı” diyordu... (Bekir Büyükarkın, 1987; 73)

Olayların çoğunluğunun yaşandığı mekânlar Ragıp'ın mahallesidir. Dış mekân tasvirine ağırlık verilmez. Sokaklar işgalcilerin tacizlerini, yaptıkları zulümleri anlatmak için tasvir edilir. Olayların değişmesiyle mekân da değişir. Tophaneli Süleyman'ın evi Sıtkı Beyin annesinin evi, Mustafa Kemal'in evi kahramanın eşini korumak için seçilen mekânlardır.

Galata'da Yer altı Camii yanında İstavropola Hanında İngiliz istihbaratının şeflerinin bulunduğu mekândır. Anlatıcı Jozef Ponti'nin odasının kısaca tasvirini yapar. Recep Ağa yakalanınca Jozef Ponti'nin odasına getirilir. Odada bir çalışma masası, köşelere maroken koltuklar, yazıhanenin önünde iki sandalye vardır. Odanın kadife perdeleri indirilmiştir. Etrafta derin bir sessizlik hâkimdir.

Galata'da Çinili Hanı geçince Yuvakimyan Hanı vardır. Fransızların gemicilik işleriyle Uğraşan La Française şirketi de oradadır. Geceleri bile ajanların çalıştıkları, halkın yakalanıp işkence edildikleri yerlerdir.

Galata rıhtımında işgalci bahriyelilerin dolaştığı mekânlar da işgalden önce hakiki akşamcılarının eğlence yerleridir. O mekânlara işgalciler ardıc rakısı modası getirmişlerdir. Akşamcılar parasız ve ürkek olduklarından, ayrıca kırmızı ponponluları, İtalyan askerlerinin serenadını dinlemek istemediklerinden o mekânlara uğrayamaz olmuşlardır. İşgâl meyhanelere kadar girmiştir.

Bir başka mekân da Harbiye Nezaretidir. Ragıp'ın savaş dönüşü maaş bağlanması için Başvurduğu ve reddedildiği yerdir. Harbiye Nezareti işgalden sonra işgal kuvvetlerinin emriyle hareket eder.

Bekirağa Bölüğünde de Kuva-yı Millîyeciler, işgalcilere karşı gelenler, suçsuz günahsız yollarda çevrilen insanlar, ittihatçılar toplanır. Bunlar formalite gereği sorgulanır. Hapise atılanlar orada ölüm gününü beklerler. Bazıları da Beyazıt Meydanı'nda idama mahkûm edilir. Bu mekânlar direnen kişiler için umudun sonu olan mekânlardır.

Anlatıcı mekân tasvirlerini daha çok şahısların karamsarlığını, sıkıntılarını; ülkenin çaresizliğini okura sezdirmek için kullanır. Çok geniş ve ayrıntılı anlatılmamakla beraber ara sıra ruh halini aksettiren mekân tasvirlerine de yer verilir:

“1919 yılının Mart ayında, İstanbul’un unutulmuş sanılan semtindeki bu eve, titreyen petrol ambasına rağmen gece gittikçe çöküyor, onları karanlığa gömüyordu...”

...Kalktı sedire uzandı yorgundu ve çok üzgündü...”
(Büyükarkın 1987;12)

Mekânlarda kişilerle mekân arasında bir bütünselleşme görülür. Şeref Efendi kendisini iyi hissetmediği, düşünmeye ihtiyacı olduğu zamanda sanat eserlerinin olduğu çalışma odasına çekilir. Anlatıcı burada kişi-mekân ilişkisini daha belirgin şekilde ortaya koyar. Çalışma odasında bulunan sanat eserleri Şeref Beyin dünya görüşünü yansıtır. Şeref Efendinin çalışma masası tahta oymacılık sanatının bir şaheseri olarak tasvir edilir. Eşyalar dönemi yansıtmaktadır. Karpuz lambalar gümüş şamdanlıklar...

“...Sanat eserleriyle dolu salonda, el yazması Kur’an-ı Kerimler, gümüş işlemeli kılıç kılıfları, hatta Hattat Rakım’ın ender raslanan tabloları duvarları süslerdi. Şeref Efendi onların karşısında durur, âdeta secde edercesine bakardı.” (Büyükarkın ,1987;134-135)

Şeref Efendinin ailesi de zamanının tümünü mutfakta geçirir. Mutfak aile için özel bir mekândır. Ara sıra aile görünür, kaybolur. Mutfakta telgrafın çalıştığı zamanlarda sesi bastırmak, duyulmasını engellemek için ud çalınır şarkılar söylenir. Evin hanımları acılarını, mutfakta ud çalarken gözlerden uzak gizlemeye çalışırlar.

Anlatıcı yaşanan acı olayların, baskınların arkasından mekânlarda çaresizliğin portresini çizer:

“Sokaklar ıssız, sokaklar karanlıktı, Kafeslerin arkasından, perdelerin gerisinden titrek ışıklar süzülüyordu, orada da inleyenler vardı.” (Büyükarkın,1987;36)

Büyükarkın mekânda gerçekçidir. Mekân tasvirlerinde kişilerin ruh hallerini ihmal etmez. Ruhsal bir portre çizer. Yani okur üzerinde uyandırmak istediği etkiye göre tasvir yapar. Dış mekân tasvirleri yok denecek kadar azdır. Ragıp Pera caddelerini dolaşırken mekân şu şekilde tasvir edilir:

“Tepebaşı’ndan itibaren evler, dükkânlar yabancı bayraklarla süslenmişti. İngiliz, Fransız, İtalyan Yunan bayrakları...Vitrinleri çeşitli lüks eşyalarla donatılmış ana caddeden Taksim’e ...”(Büyükarkın, 1987;46)

“İlerde, Alman İmparatorluğunun yaptırdığı çeşme vardı. Daha ötede Fuat Paşa Türbesi görünüyordu. Divan yolundan aşağıya doğru inmeye çalışan bir taramvayın çanları pek cılız çıkıyordu...” (Büyükarkın,1987;151)

Yazar kapalı mekânda ümitsizlikle başladığı romanını açık, ferah aydınlık, neşeli bir meydana bitirir. Roman savaşların sonucu oluşan esaretin çaresizliğiyle başlar, özgürlüğün verdiği mutlulukla son bulur:

“Arabaya bindiler. Yarbay Sıtkı, Şeref Efendi’nin yanına oturdu, karşılarında da Recep Ağa vardı. Ötekiler de başka faytona bindiler. Arabaları kalabalık arasında güçlkle ilerlemeye başladı. Onbinlerce kişi sokaktaydı. Kenar mahallelerde oturanlardan başlayıp çarşı esnafına varıncaya kadar hepsi yollara dökülmüştü. Kadın, erkek, çocuk, genç yaşlı hep Kabataş’a doğru koşuyordu. Öğrenciler de kalabalığın arasına karışmıştı. Durmadan Türk bayrakları dalgalanıyordu. İşgalcilerden kimse gözüküyordu.” (Büyükarkın ,1987; 486)

Bozkırda Sabah

Anadolu:

Bozkırda sabah romanında olaylar hem geniş bir zamana hem de geniş bir mekâna yayılmıştır. Anlatıcı İzmir, Bergama, Menemen, Nazilli, Aydın, İstanbul, İnebolu, Ankara, Kula, Manisa, Denizli, Eskişehir, Sakarya, Dumlupınar, Belkah ve gibi şehirlerde geçen Millî Mücadeleyi anlatır. Mekân tasviri ikinci plândadır, çarpışmaların gerisinde kalır, daha çok savaş tasviri yapılır. Ancak anlatıcı *Bozkırda Sabah* romanında çevre tasvirlerine ayrıntılı bir şekilde yer verir. Yolar, cepheler, dağlar, tepeler, ovalar tasvir edilir. Açık mekânlar daha çok tercih edilmiştir. Doğa betimlemeleri dönemin psikolojisiyle bağlantılı olarak verilmiştir.

İzmir’le başlayan işgaller zamanla Anadolu’ya yayılır. İzmir’de Kemeraltı’nda atılan ilk kurşunla direniş başlar. Romanın başladığı mekân İzmir Kordonboyu’dur. Roman açık mekânda karamsarlıkla başlamıştır. İzmirin işgal edildiği gün anlatıcı gökyüzünün bulutlu olduğuna dikkat çekerek romana başlar. İzmir’in genel panoramasını vermeye çalışır. Anlatıcı İzmir’in dış mekânından pek bahsetmez.

Ruh halinin mekânla bütünleşmesi vardır. Yazar çoğu zaman hakim bakış açısıyla mekânı kişileştirerek okuyucuya sunar. Yaşanılan atmosferi okura hissettirmede başarılıdır:

“Şimdi de yağmur yağıyordu. Sabahtan beri hiç gülmeyen bulutlar artık isyan ediyordu sanki...Gök gürlüyor, iri iri taneler sokağa dökülüyordu. Onlar ise yağın yağmurun farkında değillerdi belki de...”(Bekir Büyükarkın,1969;11)

Çoğu zaman yazar mekân tasvirlerinde gözlemci kimliğiyle karşımıza çıkar.

“Deniz görünüyordu şimdi; sollarındaydı. Bir koya girmiş kıvrılmış, uzanmıştı deniz. sağda ise halâ tepeler vardı; küçük küçük çıplak tepeler vardı.” (Bekir Büyükarkın, 1969; 43)

Anlatıcı çoğu zaman mekânı tam olarak belirtmez. Okur bir sonraki bölümde kahramanların bulunduğu yeri öğrenir. Bu da olay örgüsünün akıcılığını bozar ancak bu romanın bütününe kusurlu olduğunu göstermez. Romanda eksiklik olarak kalır.

Ali'nin ve Gayret Remzinin mücadeleye katılmasıyla gitikleri bölgelerde savaşın korkunç yüzü anlatılır . Ali'yle Gayret Remzi kaçarlar konakladıkları yerlerin tasviri yapılır. Geçtikleri dağlar, tepeler , ovalar ağaçların bile ekilmediği kurak alanlardır:

“Gece çökmek üzereydi... Sağda, doguda yamacına evler oturmuş bir tepe görünüyordu. Solda, batıda demiryolu ve deniz vardı. Daha ilerde çıplak tepeler bir karartı halinde seçiliyordu. Bir ağaç bile yoktu ovada, ekilmemişti de ...”(Büyükarkın ,1969; 24)

Bergama'da sokaklar تنها, dükkânların çoğu kapalıdır. Evler sahipsiz gibidir. Arada sırada davul sesleri de gelir. Bergama'da padişah yanlıları halk çoğunluktadır. Bergama zaman zaman uykuya yatmışçasına sessiz zaman zaman da kâbuslu bir rüyadan uyanmışçasına heyecan yüklüdür. Rum çetelerinin baskınları yüzünden Kınık'a, kuzeye doğru göçler yaşanır. İnsanlar beşiklerini, yataklarını sırtlayıp doğdukları kasabayı bırakıp giderler.

Menemende; mekân tasviri pek yapılmaz sadece yaşanan acılar anlatılır. Kasabada Yunan devriyeleri her höße başını tutmuş, makinalılarla top arabalarıyla adeta ölüm saçar. Feryatlar kulak tırmalar.

Salihli'ye inmeden güneyde Ödemiş'in doğusunda Ali ve Remzi bazen sinerek, bazen kaçarak, bazen at sürerek, bazen de göç eden halkın arasına karışarak ilerlerler. Dağlar, tepeler, çam ormanları, kayalar, yalnız başlarına akan ırmaklar, uzaktan uzağa gelen silah sesleri, şaşkın dolaşan halk, boşalmış köyler, çeteler, efeler hepsi yolların üzerindedir. Yolda bir ihtiyar Balkanlardan Ödemiş'in dağlarına dört göç yaptığını ay yıldız neredeyse orada olacağını, başka yerde yaşayamayacağını anlatır:

“Buranın suyu iyidir, diye söylendi ihtiyar, havası da güzeldir. Püfür püfür eser dağlar Toprağı da bereketlidir hani. Eh kaptırdık bir kere Yunan'a Yine de Ödemiş'liler diretti ha. İlk kurşunu Ödemişliler attı Yunan'lılara karşı. Sonu gelmedi; ama hiç yoktan iyi değil mi?” (Bekir Büyükarkın, 1969; 98)

Nazilli'de Beydağı'nın karlı tepeleri bulutlarla kaplı, kademe kademe sıralanmış vadilerin sonunda Nazilli Ovası görünür. Renkler mor ve yeşilin koyusudur. Nazilli'de zeybeklerin efelerin Yunanlılarla mücadelesi anlatılır. Hinoğluhin Bayram da Nazilli'de Gayret Remziyle karşılaşır. Yunanlılar her şeyi alıp götürür. Zeybekler de kalanları yağmalar. Açlık kol geziyor.

Aydın'da Gayret Remzi kızını bulur. Aydın'da üç gün silahlar hiç susmaz. Kahramanlar Eymir köyü kahvesine uğradıklarında anlatıcı orada sinsi bir rüzgârın, sinsi bir nefesin dolaştığından bahseder. Sonra anlatıcı bu durumu heyecanını yenememiş insanların havasıyla ilişkilendirir.

Aydın'da sokaklar kan gölüne dönmüştür. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk cesetleriyle doludur. Yollarda göç etmeye çalışan halk doğup büyüdükleri, geride bırakmak zorunda kaldıkları Aydın'a kinle bakarlar. Yunanlılar Ekizdere bahçelerine baskın yaparak halkı doğrayarak ilerlerler:

“Aydın’ın aşağı mahallelerinde başka gönüllüler de giriyordu şimdi... Denizlili Komiser Hamdi Bey müfrezesi yayılmıştı sokaklara. Her köşe başında bir direnme, her caminin şerefesinde bir makinalı vardı. Balcılar, Terziler, Kozdibi, Güzelhisar, Torlak gibi mahalleler milislerin eline geçmişti. Yunanlılar bütün güçleriyle gönüllülerin istasyon yönüne, çarşıya doğru sokulmalarına engel olmaya çalışıyorlardı. Çarpışma zaman geçtikçe daha fazla şiddetleniyordu. Top mermileri havada vınlıyordu ve Aydın yanıyordu.” (Büyükarkın ,1969;140)

Ali İstanbul’a dönünce düşman gemilerinin Boğaza sıralandıklarını görür. Anlatıcı kahraman psikolojisiyle İstanbul’u karanlığa gömülen battal şehir olarak tasvir eder. Rıhtım yabancı askerlerle doludur. Dükkânların camları yabancı bayraklarla donanmıştır. Ali’nin yaşadığı mahalle geniş bir şekilde tasvir edilir. Anlatıcı mahallede yaşayan insanların bakış açısını mekânla ilişkilendirerek anlatmaya çalışır. Ali mahallesini hem sever, hem nefret eder. Onlara direnmedikleri için kızar. Özgürlüğün gerçek manasını anlamaktan uzak olduklarını düşünür. Mahalle halkının mutlulukları başkadır. Onları karınları doyunca, sırtlarına yırtık da olsa bir hırka geç;rince, mangalda ellerini ısıtacak birkaç parça ateş bulunca şükrederler. Davranışları da, düşünceleri de, konuşmaları da ahirete giden yol üzerinedir. Tanrı öyle istemiştir olaylar da öyle olmuştur :

“Mahalleye geldiği zaman duraladı. Burası onun doğduğu büyüdüğü, okula gittiği yerd. Kendisi çok küçükken babasının cenazesini şu sokaktan geçirmişlerdi. Köşede bir havagazı lambası yanıyordu; sönük ve titrek. Mahalle kahvesinin karşısındaki çeşmenin yalağı buz tutmuştu .Yollar kap kaplamıştı. Ahşap evler bu karın altında ezilmiş benziyordu. Kimseler yoktu ortada. Pencereden süsülen çekingen ışıklar bir ölünün matemini tutuyordu sanki. Sokağın biraz ilerisinde mahallenin camisi vardı. Mezarlığın selvileri beyaz beyaz sallanıyordu. Uzaklardan çok uzaklardan düdük sesleri geliyordu...”(Büyükarkın ,1969;159)

Ali Ankara’da Mustafa Kemal’le tanışır. Mustafa Kemal meclisin açılışını gerçekleştirir. Ziraat okulundakiler uyku yüzü görmeden gecelerini gündüzlerine katarlar. İnebolu yollarındaki kağnılar ise gıcırtilarını arttırıp İstanbul’dan gelen cephaneleri menzillere durmamacasına taşırlar. Kula’da Ali’nin

emrine bölük verilir. Kula'da padişahçı, Hürriyet ve İtilaf partili birtakım gücünü kullanan insanlar vardır. Kulalıların çoğu Yunanlıları istemez, herkesin yüreği kan ağlar. Korkularından kimse bir şey söylemez. Kadınları da erkekleri de partililer toplar, millîcilere ne söyleyeceklerini ezberletip onlara saldırtırlar. Askerler Kula'da da kaçar. Bütün cephaneler ordugâh boşaltılır. Yunanlılar da geride kalanları önlerine katıp ilerlerler. Savaşın tablosu tasvir edilir.

Denizli dış mekân tasviri pek yapılmaz sadece kişiler ve olaylar anlatılır. Efeler haksız yere halka zulüm ederler. İsyanı bastırmak yerine halkı isyana sürüklerler. Kendilerinin kanun yapma hakları varmış gibi halkı işlerine geldiği gibi yargılar, ölümle cezalandırırlar. İki zeybek yaşlı birinin ölüsünü sürükleye sürükleye Demirci'nin önüne bırakır.

“-Kim bu?

-Gerilizade Esat efendi derlermiş, müderrismiş!

-Ne yaptı?

-Medresesinin önünde oturuyordu..Silah attığımızı görünce,

-Bunları boş yere harcamaktan utanmıyor musunuz? “ diye sordu.

-Ne yapmalıymışsınız?

-Düşmana karşı kullanmalıymışız!..

-Siz ne dediniz?

-Ne diyeceğiz Efe; devirdik ihtiyarı'...

-Atın şu arsaya! (Bekir Büyükarkın, 1969; 314)

Eskişehir'de savaşın acı tablosu, tasvir ağırlıklıdır. Eskişehir tarih açısından önemli bir yere sahiptir. Eskişehir Kurtuluş Savaşı'nda jeopolitik önemi dolayısıyla İngilizlerin hâkimiyetinde kalmıştır. Birinci ve İkinci İnönü Savaşları, Yunanlılara karşı kazanılmıştır.

1921'de 10- 24 Temmuz ayı Eskişehir - Kütahya Savaşları kaybedilmiştir.

Eskişehir çok acılar çekmiştir:

“Kayalar, tepeler ve bağı yanık Anadolu’... Kavrulmuş otlar, tozlu yollar, durmamacasına göç!..1921 yılı Temmuz ayı’ydı.. Batı’dan Yunanlı’lar yine ilerliyordu...” (BekirBüyükarkın,1969; 364)

Roman, Eskişehir- Kütahya savaşını kısaca ele alır. Kahramanları yaralanır, ağır kayıplar olur. Yaralılar Eskişehir Kızılay Hastanesi’ne taşınır. Hastanenin arı kovanı gibi kaynadığı ve oraya durmadan yaralı taşındığı belirtilir.

“Ayakta durabilecekleri arabalara dolduruyorlardı. Diğer hastalar sedyelerdi ... Sedyeler,sonra yine sedyeler...Sargılar, bezler koltuk değnekleri...

...Yavaş yavaş akşam oluyordu...Hastanenin bahçesindeki çadırların bir kısmı devrilmişti. Çukurlar vardı bahçede, toprak yığınları. Bir takım ayaklar çıkmıştı bu toprak yığınlarının arasından. Hani Er Kahraman’ın bıçakla yarılmış gibi yassı ayakları cinsinden ayaklar...Bir köşeye de ayakkabılar yığılmıştı, çarıklar da vardı...Parçalanmış delinmiş ayakkabılardı bunlar...”(Bekir Büyükarkın,1969;387)

“Eskişehir sokakları, istasyona uzanan yol hıncahınç doluydu...Şu toprak damlı evler, şu yassı gibi duran köşebaşları, şu kepenkleri indirilmiş dükânlar, şu çamurlu akan porsuk bundan böyle başkalarının elinde olacaktı. ...” (Bekir Büyükarkın,1969; 387)

Sakarya Kurtuluş Savaşı için kader tayin edici olmuştur. Bu şehirde yapılan savaş Türk milletinin Kurtuluş Mücadelesi’nin son savunma savaşıdır. Başkahraman Ankara’ya Gökmen Yüzbaşının vasiyetini yerine getirmek için gittiğinde gazeteler Sakarya Meydan Muharebesinin acı tablosu ve sonuçlarından bahseder. Bursa, Afyon Kütahya, Eskişehir bu savaştan sonra taarruz gücünü kaybetmiştir.

Dumlupınar'da Türk ordusu 26 Ağustos 1922 Cumartesi sabahı bütün birlikleriyle taaruza geçer Belkahve' de taarruz son bulur. Anlatıcı her iki mekânda savaş tasvirlerine ağılık verir.

Anlatıcı bulutlarla kaplı İzmir Kordonboyu'nda başlattığı romanını yine İzmir Belkahve'de hafif rüzgar esintileriyle sonlandırır.

“Mustafa Kemal hem bu ayak seslerini, hem de arabacının şarkısını dinledi... Sonra yine baktı, dolu dolu baktı İzmir'e... Dudaklarındaki çizgi genişliyordu... Gögsü inip kalkıyordu... Mavi gözlerindeki ışık gittikçe çoğalıyordu... Burası Belkahve'ydi... Şurada, ihtiyar bir çınarın altında çardaklı küçüçük bir kahve vardı...Rüzgâr esiyordu.....” (Bekir Büyükarkın,1969; 466)

Bölüm 6

ZAMAN

Kronolojik sıra tarihî romanlarda önemlidir. Her iki roman da Kurtuluş Savaşı dönemini kapsar. Balkan savaşları, Dünya Harbi yılları geriye dönüş teknikleriyle kahramanların geçmişinde anlatılır. Bu zaman dilimi Türk tarihi açısından önemli dönüm noktalarıdır. Türk'ün var olmakla yok olmak arasında kaldığı bir dönemdir. Bekir Büyükarkın *Gece Yarısı* romanında sosyal zamanı, kişilerin yaşadığı olaylarla kronolojik biçimde vermeye çalışmıştır. Zaman olay örgüsünün bir parçasıdır. Anlatıcı, roman adlarını yine zaman dilimlerinden seçmiştir; *Bozkırda Sabah*, *Gece yarısı*.

Tarihî roman yazmakla anlatıcı tarihe ne kadar önem verdiğini zaten belirtmiş olur. Yazar olayların içinde önemli gelişmelerin tarihlerini titizlikle vermeye çalışmıştır. Özellikle önemli olayların başında tarihler günüyle beraber kaydedilir. Roman, 1919'un Mart ayıyla 10 Eylül 1922 gibi üç yıllık bir süreyi kapsar.

Bozkırda Sabah romanı ise Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmasıyla 15 Mayıs 1919 tarihini gösteren bir zaman diliminden 9 Eylül 1922 ' ne kadar olan süreci ele alır.

Gece Yarısı

Gece Yarısı romanı Dünya Harbi sonrası Mondros Mütarekesi'neden sonra başlar . Kurtuluş Savaşı Dönemini kapsar. Anlatıcı romanın önsözünde bunu şöyle anlatır:

“Bu roman, İstanbul'un korkunç işgal günlerinde Türkün bağımsızlığı için canlarınıhiçe sayarak çalışan, kendilerinden sonra gelen kuşakların hür olarak yaşamalarını özleyen kişileri canlandırabilmek amacıyla yazılmıştır. Eserdeki olayların bir kısmı bize kadar uzanan anılardan alınmıştır. Kişi ve semtlerin birçoğunun adları değiştirilmiştir. Çünkü İstanbul'un ekseri mallesi aynı duygularla çarpışmış, didinmiş ve Millî Mücadele'ye katkıda bulunmuştur. Bu yüzden onları adlarıyla teker teker yazmak kabil olamamıştır. Ayrıca onlar yaptıkları fedakârlıklarla asla övünmemişlerdir. Ruhları şad olsun... ” (Bekir Büyükarkın,1987;Önsöz)

Gece Yarısı romanının ilk cümlesi bir zamanla, kış mevsimiyle başlar. Bir sonbahar mevsiminde zafer sevinçleri arasında son bulur. Mevsimler ve günün belirli zamanları; bazen olduğu gibi verilir, bazen de duygularla anlam kazandırılmaya çalışılır.

“24 Mayıs'ın akşamıydı. Dışarda karanlık bir gece başlamak üzereydi. Şimdi Şeref Efendi saatini çıkarmış bakıyordu. Galiba merak, gittikçe artıyordu ...Avunmak istercesine fisıldadı...” (Bekir Büyükarkın,1987;122)

Gece Yarısı romanında tarihler özellikle belirtilmiştir. Büyükarkın daha çok olayların gerçekliğini vurgulamak için romanda tarihleri telgraf aracılığıyla kronolojik bir sırada vermeye çalışmıştır. Anadolu'nun işgal tarihleri, hükümetin tutumu, önemli olayların tarihleri, özellikle bölüm başlarında yer alır:

“11 Mayıs'ta Yunanlıların Fethiye'yi işgal ettiği haberi geldi. Bab-ı Âli susuyordu. Damat Ferit Paşa hükümeti çaresizdi. 13 Mayıs 1919'da İtalyanlar Kuşadası'na asker çıkarınca aynı çaresizlik ve suskunluk devam etti...”(Bükükarkın ,1987; 93)

“17 Mayıs'ta Urla işgal edilmişti. 19 Mayıs'ta Damat Ferit Paşa ikinci defa kabinesini kurmuştu. Aynı gün Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak bastığı haberi ulaşır.” (Bükükarkın, 1987; 118)

“Ragıp'ı Yarbay Sıtkı Bey'in giydiği hoca kılığına sokmuşlardı. O sabah yola çıktı. Günlerden Cuma idi, 18 Haziran 1919 Cuma...”Sultanahmet Mitingi (Büyükarkın,1987; 140)

Aralık'ın yirmi yedisinde Ethem Bey ayaklanır, Garp cephesi Kumandanı Albay İsmet Bey'e karşı çıkar...1921 yılı Ocak'ın altısında ise Ankara'dan o gece şu telgrafi alırlar:

“Yunanlılar taarruza geçtiler, İnönü'de savaş başladı...Türk ordusu İnönü'de Albay İsmet Beyin kumandasında düşmana karşı koyuyor. Daha çok silah gönderiniz!” (Büyükarkın,1987; 374)

Anlatıcı zaman kurgusunu tarihi gerçeklikler üzerine oturtmuştur:

“17 Mayıs'ta Urla işgal edilmişti. 19 Mayıs'ta Damat Ferit Paşa'nın Samsun'a ayak bastığı haberi ulaşmıştı.” (Büyükarkın,1987; 119)

Anlatıcı romanlarda zamanda atlama tekniği de kullanmıştır:

“Aylar geçti...Sanki Şeref Efendi hapisanede unutuldu.” (Büyükarkın,1987; 473)

“Böylece günler geçti, peşpeşe birbirini kovaladı. 12 Haziran'da Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya hareket haberini aldılar...” (Büyükarkın,1987; 176)

Anlatıcı kurguyu geriye dönüş tekniğiyle akıcılığı bozmadan olaylarla zaman arasında kopukluk oluşturmadan başarılı bir şekilde uygulamıştır. Kahramanların hayatları, Milli Mücadele'ye katılma süreçleri, okurun asıl merak ettikleri, kısa ve öz bir şekilde geriye dönüş tekniğiyle verilir. Anlatıcının geriye dönüşlerle kahramanların hikâyelerini tamamlaması, okurun bilgilenmesi açısından işlevsel bir değer taşır.

İngiliz kara istihbaratında çalışan yabancı komutanın Kuva-yı Milliye'ye yardımlarının, onları desteklemesinin başlangıcı böyle bir örnektir:

“Jozef Ponti anılarını gerilere, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllara doğru yaşamaya başlamıştı. Şeref Efendinin konağındaki konuşmalarını hatırlıyordu. O zaman iflas etmiş, bir insandı. Şeref Efendi onu aylarca evinde eşiyile misafir etmiş, Galatasaray lisesindeki talebelik yıllarından bahsetmişler, ezilmekte olan beşeriyetin acılarını dile getirmişler, Türklerin çilesini aczin bezginliğini, kuvvetlinin zulmünü kınamışlardı....” (Büyükarkın,1987; 236)

Gece Yarısı romanında romanın birincil kişisi Ragıp'ın Feride ile hikâyesi ve İstanbul'a dönüşüne kadar olan süreçte de bu teknik kullanılmıştır.

“Feride ile Ragıp'ın hikâyesi, pencereden sokağa fırlatılan al güllerle başlamıştı.Ragıp evlerinin önünden gittikçe Feride al bir gül ya da bir karanfil atardı kafes arkasından. Savaştan evveldi. Ragıp'ların aşı boyalı evine gizlice gelmişti...”(Büyükarkın,1969; 8)

Yazar akşam vakitlerini daha çok kullanır. Şehre çöken o kederli havayı hissettirmek için kahramanların ruh halleriyle akşamı birleştirir. Duyguların ön plâna çıktığı zamanlar akşam vakitleridir. Ümitlerin kıpırdadığı vakitler gündüz vakitleridir:

“Yine akşam olmak üzereydi. Feride artık böyle akşamları, hele onu izleyen karanlık geceleri çok iyi biliyordu. Yalnızlık büsbütün çökerdi insanın üzerine. Gündüz kıpırdanan ümit silinir, kaybolurdu. Bu sönen sönen ümidin yerine sabahı beklemek düşer kişilere. Sabah gelsin de nasıl gelirse gelsindi. Ne yazık, o soğuk,o yapış yapış geceler bir türlü tükenmek bilmezdi. (Büyükarkın,1987; 65)

“Günlerden Salı idi. 8 Nisan 1919 Salı günü akşamüstü Beyazıt Meydanı çok kalabalıktı.” (Büyükarkın,1987;75)

Gece olmuştu... Dışardan bekçi Gaffar Ağanın kaldırım taşlarına vurduğu sopasının sesi geliyordu. (Büyükarkın,1987;29)

“Karanlık çökmüştü. Süleymaniye'nin bu yollarında güçlkle yürüyordu.Fesi halâ koltuğunun altında idi...

...Gece yeni başlamıştı, daha sabaha çok vakit olmalıydı...” (Büyükarkın, 1987;53)

Olayların başlangıcı sayılan işgalci komutanla Senegalli askerin tacizi Ragıp'ın Harbiye Nezaretine gitmesiyle gündüz vakti gerçekleşir. İşgalcilerin ve Padişah taraftarlarının baskınları akşamları gerçekleşir. Romanın birinci kişilerin mücadeleleri de genellikle akşam vakitleridir. Yazar akşam vakitlerini mücadelenin zorluğuna ve gizli yürütülmesine paralel olarak seçmiştir. İşgalci kuvvetleri sürekli devriye gezerler. Kahramanlar işgalci güçler tarafından arandıkları için genelde cephanelerin gizli yollarla Anadolu'ya ulaştırılmasını geceleri gerçekleştirmeye çalışırlar. İkinci plândaki kişilerin mücadelesi günün herhangi bir zamanındadır.

Anlatıcının, *Gece Yarısı* romanında anlatılan olayların bir kısmını uzak anılardan aldığı görülür. Gerçekçi roman anlayışıyla ele aldığı eserinde savaşların yaşandığı zamanın toplum üzerindeki etkisi, halkın savaşlardan dolayı yaşadığı bezginlik, artan yoksulluk, açlık, sefalet içindeki yaşantı esaretin altındaki ezilişler, halifenin ve hükümetin tutumu ve yabancı devletlerin almış oldukları kararlar olayların arka plânında okuyucuya hissettirilir.

Telgraf her akşam çalıştırılır. Millî Mücadelecilerin toplanıp konuştuğu zaman dilimi yine akşam vakitleridir. Anlatıcı zaman kurgusunda hem statik yapıyı kırmak hem de gerçeğe uygun olması açısından gazete haberlerini de kullanır. Romanda Millî Mücadele yılları süresince millîcilere muhalif yazılar yayınlayan *Peyam-ı Sabah* gazetesinin yazılarına da yer vermiş olması muhaliflerin düşüncelerinin yansıtılması açısından önemlidir. Anlatıcı romanda kurmaca zamanı tarihsel zamana bağlanmıştır.

Nitekim Kurtuluş Mücadelesi de tarih verilerek Mustafa Kemal'in ağzından şöyle anlatılır:

“Büyük ve asil Türk milleti!

Batı cephesinde 26 Ağustos 1922 tarihinden beri başlayan taaruz hareketimiz Afyonkarahisar, Altıntaş, Dumlupınar arasında büyük bir meydan muharebesi halinde beş gün beş gece devam etti....

...Milletimizin bünyesindeki kudret ve gayeye inanarak üç buçuk yıl evvel çalışma arkadaşlarımla başlattığımız ve dayanılmaz zorluklar içinde devam eden mücadelemizin sonucu, zaferle meydana gelmiş bulunuyor...” (Büyükarkın,1987; 480)

Bozkırda Sabah

Gece Yarısı İstanbul’un içinden mücadele edenlerin romanıdır. *Bozkırda Sabah* romanında ise Anadolu’da cephede mücadele edenler anlatılır. Romanda tarihlere pek yer verilmez; ama savaş kronolojik şekilde anlatılır. Bu tür romanlarda zaman kavramı çok önemlidir. *Bozkırda Sabah*’ ta zaman, mekânla beraber karşımıza çıkar. Bölge bölge işgaller kronolojik bir sırada verilmiştir. *Bozkırda Sabah* Türk Kurtuluş Savaşı’nın çeşitli yönlerini, savaşlardan bıkkınlığı, kurtuluşa inananlarla inanmayanları, umudun iradenin zaferini dile getirir.

Bekir Büyükarkın *Bozkırda Sabah*’ı dostlarının yardımıyla, gezip dolaştığı yerlerdeki anıları dinlemesiyle, bir kısmını da tuttuğu özel notlarla oluşturmuştur. Kendisi savaşın geçtiği yerleri adım adım tek tek gezmiştir. Kanla köpükle yoğrulmuş topraklar üzerindeki yaşları çok ilerlemiş insanlarla sohbetlerini kaleme almıştır. *Bozkırda Sabah* bir kere daha kendimizi görelim diye yazılmıştır. Anlatıcı olayları bir romancı gerçekliğiyle ele almıştır. Ona göre bu bir bir fotoğraf değildir. Başarılması güç bir iştir. Bu yüzden başardığını da tam olarak düşünmez. Romanın önsözünde bunları kendisi anlatır.

Bozkırda Sabah romanının giriş cümlesi tarihi belirterek başlar. Okuyucu tarihi olaylardan yaşanan zamanı öğrenebilmektedir. Zaman unsuru olarak tarih çok az yerde geçmektedir. Anlatıcı önemli gelişmelerin altını çizmek

için tarihî verir. Mustafa Kemal'in emirlerini bildiren gazetelerin yayım tarihleri ihmal edilmez. Bu yazarın o dönemi dikkatle incelediğinin göstergesidir:

“Takvimler 15 Mayıs 1919 tarihini gösteriyordu.Yunan askeri İzmir’e çıkmıştı ...” (Büyükarkın,1969;7)

“6 Ocak 1921 idi tarih..Vakit öğleyi geçiyordu... Hayvanlarını dört nala kaldırmışdı..Kurmay binbaşı Hüseyin Rahmi Bey derin bir düşünceye gömülmüş gibiydi.

Şu ovalardan, şu yollardan kimler, nasıl geçmişti, bundan sonra da kimler, nasıl geçecekti? Bir görünenin içinde bir görünen yaşıyordu. Çerkez Etem bey Ankara’ya başkaldırmıştı, nedendi bu?...”(Büyükarkın,1969; 335)

“Ertesi sabah 2 Eylül günü Süvari Taburu da Uşak’a girdi Şehirde dalgalanmalar vardı.Yeni bir askeri idare kurulmuştu.” (Bekir Büyükarkın,1969; 442)

Romanda birincil kişinin İzmir’de bulunmasının sebepleri Yunan askerine kaldırım taşını atma süreci geriye dönüş tekniğiyle anlatılır. Geriye dönüş tekniği diyalogların içinde kullanılır. Geriye dönüş tekniği kahramanların geçmişini verdiği için kronolojiyi bozmaz. Olaylarda geriye dönüşler yoktur. Anlatıcı Remzi’nin, Balkan Harbindeki ve Birinci Dünya harbindeki yıllarını da geriye dönüşlerle özetleme tekniğiyle sunar. 8 Ekim 1912 yılı Balkan Harbinin başlamasın dan Mustafa Kemal’in Adana’ya Yıldırım Orduları kumandanlığına atandığı 31 Ekim 1918 tarihine kadar olan süreç kahramanın ağzından sunulur:

“Sonra ne oldu? Savaş bitti, Mondros geldi çattı, Mustafa Kemal’in Adana’ya Yıldırım orduları kumandanlığına atandı. Bizi de terhis ettiler...” (Büyükarkın,1969;59)

Kahramanlar gece olduğunda gittikleri ovalarda dağlarda konaklar. Gündüzleri yolculuk yaparlar. Çoğu zaman çatışmalar gündüzleri tüm şiddetiyle devam eder geceleri biraz daha sakinleşir. Bazen de bunun tam tersi olur. Anlatıcı bu romanında da zaman olarak geceyi ve akşam üstlerini daha çok kullanmıştır:

“Gece çökmek üzereydi... Sağda, doğuda yamacına evler oturmuş bir tepe görünüyordu. Solda , batıda demiryolu ve deniz vardı....”(Büyükarkın, 1969; 24)

Bozkırda Sabah romanı *Gece Yarısı* romanından on sekiz yıl öncesinde kaleme alınmıştır. *Gece Yarısı*'nda tarihler ve olaylar birbirinden kopuk değildir. *Bozkırda Sabah* romanında olaylarda özellikle zamanlarda kopmalar vardır. Çoğu zaman kahramanların gittikleri yerler verilir ama orada kaç gün geçirdikleri belirtilmez. Bu durum kurgusu bakımından bir eksik oluşturur. Yer yer bölümlere geçişlerde zamanlarda atlamalar vardır. Bölümden bölüme olaydan olaya geçişler kısa zaman dilimleriyle verilmeye çalışılmıştır.

“Ertesi günler hiç de iç açıcı haberler gelmedi... Meraklı gözler, gazete sütunlarındaki kısacık haberlerden gerçeği gözmeye çalıştı...”(Büyükarkın,1969; 414)

“Sabahın erken saatlerinde İnebolu gözüktü...” (Büyükarkın,1969; 224)

“Ertesi gün hava açık ve güneşliydi... Ne bir top ne bir tüfek sesi işitiliyordu. Her taraf öylesine sessizdi ki buralarda hiç savaş olmamış, kan dökülmemişti,..”(Büyükarkın, 1969; 224)

“Vakit akşam üstüydü...”(Büyükarkın, 1969; 49),

“Akşam oluyordu, hayvanlar yorulmuştu...”(Büyükarkın, 1969; 98)

“Ertesi sabah Yunanlı'lar top atışına başladılar...O gün öğleye doğru Beyazıd'a gelmişti...” (Büyükarkın, 1969;135)

İşgal altına alınan yerler kronolojik sıraya dikkat edilerek verilir.

“...Kadınla adam aynlarına gelince Remzi biraz doğruldu:

-Dur bakalım,ahbap dedi,nereye böyle?

-Hiç!..Gideriz!..

-Nereye?

-Bilmeyiz, gideriz!..

-Menemen'e düşman geleli çok mu?

-Yok!..Dün geldiler!..

...Bergama'ya da gitmişler mi?
Adam düşündü, kafasını yokladığı belliydi. Neden sonra;
-Yok, dedi, duymadık! Yalnız yerli Rumlar söyledi; Bornova,
Sabuncueli, Belkahve, Nife dek uzanıvermişler Yunanlılar...’’
(Büyükarkın, 1969; 41)

Roman bahar mevsimiyle başlar, bir sonbahar mevsiminde sona erer. Anlatıcı ara mevsimleri de belirtmeye özen göstermiştir. Kış mevsiminin zorlu şartlarını halkın çektiği sıkıntılarla birleştirerek anlatır. Karlı yollarda taşınan cephaneler, kağnılar, kağnıların başında bulunanların kadın çoğunluklu olduğu, hayvanları iterek yürütüşleri...Yaz mevsiminde üşüyen insanlar...

Romanın sonunda anlatıcı 9 Eylül tarihini uzun uzadıya anlatır. O gün güneş titreyerek doğar. Düşmanların çekildiğine şahit olan kahramanlar duygu yoğunluğu yaşarlar. Yangın, ölüm, yağma, sönmeyen ihtiraslar, günler günü yollarının üzerine dökülür. Eser güneşin yavaş yavaş alçaldığı sıralarda Mustafa Kemal' in tasviriyle son bulur.

Bölüm 7

DİL VE ÜSLUP

Roman inşa edilmiş bir yapıdır. Nitelik itibariyle “kurmaca” olan bu yapı, birtakım parçaların bileşkesidir. İnsan, mekân, vaka, zaman...gibi dış dünyadan alınan elemanlarla kurulan bu yapıyı işlevsel kılan araç, kuşkusuz dildir. Romancı, günlük hayatta basit bir anlatım aracı olan dili, sanatın sağladığı imkanlarla, günlük konuşmanın ötesine taşır ve dile yeni bir boyut kazandırır. Bu yönüyle dil, bilgi ve gerçeği değiştirme, iletme yeteneğine kavuşur.

Üslûp anlatımın kazandığı biçimdir. Bir metin dil, imlâ, noktalama, cümle, konu, zaman, vaka mekan...vs. gibi bir diz birimden oluşur. Bunlar bir bakıma metnin hammaddeleridir. Bu maddelerin işlevsel bütünlük kazanması üslûp ile olur. Üslûp anlatıcının edebiyat vadisinde kendine özgü, kendisini temsil eden imzasıdır.

Bekir Büyükarkın *Gece Yarısı* ve *Bozkırda Sabah* romanlarını akıcı, sürükleyici, yalın bir üslûpla yazmıştır. Romanlar bu yönüyle popüler tarihi roman özelliğini gösterir. Anlatacaklarını dolaylı olarak değil, açık ve net bir şekilde ifade eder. Büyükarkın tarihî romanlarında, eğitici olma amacı güder. O romanlarını topluma fayda sağlamak tarih sevgisini aşlamak için yazmıştır. Romanları sanat kaygısı olmadan kaleme alınmıştır.

Yazar sanatlı uzun cümleleri tercih etmez. Cümleleri genelde haber niteliği taşır. Bu şekilde okuyucunun doğrudan doğruya olaya nüfuzunu sağlar. Fiil cümleleri daha çok kullanılmıştır. Olayların hâkim olduğu romanlarda mekan tasvirleri yok denecek kadar azdır. Yazar, kahramanlarının iç dünyalarını çözümlerken kısa ve eksilteli cümleler kullanır:

“-Ne söyleyeyim Ali ağabey?
-Şu anda neler duyuyorsun?
-Sen ne duyuyorsun?
-Anlatmak kolay mı?
-İnancın artıyor mu, eksiliyor mu?
-Yaşamak istiyorum!...
-Böyle mi?
-Değil! Başka türlü.” (Büyükarkın,1969; 227)

Gece olmuştu....(Büyükarkın,1987; 29)

Zaman zaman kısa tasvirli anlatıma yönelir.. Tabî ve günlük konuşma diliyle geniş halk kitlelerine ulaşmayı amaçlar. Onun samimi ve sıcak bir anlatımı vardır. Devrik cümleler de anlamı derinleştirmek için çokça kullanılmıştır.

“...Yalnızlık büsbütün çökerdi insanın üzerine...
...Bu sönen ümidin yerine sabahı beklemek düşerdi kişilere...”(Büyükarkın,1987; 65)

Anlatıcı romanlarında atasözlerine ve deyimlere zaman zaman da argo kelimelere yer vermiştir:

“...-Helal olsun! Kim şu Şadan domuzunu bu hale koyduysa anamın ak sütü gibi gibi helal olsun!” (Büyükarkın,1987; 167)

“...Arayacağız Ragıp itini...
-İt senin...
-Ne dedin çamaşırcı Zerafet?
-İt benim neyim?...” (Büyükarkın,1987;167)

Yazar *Bozkırda Sabah* romanında şive kullanmıştır. Hinoğluhin Bayram Ege şivesiyle konuşur.

“...-Ver elini öpeyim kumandanım. Kalbim duracak birdenbire. Ölsem de gam yemem garik...” (Büyükarkın, 1969:112)

“-Oluverdi birdenbire kumandanım! Kescez dedik ya gâvuru; dün gece birinin karşısına dikiliverdim birdenbire...” (Büyükarkın, 1969;112)

Romanlarda anlatım teknikleri, diyaloglarla, iç monologlarla geriye dönüş teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Olayların değil, kahramanların hayatlarına geriye dönüşler olduğu için kurgunun akıcılığı bozulmaz. Okuyucu bu tekniklerle olaylarla yüz yüze kaldığı için anlatıcı üzerindeki yükü biraz da olsa atar. Romanlarda zengin bir şahıs kadrosu vardır. Kahramanları canlıdır. Kahramanlarının fiziki ve psikolojik hallerini vererek olayları anlatır. Romanlarda baş kahramanlar ilk önceleri tek başına bazı şeyleri yapmaya çekinirken zaman ve olaylar onların güvenini pekiştirir. İç çözümleme yöntemi oldukça fazla kullanılır. Okuyucu bu yolla kahramanların iç dünyalarını bilir ve onları yakından tanır.

Romanlarda “özetleme” tekniği de kullanılmıştır. Balkan savaşları ve Birinci Dünya Harbi *Bozkırda Sabah* romanında kahramanın ağzından özetlenir. Bir başka alıntı tekniği de “edebi alıntı” tekniğidir. Anlatıcı Şeref Efendi Jozef Ponti’ye Kur’an-ı Kerim’den sayfalar okur. Anlatıcı Bakara Sûresi’nden alıntı yapar:

“Bağışlayan, yargılayan Allah’ın adıyla başlarım! Bütün âlemleri yaratan yarattıklarını rahmetle kucaklayan, hesap gününün sahibi Allah’a hamd olsun!..” (Büyükarkın,1987; 241)

Anlatıcı kahramanlarının hem fizikî hem ruh hallerini verirken olaylar esnasında onların tutumunu da bizlere sergiler. Onların olaylarda sergilediği tavırları okuyucuya eleştirel bir şekilde sunar. Daha sonra onların olaylarla beraber değişimlerini de verir:

“Adam, sanki bastığı yeri çökertiyormuş gibi uzaklaştı. Ragıp onu arkasından şaşkınlıkla seyretti. Sonra olup biteni hatırlamaya çalıştı. Kendinden bir kere daha utandı. Esir bir vatanın, esir şehrinde gözler önüne serilen şehvet ve ölüm savaşına başlangıçta seyirci kalmış, hatta kaçmak istemişti. Bir korkaktı o!.. Böyle adlandırdı kendini...”(Büyükkarın,1987;19)

Romanlarda anlatıcı hâkim bakış açısı konumundadır. “O” anlatıcı olayları görür eleştirir, okuyucuya sezdirmeye çalışır. Anlatıcı her şeyi bilir. Anlatıcı çoğu zaman kendi duygularını kahramanın ağzından verir. Anlatıcı okuyucuya iyi göstermek istediği kahramanlarına iyi, kötü göstermek istediği kahramanlara kötü tasvirler yapar. Bu durum anlatıcının tarafsız olmadığını da gösterir.

“...Hâlbuki Mustafa'nın Ragıp'tan değil. Ragıp'ın Mustafa'dan öğreneceği çok şey vardı...”(Büyükkarın, 1987;13)

“...Orada Türklerin Jozef Efendi dedikleri Jozef Ponti vardı. Nasıl hareket edeceği, ne yapacağı bilinmezdi... İnsafsızdı, hiç yüzü gülmezdi. (Büyükkarın, 1987;105)

Romanlarda “ben” anlatıcının da hâkim olduğu bölümler vardır. Yani anlatılanla anlatılan aynı kişidir. Kahramanlar geçmişlerini bu bakış açısıyla da sunar:

“...Biz Çanakkale'de iki yüz bin vatan evlâdını toprağa gömdük. Aylar sonra, kış bastırmaya başlayınca İngilizler çekip gitti... O zaman bizim tümenden sağ kalanlardan bir kaçımızı Kumkale'deki onuncu tümene verdiler...”(Büyükkarın,1969; 39)

...Okuyordum; Vefa Sultanisinde. Sonra hukuka yazıldım, yarıda kaldı hepsi...Tam askere gidecektim ki harp bitti... Mondros Mütarekesi sarstı bizi. Hele bundan altı ay kadar evvel düşman donanmasının İstanbul'a girişi büsbütün çökertti beni.....” (Büyükarkın,1969;34)

Anlatıcı eserin ele aldığı dönemin giyim - kuşamını yansıtmaya dikkat eder. Okura o dönemi bir bütün olarak hissettirmeye çalışır:

“Şimdi Ragıp'ın karşısında iri yarı bir adam duruyordu. Bıyıkları dudaklarının üzerine doğru sarkmıştı. Aba çeketinin önü açıktı. Belini bir kuşakla sarmıştı. Başındaki fesi kalıpsızdı.”(Büyükarkın,1987;18)

“Fesliler, çakşırlılar, bir mintan ve yelektiler, yumurta topuklular, sırik hamalları, eteklerine beline bağlamış medreseliler hep ordaydı. Hatta hatta çarşafı, peçeli, yaşmaklı hanımlar bile vardı...” (Büyükarkın,1987;141)

“..Nihâl çarşafının içinde başı önüne egik, zaman zaman ağlayarak duruyordu. Alalacele derlenmiş, üzerine düğüm atılmış bohçası yanibaşındaydı.” (Bekir Büyükarkın,1969;181)

Gece Yarısı romanında Feride'nin eşi Ragıp'a olan aşkı *Bozkırda Sabah* romanında Ali'nin Nihâl'e aşkı işlenen konulardır. Ragıp'la Feride'nin aşkı dörtlüklerle verir. Romanlarda yer alan bu şiirsel anlatım, anlatıcının anlatımı motonlaştırmamak, okuyucuyu sıkmamak için başvurduğu yöntemlerden biridir:

“İkimizi bir odaya koysalar
Üstümüze altın kilit vursalar
Seni de bana,beni de sana verseler...
İnsafa gel behey zalim, insafa!” (Büyükarkın,1987;31)

Akşamcılarının işgalden önce meyhanelerde hicazdan sonra semaî sesiyle demlenmeleri dörtlüklerle anlatılır :

“Cerrah ise yara sar,
Beni kimse asamaz,
Asar ise yar asar...”(Büyükarkın,1987;105)

Anlatıcının en çok kullandığı sıfatlar akşamın hüznü, gececin sessizliği, karanlık, titreyen mum ışığı, titreyen gecedir. Dönemin psikolojisini yansıtan kelimelere ağırlık vermiştir.

SONUÇ

Tarihte yaşanmış olayları gerçekliğini kaybettirmeden kurgulayarak yazmıştır. Büyükarkın Tarihî romanlarını önce gazetelerde tefrika ettikten sonra kitap haline getirir. Tarih sevgisini aşlamak, yaşanan acı, zor günleri gelecek kuşaklara aktarmak için yazar. Büyükarkın tarihî romanlarında, eğitici olma amacı güder. Romanları sanat kaygısı olmadan kaleme alınmıştır.

Anlatıcı romanlarını tarihî kaynaklardan, anılardan, gazetelerden gezip gördüğü yerlerdeki kişilerin tuttuğu özel notlardan yararlanarak kaleme almıştır. *Bozkırda Sabah* romanı Anadolu'nun Millî Mücadelede verdiği çabayı, sıkıntıları başarılı şekilde açıklar. Kahramanların hikayesiyle şekillenen olay örgüsü işgalci devletlerin yapmış olduğu yıkımları bir bir gözler önüne serer. *Gece Yarısı* romanı da İstanbul'un o dönemdeki savaş halini ayrıntılı bir şekilde verir. Romanda aynı zamanda Anadolu'yla da irtibat aksatılmadan sağlanır.

Vakalar, birbiriyle bağlantılı halkalar zincirini oluşturur. Vakaları genel hatlarıyla ele alır. Kurgunun sağlam bir tarih bilgisine dayandırıldığı gözlemlenir. Olay örgüsü Millî Mücadele olan romanlarında aşk da ikinci bir tema olarak dikkat çeker.

Anlatıcı gerçekten kopmadan kahramanlarına olağanüstü güçler yükler. Karakterlerinde canlılık hâkimdir. Semt adlarının birçoğu ve kahramanlarının isimleri değiştirilmiştir. Bu şekilde olduğunu *Gece Yarısı* romanının önsözünde kendisi açıklamıştır. Bekir Büyükarkın oluşturduğu karakterlerin yaşantılarından

yola çıkarak Millî Mücadele dönemini yansıtır. Kuva-yı Millîye yanlısı baş kahramanlar başlangıçta üzüntü içinde ve tek başına bir şey yapmaya çekinen kişilerdir. Romanlarda bayan kahramanlar mücadeleci, cesur kimlikleriyle karşımıza çıkarlar. İşgalcilerle dostluk kuran işbirlikçi kahramanlar onlarla dostlukları sayesinde rahat bir hayat sürdürmektedirler. Ulusal değerlerden yoksun olan bazı halktan kesimler Kuva-yı Millî'ye karşı cephe açarlar. Bunlar önlerine kim çıkarsa onları Kuva-yı Millîye aleyhinde kışkırtmaktadırlar.

Anlatıcı Mücadele dönemini oldukça başarılı yansıtmıştır. Okuyucuya o günleri yaşarmışcasına başarılı bir şekilde hissettirmiştir. Millî Mücadele dönemi, cephelerin yönetimi, halkın tutumu ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Her iki romanda da olay örgüsü başarılı şekilde kurgulanmıştır. *Bozkırda Sabah* romanında bölümden bölüme geçişlerde olaylar arasında kopukluk olsa da, bu durum olay örgüsünün tamamını etkilemez.

Dünya savaşı ve öncesinde yaşanan sıkıntılar da kahramanların ağzından anlatılır. Mekân tasvirler derinleştirilmemiştir. Ele alınan konu savaşlar, macera unsurlarının yoğunluğu, olayın ön plânda olması yazarın mekânı iyi bir şekilde işlemesine engel olmuş bu da mekân- şahıs arasında kopukluğa neden olmuştur. Romanda mekân konusunda eksiklikler dikkat çeker. Yazarın yaptığı tasvirler daha çok çevreyi anlatmaya yöneliktir. Nitekim savaş tasvirleri ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Zaman kavramına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Tarihî romanlarda zaman kavramı gerçekliği yakalamak ve inandırıcılığı artırmak için gereklidir. *Gece Yarısı* romanında tarihler daha belirgin ve titizlikle verilmeye çalışılmıştır. *Bozkırda Sabah* romanında tarihler verilmemiş vaka –zaman ilişkisi, bütünlüğü tam olarak sağlamamıştır.

Bekir Büyükarkın *Gece yarısı* ve *Bozkırda Sabah* romanlarını akıcı, sade, sürükleyici bir üslûpla yazmıştır. Büyükarkın dil ve anlatım özelliklerini gözlem gücüyle, çizmiş olduğu kurgusuyla başarılı şekilde birleştirmiştir.

Sonuç olarak Bekir Büyükarkın'ın tarihi romanlarda kendisini kanıtladığı hatta örnek olacak nitelikte romanlar kaleme aldığı söylenbilir. Gerçekçi bir yaklaşımla ana hatlarıyla ele aldığı romanları, geçmişten ders alıp günümüzü daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Büyükarkın yazdığı bu romanlarla Millî Mücadele dönemini hissettirmiş ve bu itibarla başarılı çalışmaları kaleme almıştır.

KAYNAKÇA

ARGUNŞAH ERAYDIN, Hülya, (1990) *Türk Edebiyatında Tarihî Roman* (Türk Tarihiyle İlgili), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.

AYTAÇ, Gürsel (1990). *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Ankara : Gündoğan, S(494)

BÜYÜKARKIN, Bekir (1996) , *Tarihten Hikayeler* , Arkın Kitabevi, Birinci Basım, (1997)

SEVİNÇ, Canan Atatürk Döneminde (1923-1938)Türk Romanında Millî Mücadele

ÇETİNTAŞ, Dilek (2006), *Popüler Tarihi Romanlar ve M.Turhan Tan*, Kayseri : Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ,Yüksek Lisans Tezi

ERDOĞAN, Seyfi (1999), *Bekir Büyükarkın'ın Hayatı ve Eserleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

GÜLER,Mehmet (2012), *İlhan Tarus'un Romanlarında Milli Mücadele*, Gazimağusa Kuzey Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ,Yüksek Lisans Tezi

GÜMÜŞ, Semih (1999), “*Tarihsel Roman*”, S.3. Ankara, AKM Yayınları

GÜNDÜZ OSMAN: *Yakın Dönem Tarihsel Romanlarda Çatışma Alanları ve Tarihsel Romanların 'Ulusal Kimlik' Edinmedeki Rolü*

KAPLAN, Mehmet (2006), *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, 8. Basım, İstanbul.

KAPTAN, Mehmet Saim, (1988), *Tarihî Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

KIYMAZ, Ahmet , (1991), *Romanda Milli Mücadele*, Akçağ yayınları , Ankara.

SÜSLÜ, Orhan Mehmet (2012), *Samim Kocagöz'ün Romanlarında Milli Mücadele*, Gazimağusa Kuzey Kıbrıs Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü , Yüksek Lisans Tezi

SEVİNÇ, Canan Atatürk Döneminde (1923-1938)Türk Romanında Millî Mücadele

ŞİMŞEK , Ahmet , *Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi –Ahmet Yesevi Üniversitesi Atatürk Dönemi (1923-1938)*

TURAL, Sadık Kemal “*Tarihî Roman Geleneği veya Cezmi*”, *Doğumunun 150. Yılında Namık Kemal*, AKM Yayınları, Ankara, 1993, s. 69